

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

GÜNDELİK YAŞAMIN SOSYOLOĞU: GEORG SİMMEL

Hazırlayan
İlhan BİNGÖL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Mahmut Kubilay AKMAN

Bingöl – 2016

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	IV
ÖNSÖZ	VI
KISALTMALAR	IX
TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ	X
GİRİŞ	1
Literatür Özeti	4
Materyal ve Metot	4
Materyal	4
Metod	4
Teorik Yaklaşım ve Kavramsal Çerçeve	4
Veri Kaynakları ve Veri Toplama Teknikleri	5
1.GEORG SİMMELE'İN HAYATI VE AKADEMİK KARIYERİ	6
1.1. Georg Simmel'in Hayatına Bakış.....	6
1.2. Simmel'in Entelektüel Kariyeri ve Akademik Tıkanma Nedenleri	12
1.3. Georg Simmel'in Eserlerine Dair	19
1.4. Türkçe'de Georg Simmel ve İlgili Metinler	21
2.GEORG SİMMELE'İN SOSYOLOJİSİ	23
2.1. Simmel'in Sosyolojisi: Biçimler Sosyolojisi (<i>Formal Sociology</i>)	23
2.2. Simmel'in Kant'ın Düşüncelerini Uyarlayışı	30
2.3. Etkileşim ve Toplumlaşma	33
2.4. Toplumsal Geometri	40
2.5. Toplumsal Yaşam İçin Sayıların Önemi	40
2.6. Grup Büyüklüğü	42
2.7. Mesafe / Uzaklık	45
2.8.Simmel Sosyolojisinde Gizlilik ve Sır	46
2.9. Toplumsal Tipler	51
2.9.1. Yabancı	52
2.9.2. Yoksul.....	54
2.9.3. Cimri ve Savurgan	57
2.9.4. Maceracı.....	59
2.9.5. Soylu	61
2.10.Toplumsal Etkileşim Biçimleri	63
2.11.Mübadele	63
2.12.Çatışma	65
2.12.1.Çatışmanın Şiddeti	69

2.13.Fahişelik	71
2.14.Tahakküm	73
2.14.1.Otorite ve Prestij	73
2.14.2.Bir Bireye Tabiiyet	74
2.14.3.Bir Çoğulluğa Tabiiyet	75
2.14.4.Bir İlkeye Tabiiyet	75
2.15.Sosyallik	76
2.16.Simmel'in Amerikan Sosyolojisine Etkisi	77
3.SİMMELE SOSYOLOJİSİNDE METROPOLİTAN YAŞAM	80
3.1.Kentleşme ve Kentin Kökeni Hakkında	80
3.2.Metropol Yaşam ve Özellikleri	87
3.3. Metropol ve Zihinsel Yaşam	89
3.4.Metropol Yaşamda Para	92
4.PARANIN FELSEFESİ	99
4.1.Para ve Paranın Fonksiyonları	99
4.2.Simmel Sosyolojisinde Para	102
4.3.Analitik Bölüm	104
4.3.1.Değer ve Para	104
4.3.2.Bir Töz Olarak Paranın Değeri	106
4.3.3.Amaçlar Sıralamasında Para	107
4.4.Sentetik Bölüm	108
4.4.1.Bireysel Özgürlük	109
4.4.2. Kişisel Değerlerin Para Eşdeğeri	111
4.4.3. Hayat Tarzı	112
5.GABRİEL DE TARDE VE GEORG SİMMELE	114
SONUÇ	119
KAYNAKÇA	121
EKLER	127
EK-1: SİMMELE'İN AFORİZMALARI	127
EK-2: GÖRSELLER	131
ÖZGEÇMİŞ	136

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Gündelik Yaşamın Sosyoloğu: Georg Simmel*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

... / ... /

İlhan BİNGÖL

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlhan BİNGÖL tarafından hazırlanan **Gündelik Yaşamın Sosyoloğu: Georg Simmel** başlıklı bu çalışma,/...../..... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği/ oy çokluğuyla* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Sosyoloji* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Abdullah TAŞKESEN İmza:

Danışman : Doç. Dr. Mahmut Kubilay AKMAN İmza:

Üye : Yrd. Doç. Dr Fegani BEYLER İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yaşar BAŞ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Gündelik Yaşamın Sosyoloğu: Georg Simmel konusu, özellikle makro sosyolojinin yanında mikro sosyolojinin de gündelik yaşamda ne derece etkin olarak incelenmesi gerekliliği bağlamında üzerinde durulmaya değere bulunmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen ve bir hoca olmanın yanında bir dost olarak beni yönlendirmekten geri durmayan ve konuyla ilgili her türlü yayından haberdar eden danışman hocam Doç. Dr. Kubilay AKMAN'a; tezin yazım aşamasında ve tashihinde katkılarını esirgemeyen Öğr. Gör. Murat VAROL'a ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama vesile olan ve çalışmamın araştırma ve yazma aşmasında her türlü fedakârlığı gösteren aileme şükranlarımı sunarım.

...../...../ 201..

İlhan BİNGÖL

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

Tezin Başlığı: Gündelik Yaşamın Sosyoloğu: Georg Simmel
Tezin Yazarı: İlhan BİNGÖL
Danışman: Doç. Dr. Mahmut Kubilay AKMAN
Anabilim Dalı: Sosyoloji
Bilim Dalı :
Kabul Tarihi :
Sayfa Sayısı : ... (ön kısım) + (tez) + (ekler)
ÖZET <p>Modern sosyolojinin ve modernitenin kurucusu sayılan Georg Simmel, sosyolojiye getirdiği yeni bakış açısıyla çağdaşlarından ayrılır. Simmel, sosyolojiye yeni bakış açısı getirerek, makro sosyolojiyi yerine mikro sosyoloji ile ilgilenmiştir. Formel sosyolojinin kurucusu olan Simmel, formların toplumu meydana getirmediğini, aksine onların toplumun kendisi olduğunu söyler. Toplumun yok olmasını, ancak bütün formların yok olmasıyla açıklayan Simmel, bir formun varlığının toplumun varlığına eşit olduğu görüşünü savunur. O’nu sosyolojisinde anahtar kavramlar; ikililikler (diyadlar) ve üçlülükler (triadlar)’dir. Sayıların küçüklüğü ve büyüklüğü grup yapısı üzerinde önemli rol oynar. Zamanın modern ve metropol kenti olan Berlin’de doğması ve burada yaşaması, O’nun, moderniteyi iliklerine kadar yaşamasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda modernite üzerinde çalışmalara yönelik Simmel, en önemli eserlerinden “Metropol ve Zihinsel Yaşamı” yazarak, kent hayatının tüm özelliklerini yansıtmaya çalışmıştır. Metropolde hayat bulan; hesaplanabilirlik, dakiklik, aşk-nefret, fahişelik, cimrilik-cömertlik, paranın felsefesi, moda ve stil gibi konular onun en çok ilgilendiği konular olmuştur.</p>
Anahtar Kelimeler: Formel Sosyoloji, Georg Simmel, Gündelik Yaşam, Metropol Hayat, Mikro Sosyoloji.

BİNGÖL UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
ABSTRACT OF MASTER’S THESIS

Title of the Thesis: The Sociologist of Daily Life: Georg Simmel	
Author	: İlhan BİNGÖL
Supervisor	: Associate Professor Mahmut Kubilay AKMAN
Department	: Sociology
Sub-field	:
Date	:
<p style="text-align:center">ABSTRACT</p> <p>Georg Simmel who is assumed as the funder of modern sociology and modernity differs from his tiers with his new aspect, Simmel is interested in microsociology instead of macro sociology. Simmel founder of formal sociology that forms do not bring forth society on the contrary they are already the society. Simmel explains that when all the forms disappear then the society disappears. He defends that when a form exists, it is the same as the society exist. Key words in his sociology are dualities and trilogies. The bigness and smallness of the numbers have an important role on the structure of group. His birth and living in Berlin, which is the modern and metropolis city of that time, causes him to live modernity deeply. As a result Simmel goes toward modernity works. He tries to reflect all the features of city life with one of his important works “Metropolis and Mentality Life.” That comes to life in the metropolis such topics; calculability, punctuality, love-hate, prostitution, stinginess- charity, philosophy of the money, fashion and stylehas been the most interesting subjects.</p>	
Key Words: Daily Life, Georg Simmel, Formal Sociology, Metropolis Life, Micro Sociology.	

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

Çev. : Çeviren

Ed. : Editör

Haz. : Hazırlayan

No. : Numara

S. : Sayfa

SS. : Sayfa sayısı

Trans. : Translation

Vb. : Ve benzeri

Yay. : Yayın

Y. : Yıl

TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ

Resim ve Őekillerin İsimleri ve Sayfa Numaraları		
Resim 1.	1800'lı Yıllarda Berlin-1	s. 131
Resim 2.	1800'lı Yıllarda Berlin-2	s. 131
Resim 3.	Günümüzde Berlin-1	s. 132
Resim 4.	Günümüzde Berlin-2	s. 132
Resim 5.	Georg Simmel'in Portresi	s. 133
Resim 6.	Simmel'in Eserleri ve Onunla İlgili Çalışmalar	s. 133
Resim 7.	Simmel'in Kendi Eserleri	s. 134
Resim 8.	Gabriel de Tarde'nin Eserleri	s. 134
Resim 9.	Simmel'in En Hacimli Eseri (Paranın Felsefesi)	s. 135

GİRİŞ

Almanya, on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde diğer Avrupa devletlerine göre siyasal, kültürel, toplumsal tartışma konularına göre “gecikmiş bir modernlik” dönemi yaşıyordu. Yani bu dönemde Almanya daha yarı-modern bir devlettir. Feodalizmin varlığı bu yüzyılda Almanya’da kısmen sürmekteydi. İngiltere ve Fransa’ya oranla Almanya’da taşralılık daha fazlaydı (Doğan, 2013: 7-8). 1871’de sağlanan Alman Birliği ile birlikte, bu ülkede ciddi sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler meydana geldi. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına gelindiğinde artan hızlı nüfusu, büyüyen şehirleri, tarımsal ve endüstriyel üretimden kaynaklanan gücü ile bir dünya gücü Almanya meydana getirilmişti (Doğan, 2013: 15). Almanya’nın her alanda gösterdiği yükseliş özellikle düşünsel anlamda felsefe ve sosyoloji alanında da yeni düşünceler meydana getirmesine ortam hazırlamıştır.

Almanlar, Fransızlar gibi siyasal devrimciliği tercih etmek yerine, ılımlı bir bürokratik reformculuğu benimsediler. Alman düşüncesinin gelişiminde Kant’ın düşüncesi özel bir etki yarattı. Alman idealistleri Kant’ın obje- nene problemini aşmaya çalıştılar. Almanya’da yaşanan toplumsal değişim, farklı bakış açısı ve kaygılarla da olsa, sonraki dönemlerde Marx, Simmel, Weber, Nietzsche ve Heidegger gibi önemli isimlerin toplum ve kültür eleştirisine girişmelerine vesile oldu (Doğan, 2013: 16). 1933 yılında Naziler’in Almanya’da iktidara gelmesiyle birlikte çok şey değişti. Yahudi kökenli, solcu ve birçok sosyal bilimci Almanya’yı terk etmek zorunda kaldı. Buna koşut olarak da bu ülkede sosyoloji, anti-sosyolojik özelliği ile ön plana çıkmaya başladı. Yapılan bu göçün dolaylı bir sonucu olarak da Max Weber ve Georg Simmel gibi sosyologların düşünceleri enternasyonal çevreye bu göçmen sosyologlar tarafından tanıtıldı (Doğan, 2013: 21). Özellikle Simmel’in kent düşüncesi Amerikan Sosyolojisi üzerinde –Chicago Okulu-göçmen öğrenciler aracılığıyla büyük etki yaratmıştır.

Sosyoloji, bir bilim olarak on sekizinci yüzyılda Batı’da ortaya çıkıp yaygınlaştığında, genel anlamda sosyologlar, makro sosyolojik yapılarla ilgilenmişlerdir. Ancak, klasik dönemle modern dönem arasında duran Simmel, sosyolojiye yeni bir bakış açısı getirerek, mikro sosyolojiyle kısaca gündelik yaşamın sosyoloji ile ilgilenmiştir. Simmel, çağdaşları; Weber, Durkheim, Tönnies’in aksine

sosyolojide makro yapılarla uğraşmamış, minör yapılara yönelmiştir. Belki de onun akademi dünyasında dışlanmasının sebeplerinden olan Yahudi kökenli olmasının yanında bu yeni yaklaşım da etkili olmuştur. Simmel'in yeni sosyolojik bakış açısı geliştirmesinin başka bir nedeni de Berlin gibi o dönemin metropol bir şehirde doğması ve buradaki yaşamı gözlemlemesinden ileri gelir. Çünkü O, "**Metropol ve Zihinsel Yaşam**" adlı çalışmasında şunu söyler: Metropol yaşam, mesafeleri ne kadar kısaltmış olsa da zihinleri o kadar uzaklaştırmıştır. Ona göre kent yaşamı insan hayatına temkinlilik getirdiği gibi hesaplanabilirliği de getirmiştir. Ayrıca yine Simmel'e göre metropol yaşam öznel kültürü yok etmiş ve nesnel kültürü getirmiştir.

Simmel, makro düzeyde çalışma eğiliminde olan işlevselcilik ve Marksizm'de olduğu gibi, büyük boy toplumsal düzen ve değişme teorileri geliştirmeye çalışan geleneksel sosyolojinin aksine; duyguları, ruhu, gündelik hayat ve ilişkilerin ayrıntılarını yakalayan bir 'saf' sosyoloji, gerçekliği sosyolojik hayatın temel 'biçimi' ve içeriğine göre yorumlayabilecek bir "bilgi sosyolojisi" oluşturmaya çalışır. Simmel'in Sosyolojisi, kendi döneminin diğer önde gelen sosyologlarınıninkinin aksine, oldukça bireyselci, ayrıntılı ve felsefidir (Slattery, 2011:52). Bu düşüncelerinden dolayı Simmel'i bir klasik olarak mı ele almak mı lazım, yoksa çağdaş sosyolog olarak mı ele almak lazım, bu konuda tereddütler var. Modernitenin kurucu sayılan Simmel'i iki dönem arasındaki çizgi olarak ele almak yanlış olmaz.

Sosyolojinin nesnesini, Simmel'in toplumlaşmanın içeriği yani malzemesi olarak saptadığı tekil eylemler ya da yalıtılmış öğeler değil, toplumlaşmanın bu karşılıklı formları oluşturur. Bireyler, toplumlaşma formları aracılığı ile bir birlik halinde gelişir; sevgi, amaçlar ve eğilimler, bireysel özelliklerden, formlar içinde gerçekleşmesiyle toplumsal özelliklere aktarılır. Toplumlaşmanın biçimleri arasında hiyerarşiler, korporasyonlar, evlilik, dostluk girer, formlar toplum üretmez, çünkü formlar toplumun kendisidir. Her türlü etkileşim ortadan kalkarsa o zaman toplum da var olmaz. Simmel'in formüle ettiği biçimiyle, sosyolojinin görevi, toplumlaşmanın "saf formları"nı saptamak ve gerek tarihsel fenomenlerin biricikliğiyle gerekse tekbiçimliliklerle uğraşmaktır. Toplum, toplumun toplumlaşma olması anlamında insan faaliyetlerinin ürünüdür ve toplumlaşma da bireyleri bir arada tutan formlar olarak sıradan gündelik yaşam düzeyinde vardır. Simmel'in toplum anlayışı, insanın varoluşunun düalizmleri etrafında kurulmuş olan bir anlayıştır: Toplumlaşma,

çatışmayı ve uyumu, çekmeyi ve itmeyi, nefreti ve aşkı, bağımsızlığı ve bağımlılığı getirmektedir (Swingewood, 1998:168-169-170). Bu bağlamda toplumsallaşma, sosyal yaşamda her türlü kontrastlığı bünyesinde barındırmaktadır.

Simmel'in - Weber ve Marx gibi çağdaşlarının büyük boy şemalarıyla temel bir zıtlık içindeki - sosyolojik yaklaşımı, "toplumun sadece diğer insanlarla ilişkiler içindeki bireylerin zihinlerinde var olduğu" düşüncesine dayanıyordu. Gruplar ve toplumlar, bireylerin üstünde ve onlardan bağımsız olarak yer almazlar; onlar sadece bireyler "üzerinde birleştikleri" amaçlar doğrultusunda birlikte harekete ettiklerinde var olurlar (Slaterry, 2011: 52). Bu temel fikirden anlaşılacağı üzere, Simmel, toplumdaki büyük yapılarla değil, onları meydana getiren minör yapılarla ilgilenir. Yani ilişki ve etkileşim O'nu sosyolojisinde temel unsurdur. Simmel'i bu anlamda gündelik yaşamın sosyoloğu olarak ele almak doğru bir düşünce olacaktır.

Gündelik yaşam ya da gündelik hayat; bir insanın günlük yaşamında yaptığı, düşündüğü ve hissettiklerini içine alan bir kavram olarak, direk insanlar tarafından yorumlanan ve oluşturulan kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2012'den aktaran Çetin, 2013: 28). Son dönemde sosyal bilimlerin ilgi alanına giren gündelik hayat kavramının uzun süre gözardı edilmesinin sebebi olarak, onun basit, sade ve gelişigüzel olarak işlenmesi olabilir. Ancak, burada dikkat edilmeyen nokta, gelişigüzel izlenimi veren hayatın "kendini yok varsaydıracak kadar gizleyebilmiş" bir bilincin olmasıdır (Çetin, 2013: 28-29).

Aslında gündelik hayat bir toplumsal metin olarak ele alınabilir, çünkü bu alan toplumun temel değerlerinin farklı toplumsal konulardaki kişilerce paylaşıldığı, öğrenildiği ve meşrulaştırıldığı bir alandır (Çetin, 2013: 29-30). Gerçekte insanlar bir yaşam çizgisi içinde hayatlarını devam ettirirler. Bu yaşam çizgisinde birçok yapılar oluştururlar. Eğer sadece gündelik yaşam sonucu oluşan bu makro yapılar üzerinde hayat okunmaya çalışılırsa, hayatın kendi gerçekliği unutulmuş olur.

"Gündelik Yaşamın Sosyoloğu: Georg Simmel" adını taşıyan bu çalışmamızda Simmel'in hayatı, yaşadığı dönemde Almanya'nın metropol şehri Berlin'de yaşam, Yahudiliğe bakış, Simmel'in sosyolojiye getirdiği yeni bakışformların sosyolojisi- sosyoloji dünyasına kattığı minör yapılar, metropol yaşam ve paranın felsefesi, Simmel'in Amerikan Sosyolojisine etkileri, Gabriel de Tarde ve

Simmel Sosyolojisinin karşılaştırılması, Simmel'in aforizmaları gibi konular irdelenecektir.

Literatür Özeti

Georg Simmel üzerine çalışmalar çok geç başlamış, özellikle 1980'lerden sonra kitapları çevrilmiştir. Özellikle metropol yaşamın daha hızlı olarak ortaya çıktığı ve yaşandığı dönemler ve kişilerarası iletişimin yavaş yavaş yerini kitle iletişim araçlarına bırakmasıyla Simmel'in ölümünden çok sonra konuların önemi anlaşılmıştır. Özellikle sembolik etkileşimciler, Simmel'den etkilenmiş ve bu da Simmel'in tekrar hatırlanmasına yol açmıştır. Ayrıca Yahudi düşmanlığının Avrupa'da hız kesmesinden dolayı bir etken olarak Simmel tekrar işlenmeye başlanmıştır. Simmel ile ilgi olarak özellikle Werner Jung'un yazdığı "Simmel'in Yaşamı, Sosyolojisi ve Felsefesi" yine David Frisby'in "Modernlik Fragmanları", ayrıca David Frisby'in sunumuyla "Modern Kültürde çatışma" ve en önemlisi Simmel'in kendi orijinal eseri olan ancak henüz 2014 yılı Ocak ayında Türkçe 'ye çevrilip piyasaya sunulan en hacimli kitabı olan "Paranın Felsefesi" eserleri en çok okunan ve bu alanda öncü olan eserlerdir.

Materyal ve Metot

Materyal

Bu çalışmada kullanılacak materyaller; kitap, makale ve kitap değerlendirmeleri, dergiler ve yabancı kaynaklardan çeviriler gibi bilimsel kaynaklar olacaktır.

Metod

Bu çalışma teorik bir temele dayanmaktadır.

Teorik Yaklaşım ve Kavramsal Çerçeve

Bu çalışma beş bölüm halinde ele alınacaktır. Birinci bölümde Georg Simmel'in Hayatı ve Akademik Kariyeri, İkinci bölümde Georg Simmel'in Sosyolojisi (formel sosyoloji), Üçüncü bölümde Simmel Sosyolojisinde Metropolitan Yaşam, Dördüncü bölümde Paranın Felsefesi, Beşinci bölümde ise Gabriel de Tarde

ve Georg Simmel sosyolojisinin karşılaştırılması konuları işlenecektir. Ayrıca sonuç bölümünden sonra görsellerle çalışmaya destek sunulacaktır.

Veri Kaynakları ve Veri Toplama Teknikleri

Bu çalışmada birincil kaynaklar olarak George Simmel'in kitapları, Simmel'in sosyolojik kuramları ile ilgili olarak yazılmış makaleleri üzerinden gidilerek, konu ele alınacaktır. İkincil kaynaklar olarak da çeşitli sosyologlar tarafından ele alınmış biçimiyle kitaplar ve makaleler ayrıca da kitap değerlendirmeleri irdelenecektir. Ayrıca Simmel hakkında yazılmış kitap bölümü, makale vs. irdelenecektir. Bu yönüyle çalışma boyunca literatür taramasına dayalı veri toplama tekniğinden faydalanılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GEORG SIMMEL'İN HAYATI VE AKADEMİK KARIYERİ

1.1. Georg Simmel'in Hayatına Bakış

Alman sosyoloji geleneğinin önde gelen iki kurucusundan biri Ferdinand Tönnies diğeri Georg Simmel'dir (Çelebi, 2007:295). Simmel, sosyolojinin bir bilim olarak daha kendinin tam olarak ıspatlayamadığı dönemde yaşadı (Çiğdem, 2015: 105). İlk büyük toplumbilimcilerden olan Simmel, en çok, insan davranışının evrensel kalıplarını saptamakla ilgilendi. Marx ve Weber'in belirli bir toplum işleyişini anlatmak istemelerine karşılık; Simmel, çalışmalarını neredeyse bir toplum matematiği geliştirme üzerine yoğunlaştırdı: Tarihsel çerçeveyi göz önüne almaksızın insan ilişkileri ve toplumsal davranış hakkında bir ifadeler derlemesi. O, bazı çatışma kuramcılarını, simgesel etkileşimcileri, alı-veriş kuramcılarını ve ağ (network) çözümlenecilerini de içine alan kişiler arası ilişkilerle ilgilenmekte olan büyük çapta modern kuramcıları da etkilemiştir (Wallace ve Wolf, 2012:119). Simmel yaşadığı dönemde az ilgi görse de derslerine katılan göçmen öğrencileri vasıtasıyla sosyolojisini kıtalara yaymıştır.

19. yüzyıl ortasında Berlin oldukça küçük ve taşra kokan bir kentti. Oysa Paris Avrupa'nın güzide başkentiydi. Berlin'in karnı tok, sırt pek burjuva dünyasının ve çöküş halindeki büyük arazi sahibi soylu sınıfın genel görünümünü gözler önüne seren Theodore Fontane'nin romanlarında olduğu gibi, kent halinden oldukça memnun görünüyordu. Oysa bu romanlarda arka avlular yoktur; Max Kretezer'in pek kısa bir süre sonra tam karşıt renklerle göstermiş olduğu gibi, madalyonun öbür yüzü, yani sefalet, yoksulluk ve fuhuş hiç gözükmezler. Bunlar, refahın öbür yüzüydüler (Jung, 2001:9). Berlin'in görünmeyen tarafı Simmel'in işlediği konulardan olmuştur. O, bir nevi madalyonun görünmeyen tarafını da işlemiştir.

Hızlı kentleşme süreci Berlin'de ancak 19. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte başladı. Bununla aynı zamanda kentin görünümünü de değiştirdi. Kalabalıktan insan selinden geçilmiyordu. Kent, insanlar dâhil her şeyi oburca tüketen bir Moloh'a (*Moloh veya Malek: Tevrat'ta kendisine insan kurban edilen sahte tanrı*) dönüşmüştü. O, tekil insanın kitle içinde eriyip gittiği, kitlenin mekân coğrafyasına

hükmettiği bir yer olup çıkmıştı artık. Zaten bu yöndeki eğilimler daha 1850’li yıllarda mevcuttu. Bunun hissedilmesi için sadece açığözlere sahip olmak gerekiyordu (Jung, 2001:9).

Binaların üstündeki abartılı ışıklı reklamlar, kirli bir dünyada, büyük kentin avizeleri olarak parıldıyorlardı. Trenler, raylar üstünde takır- tukur gidip geliyorlar, otobüsler homurdana homurdana geçip gidiyorlardı. Ve kamyonlar dört yol ağzlarında üst üste birikiyorlar, yüzleri cilalanmış gibi duran kaldırımlar, her akşam yüzlerce sokak lambasından yayılan zehirli, yeşil renkli gazın ışığını yansıtıp geriye püskürtüyorlardı. Kaldırım mühendisleri, koketler, sosyete fahişeleri, Avrupa’nın tüm ayak takımı ve pisliği, dur durak bilmez bir humma içinde, tam da bu evin çevresinde ırmak gibi akıp geçiyorlardı. Rahibe Theresa bu cehennemi şöyle tanımlamıştı: “Her şeyin kokuştığı ve sevginin olmadığı yer. Küçük Georg, gürültü patırtının doruğa çıktığı bu ortamda beşiğinde uyur, bu beşikte geleceğin filozofu sallanırdı” (Jung, 2001: 9-10). Modern yaşam, burada büyüyen geleceğin filozofu Simmel’in çalışmalarının menbası olmuştur.

Simmel’in aile kültüründe ortaya çıkan düşüncesine ilaveten, O’nun entelektüel olgunlaşmasında Berlin ortamının önemi de göz ardı edilmemelidir. 19. Yüzyılın sonlarına doğru, Berlin, Avrupa kıtasının başkenti Paris’i politik, ekonomik ve askeri olarak gölgede bırakmıştı. Bu dönemde doğan Simmel Berlin’i şöyle açıklamaktadır: “Berlin’in bu yüzyılda büyük şehirden dünya şehrine dönüşmesi benim en güçlü ve geniş entelektüel gelişiminin dönemidir. Belki de eğer başka bir şehirde yaşamış olsaydım, bazı değerli şeylere ulaşabilirdim, ama benim bu yıllardaki özel entelektüel kazanımlarımın meyvesini başarılı bir şekilde almamda hiç şüphesiz Berlin çevresinin ve özelliklerinin katkısı büyüktür” (Leck, 2000: 33). Bu bağlamda Simmel düşüncesinin oluşmasında ve olgunlaşmasında doğduğu ve büyüdüğü şehrin ne kadar etkili olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Kişinin yaşadığı çevre ve coğrafya onun entelektüel birikiminin oluşmasında rol oynaması kaçınılmazdır.

Berlin’in Simmel için ayrı bir önemi vardır. O, akademik hayatının büyük kısmını orada geçirdi. Muhtemelen on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında Avrupa’da Berlin kadar hızlı gelişen ve değişen başka bir şehir yoktur. Almanya büyük ekonomik ve toplumsal dönüşümün ortasındaydı. Berlin de bu dönüşümün

kültürel ve yönetsel merkeziydi. 1871'den sonra Berlin Avrupa'nın hem ticari ve politik başkentiydi. Berlin onun en büyük modernlik sosyoloğu olarak ün kazanmasına yol açacak nihai çevreydi. Fakat onun mükemmel entelektüel bilgisini ortaya çıkaran kültürel güçler aynı zamanda onun akademik kariyerinin önündeki en büyük problem oldu (Leck, 2000: 35). Simmel'in Berlin gibi bir metropolde doğup büyümüş olması ve entelektüel birikimini burada edinmiş olmasına karşın, buradaki gözlemleri üzerinden yola çıkarak gündelik yaşam üzerinden mikro sosyoloji ile ilgilenmesi kendi dönemindeki akademik camia tarafından kabul görmemektedir. Simmel'i, kadrolu olarak akademiye katılması ancak ölümünden dört yıl önce olmuştur.

Georg Simmel'in etkileyici biyografisi üzerine pek az şey bilinir ve bilinenler de büyük ölçüde iki kaynaktan, Michael Landmann'ın "*Bir Biyografi İçin Yapıtaşları*" (1958) ve Hans Simmel'in "*Hatırat*"'ından (1976) gelirler (Jung, 2001: 13).

Simmel'in babası Edward 1810'da Breslau'da doğdu. Tüccardı ve otuz yaşlarında Yahudilikten ayrılıp Katolik kilisesine geçti. 1838'de Breslaulu Flora Bodstein'le evlendi. Bodstein'da Yahudi kökenliydi, bunula birlikte daha çocukluğunda Protestan olarak vaftiz edilmişti. Ailenin Berlin'e göç etmesinden sonra, baba Simmel, "Felix ve Sarotti" adıyla bir çikolata fabrika kurdu. Baba Simmel'in 1874'de erken ölümü üzerine, aile Julius Friedlander'i vasi tayin etti (Jung, 2001:13). Simmel, Protestan olarak vaftiz edildi, fakat Birinci Dünya Savaşı sırasında kiliseden ayrıldı. Şüphesiz bu, Landman'ın eklediği gibi "Yahudiliğe bir geri dönüş"ü ifade etmiyordu, tersine sadece dünya görüşü bakımından bağımsız olma gereksimine uymak" anlamına geliyordu (Jung, 2001: 14). Her ne kadar protestan olarak vaftiz edilmiş olsa da Yahudi düşmanlığı onun etiketini kaldırmaya yetmemiştir.

Georg Simmel 1 Mart 1858'de Berlin'de doğmuş ve 28 Eylül 1918'de Strasbourg'da ölmüştür (Freyer, 2012:295). Simmel, Berlin'in tam kalbinde, Lepizigerstrasse ve Friderichstrasse'ni kesiştiği köşede dünyaya geldi. Bu tuhaf bir doğum yeri idi- New York'ta Times Square'e den düşecektir- ancak bu, hayat boyunca birçok hareketin kesişim noktasında yaşamış, entelektüel trafiğin karşıt akımları ve ahlaki istikametlerin çokluğu tarafından derin bir şekilde etkilenmiş bir

kişi için sembolik olarak uygun görünmektedir. Simmel, geleneksel halk kültüründe kökleri olmayan modern bir kent insanıydı (Coser, 2011:181). O, bir şehir insanı olarak doğdu ve bir dünya vatandaşı olarak yaşadı ve öldü. O, insan hayatının tüm feyzlerini içinde barındıran ve geniş bir vizyona sahip biri olarak büyüdü (Spykman, 1966: xxxiii). Simmel, Yahudilikten Hıristiyanlığa(çikolata fabrikatörü olan baba Katolik, anne Protestan) geçmiş bir ailenin Protestan olarak vaftiz edilmiş yedinci çocuğu olarak doğdu. Berlin'in kozmopolit metropol kimliğinin Simmel'in kişiliğinin ve düşünsel eğilimlerinin oluşumunda önemli rol oynadığı sık sık vurgulanır (Birkan, 2009:12).

Simmel, küçük yaşta babasını kaybetti. Ailenin bir dostu, bir müzik yayınevinin sahibi, gence vasi olarak tayin edildi. Simmel'in baskıcı annesi ile ilişkisi daha çok mesafeliydi; o güvenli bir aile ortamı içinde yetişmemiş ve bir marjinalite ve bir güvensizlik duygusu genç Simmel'e erken dönemde gelmiştir (Coser, 2011:182).

Simmel, 1890'da, bir demiryolu mühendisi ve bakanlık memurunun kızı olan ve sonraları Marie Louise Eckendorf takma adıyla felsefe yazarı olarak dört önemli kitap yayımlamış olan Gertrud Kinel ile evlendi. Gertrud Kinel, Katolik olarak vaftiz edildiyse de annesi tarafından “*varlığına sonuna kadar damgasını vuracak*” şekilde Protestan olarak eğitildi. Simmel'in Gertrud'dan, sonraları Jena'da tıp profesörü olan ve Simmel'in evindeki kültür ortamı ve yaşama stilinden edindiği izlenimleri aktarmış olduğu “Hatırat”ını şükranla anılan Hans aslı bir oğlu oldu. Simmel'in, öğrencisi Gertrud Kantorowicz'den evlilik dışı bir kızı vardı. Kantorowicz, uzun süre Simmel'in en yakın çevresi içinde yer aldı. Simmel'in teşvikiyle Bergson'un *Evolutioncreatrice*'ini (Yaratıcı Evrim) Almanca'ya çevirdi. Ne var ki Simmel, Margarate Susman'ın bildirdiği üzere, “karısına, yaşamının sonuna kadar sevdiği için, onun bu çocuğu görmesine asla izin vermedi” (Jung, 2001: 14-15).

Berlin'in Yahudi iş dünyası kültürünün merkezinde büyüyen Simmel, tarih ve felsefe eğitimi alarak 1885'de *Privatedozent* oldu (Turner, 2014:237). Simmel, zamanın sosyolojisinde önemli yere sahiptir. Erken Alman sosyolojisinin önemli akımlarından biriyle öğrencilik günlerinden beri yakın ilişkideydi; hocaları Lazarus ve Steinthal'ın *Völkerpsychologie*'sinin etkisi sık sık dolaylı olarak, hatta son eserlerinde bile görülür. İlk yazıları pozitivistimin kabulünü ve Spencer evrimciliğinin

ve Darwin Pragmatizminin etkisini gösteriyordu. Bu alanda araştırma yapmamış olmasına rağmen aklı, deneysel sosyolojinin kurulmasıyla meşguldü. Herşeyin ötesinde bir felsefecidir o. 1900'de basılan *Philosophisches Geldes*'i ile düşüncesi yeni bir yola girer. Simmel, dikkatini değer kuramı üzerinde yoğunlaştırmış ve Max Weber, Rickert ve Windelband'ın temsil ettiği Yeni Kantçı Baden Okulu'na yaklaşmıştır. Bu, onun en önemli sosyolojik yapıtı olan ve adını basitçe *Soziologie* (1909) koyduğu kitabını bastığı zamana rastlar; bu kitap hem onun sosyolojik çevrelerde tanınmış biri haline getirmiş, hem de sosyal psikolojinin kurucularından biri yapmıştır (Bottomore ve Nisbet, 2010:183). Simmel, öncelikle bir felsefeciydi ve onun yayınlarının birçoğu, felsefi konularla (örneğin etik) ve başka felsefecilerle (örneğin Kant) ilgilenir (Ritzer ve Stepnisky, 2014:159). Çalışmalarından anlaşılacağı üzere Simmel, sosyolog olmasının yanısıra sosyal psikoloji ve felsefeyle çok yakından ilgilenmiştir.

Berlin'in merkezinde doğan Simmel, çeşitli konularda çalıştı. Bununla birlikte, bir doktora tezi sunmaya yönelik ilk çabası reddedildi ve hocalarından biri şu görüşü ifade etti: "Ona bu doğrultuda daha fazla cesaret vermediğimizde ona büyük bir yararımız olacaktır" (Frsiby, 1984: 23'den aktaran Ritzer, 2012: 38). Simmel, 1881'de *Müziğin Başlangıçları Üzerine Psikolojik-Antropolojik İncelemeler* adlı bir çalışmayla doktorasını vermek istedi. Çalışma, Darwin'in evrim kuramının temel görüşleriyle halklar psikolojisinin teoremlerini bağdaştırmayı deniyordu. Çalışma reddedildi. Sık sık rastlanan yazım hataları, alıntılardaki yanlışlıklar ve argümantasyondaki zayıflıklar gibi biçimsel sebepler dışında, olağandışı konusu ve bu konuyu işlemek üzere seçilmiş olan yöntemsel çerçevenin uygunsuzluğu da muhakkak ki çalışmanın reddedilmiş sebepleri arasında yer almıştır. Jürisinde yer alan profesörler, Simmel'e, ne yapıp edip, 1880'de Petersburglu Julius Gillis tarafından açılan ödüllü bir yarışma için önerilmiş olan "*Kant'ın Fiziksel Monadolojisine Göre Maddenin Özü*" konusunu fırsat bilerek tezini bu konuda yazmasını tavsiye ettiler (Jung, 2001: 15). Buna karşın, Simmel, doktorasını sürdürdü ve 1881'de doktora derecesini aldı. O, 1885'den 1900'e kadar *privatdozent* olarak görece önemsiz bir konumda bulunmasına karşın, 1914'e kadar üniversitede ders verdi. *Privatdozent* konumunda çalışan Simmel, geçimi öğrenci harçlarına bağımlı olan ve kendisine maaş ödenmeyen bir öğretim görevlisi olarak çalıştı.

Simmel, marjinalliğine karşın, derslerini mükemmel anlatması ve çok sayıda öğrenciyi (ücret ödeyen) hayran bırakması nedeniyle bulunduğu konumda durumu iyiydi (Frsiby, 1981:17; Salomon, 1963/1997'den aktaran Ritzer:2012:38). Onun tarzı, Berlin toplumunun kültürlü üyelerini bile, halk arasında olay olan derslerine çekecek kadar popülerdi (Ritzer, 2012: 38). Simmel'in bu kadar popüler olması belki de onun meslektaşları arasında bir kıskançlığa yol açıyordu.

Simmel, doktora ünvanını 1881 yılında "*The Nature of Matter According to Kant's Monadology*" (*Kant'ın Fiziksel Monadolojisine Göre Gerçeğin Doğası*) adlı tezi ile aldı. Simmel, tarihten felsefeye, psikolojiden sosyal bilimlere uzanan geniş ve tutarlı bilgileriyle tanınır. Simmel, kendi çalışmaları ve kariyeri boyunca bir üniversiteden diğer üniversitelere sürekli geçen Alman akademisyenleri izlememiştir. Onun çalışmaları hep mantıktan ve felsefe tarihinden ahlaka, sosyal psikolojiye ve sosyolojiye yöneliktir (Kızılçelik, 1994:391).

Simmel, Kant, Schopenhauer, Darwin, Nietche gibi ünlü felsefeciler üzerine dersler vermiştir. Simmel, geleneksel folk kültürle (traditional folk culture) bağı olmayan modern bir kent insanıydı. Ferdinand Tönnies, Simmel'in ilk metni üzerine arkadaşına şöyle yazmıştır: "Bu kitap çok canlı (isabetli – yararlı) ama tamamıyla metropolisi (büyükşehri) yansıtıyor" (Kızılçelik, 1994:391). Bu cümleden anlaşılacağı üzere Simmel'in sosyolojiye dair zihnini meşgul eden temel nokta kent yaşamındaki gündelik ilişkilerdir.

Onun temel ilgi odağı modern kitle toplumunda hayatta kalma mücadelesi veren ve kendini modern bürokrasi, maddiyatçılık, kentleşme ve teknolojinin 'çelik kafes'i içinde ifade etmeye çalışan birisiydi. Simmel, özellikle "bir metropolis, bir dünya kenti ve modern ruhun cisimleşmesi" (Simmel, 1971'den aktaran, Slattery, 2011: 52) olan savaş -öncesi Berlin'den, çoğu insanın birer yabancı olduğu bir kentteki toplumsal hayat ve etkinlik keşmekeşinden büyülenmiş ve korkuya kapılmıştır.

Simmel, ne bir filozof ne de bir sosyolog olarak okul kurmaya girişmiştir. O, her iki alanda da böyle bir düşünceden uzak bulunmaktadır. Eserlerinde başkalarının yaratılışlarına pek az değindiği bir başkaları da onu, kendi başına yürüyen bir bilimsel görüş tezahürü olarak kabul ve telaki etmek mecburiyetinde kalmışlardır. O,

Avrupa Kıtası bilim ve düşünce alanının gelişigüzel bir mensubu sayılmayacağı gibi, herhangi bir biçimde baş olma belgesini de taşımamaktadır. O daha çok, düşünce (ide) keşifleriyle dolu zihinsel bir uyarıcı ve isteklendiricidir. Onu tamamıyla Spencer'ın zıddı olarak değerlendirmek mümkündür; çünkü o, hiçbir şekilde sistem yaratmak girişiminde bulunmamıştır (Freyer, 2012:296). Simmel'in sistematiksiz sosyolog olarak anılması bunlardan dolayıdır.

1.2. Simmel'in Entelektüel Kariyeri ve Akademik Tıkanma Nedenleri

Simmel, liseyi bitirdikten sonra Berlin Üniversitesi'nde felsefe eğitimine başladı ve 1881'de doktorasını tamamladı. Simmel'in mezun olduğu dönemde genelde Almanya özelde Berlin ciddi bir geçiş dönemi yaşıyordu. Bir bütün olarak ülke sanayileşmekteydi ve Simmel'in yetişkinlik döneminde Almanya, İngiltere ve Fransa'yı üretkenlikte geçmiş, sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin gerisinde kalmıştı. Ancak bu hızlı sanayileşme kritik bir ayrışmayı beraberinde getirdi. Burjuvazi hızlı bir ekonomik gelişme sağlamasına rağmen eski feodal seçkinlerin gücünü eline geçiremedi. Eski ve yeni arasındaki bu gerilim Birinci Dünya Savaşı'na götüren ve nihayetinde Hitler ve Nazizm'in ortaya çıkış koşullarını yaratan yıkıcı politikalar üretti (Turner vd., 2013:274).

Bu genel ve kötü şeylerin habercisi olan ulusal koşullarda, özellikle Birinci Dünya Savaşı öncesinde nüfusu elli yılda beş yüz bin kişiden dört milyona çıkan Berlin'de entelektüel bir hayat yeşerdi. Fakat bu gelişen düşünce ortamında bile özgürlük ve otoriter kısıtlama arasında bir ikilik vardı. Üniversite ve bizzat kent çevresindeki canlı karşı- kültür ve düşünce hayatı enerjik bir etkinlikler karışımıydı. Ancak, 19. yüzyılın ilk yirmi – otuz yılında araştırma yönelimli Amerikan üniversitelerini model olarak kurulan üniversite sistemi kendi içinde muhafazakâr ve bazen otoriter gizli akımları barındırmaktaydı. Üniversite sistemi başarılıydı, ancak akademik özgürlük ve açık ifadeyi teşvik ile kapitalist burjuva ve yarı-feodal siyasal sistem arasında bir gerilim içeren toplumsal ve siyasal bir ortamda rahat konumunu sürdürme arasında bir seçim yapma sıkıntısı yaşamaktaydı (Tuner vd., 2013:274).

Çoğu bilgin bu sistem içerisinde büyük çalışmalar üretti- sosyoloji konusunda Max Weber en iyi örnektir. Ancak başkalarının, özellikle Yahudilerin akademik

sisteme tam olarak girmeleri engellendi veya diğer çoğu örnekte olduğu gibi, ana kent merkezlerinin dışında kalan alanlara itildi. Sadece Yahudiler değil statükoyu bozabilecek siyasal eğilimlere sahip olanlar da bu kadere mahkûm edildi. Simmel, bu çatışan akımlardan etkilendi ve kariyerinin başlangıç döneminde en iyisi olduğunu düşünerek Berlin’de kalmaya karar verdi. Sonuç olarak, *özel hocalık* (Privatdozent) yapmaya veya ücretsiz ders vermeye başladı. Bu dönemin daha tipik örüntüsü, akademisyenlerin üniversite değiştirerek konumlarında kademeli olarak ilerlemeleriydi (Turner vd., 2013:274-275). Simmel, Berlinde kalarak belki de var olan düzene karşı bir başkaldırı da bulundu.

Simmel, Alman ve hatta Avrupa sosyolojisinde önemli bir yere sahiptir, çünkü bu yeni bilimin kurucularından biri olurken bunu kendi yöntemiyle, felsefeden ayrılmaksızın gerçekleştirmişti. Aslında sosyoloji onun için felsefe yapabilmenin yeni bir aracı olmuştu, çünkü yeni metafizik düşünme yolları açmıştı. Dahası estetik, onun çalışmalarını kaplamıştı, zira o, zamanın hatta zamanımızın, toplumsal ilişkilerin incelikli, yani nezaket, çekingenlik, giyim-kuşam, bağlılık ya da şükran gibi ince, kaypak ve kavranması güç alanlarına dikkat çeken nadir sosyologlardandı. Bu çabasına neredeyse hiç takipçisi olmadığı söylenebilir, zira sosyologlar hala devlet, iktidar, toplumsal sınıflar, ideoloji ve gelir dağılımı gibi büyük gerçeklikleri araştırmayı tercih edip, insanlar arasında inceliğe dayalı buluşmalar sağlayan zariflik dolu etkileri görmemekteler (Bottomore ve Nisbet, 2010: 184). Simmel’in insanlararası gündelik etkileşim formlarını incelemesi ve toplumu formel yapılardan ibaret görmesi, değişik tarzlarda ve farklı konularda yazması dışlanmasına sebep olan etkenlerdendir.

Simmel’in akademik kariyeri -dıştan bakıldığında- tek kelimeyle bir fiyaskodur. Bakaloryasını verdikten sonra, Berlin Üniversitesi’nde önce tarih ve halklar psikolojisi, daha sonra felsefe bölümlerine kaydoldu. Mommsen, Lazarus ve Steinthal’ın yanında tarih, Zeller ve Harms’ın yanında felsefe öğrenimi gördü (Jung, 2001: 15).

Simmel’in başarısızlığının nedenlerinde biri, anti-Semitizmin yaygın olduğu on dokuzuncu yüzyıl Almanya’sında bir Yahudi olmasıydı (Kasler, 1985’den aktaran Ritzer, 2014:161). Diğer bir neden, onun yürüttüğü çalışmaların biçimiydi. Onun makalelerinden çoğu gazetelerde ve mecmularda çıkmıştı; onlar sadece akademik

sosyologlardan daha genel bir izleyici kitlesi için yazılıyordu (Rammstedt, 1991'den aktaran Ritzer: 2014:161). Bu yüzden Simmel hakkında eğitim bakanlığına yazılan bir raporda “dış görünümüyle, tavrıyla ve düşünce biçimiyle tümüyle bir İsrail kavminden biri” olarak betimlendi. Üstelik düzenli bir akademik görevi olmadığı için Simmel, geçimini halka açık konferanslar vasıtasıyla sağlamaya zorlandı. Simmel'in hem yazılarının hem de konferanslarının izleyici kitlesi, profesyonel sosyologlardan çok halkın içinden entelektüel kimselerdi ve bu, birlikte çalıştığı akademik uzmanların alaycı değerlendirmesine yol açtı. Örneğin çağdaşlarından biri Simmel'i, “etkisi... genel atmosferde kaldığı ve her şeyden önce gazeteciliğin üst düzeylerine etki ettiği için lanetlendi (Frsiby, 1985:25 ve 1981:13'den aktaran Ritzer: 2014:161). Simmel'in kişisel başarısızlıkları, dönemin Alman akademisyenlerinin sosyolojiye verdikleri düşük itibara da bağlanabilir (Ritzer, 2014:161). Simmel'in burada İsrail kavminden biri olarak tanımlanmış olması, dönemin Almanya'sında olan Yahudi düşmanlığını- anti-semitizm- açıkça gözler önüne sermektedir. O'nun uzun süre akademi dünyasının dışında kalmasının sebeplerinden birisi de budur.

Ateşli tutkunlarına göre, Georg Simmel, kurucu babalar tapınağı içinde Marx, Weber ve Durkheim'n yanında sıralanmayı hak eder. Simmel'in sistematik kuramdan kaçınma eğilimi yüzünden, statüsünü yükseltmeye yönelik çabalar sekteye uğramıştır. Şaşırtıcı çeşitlilikteki konular üzerinde deneme tarzında yazılar yazmıştır. Yazılarının parlak ve kavrayışlı olduğu evrensel olarak kabul edildiği halde, onların gerçekten temel bir figürün gerektirdiği ısrarcı entelektüel bir odaktan yoksun oldukları düşünülmüştür (Smith, 2007: 35). Bu bağlamda, dönemin kurallarına göre yazmayanların, çalışmayanların dışlanma ile karşı karşıya kaldıkları ile karşılaşmak mümkün olmaktadır.

Berlin'de doğan ve hayatının büyük çoğunluğunu burada geçiren Simmel, sosyolojiden psikolojiye, felsefeden estetiğe bir dizi alan içinde yaklaşık yirmi beş kitap yazdı. Buna rağmen akademik ilerleme sağlamakta zorlandı. Bu, anti-semitizm, sosyalist sempatanlığının onaylanmaması ve derslerini izleyen büyük kalabalıkların kıskançlığından dolayı böyle olmuş gözüküyor. Akademik ilerleme sağlayamaması, büyük ihtimalle onun üniversite sistemi içinde diğer azınlık öğrencilerinin ve kadınların davasının savunucusu olmasına engel olamadı. Berlin ve Heidelberg'de kıdemli pozisyonlar elde etmedeki başarısızlığının ardından, en sonunda taşrada

Strasbourg Üniversitesi'nde bir kürsü aldı (Frisby 1984'den aktaran, Smith, 2007: 3 5). Buradan açıkça anlaşılıyor ki, azınlık hakları ve kadınlara verilen değer dönemin Almanyası'nda iç açıcı değildir.

Simmel, farklı üslubu ve olaylara yaklaşım tarzıyla yaşadığı dönemde bazılarınca çok sevilmiş bazılarınca epey eleştirilmiştir. Ama şu bir gerçektir ki, Simmel'e kimse kayıtsız kalamamıştır. Berlin Üniversitesi'nde verdiği açık derslere 200'ün üzerinde öğrenci kayıt yaptırmış, öğrencilerin bir kısmı dersleri ayakta izlemek zorunda kalmıştır. İnanılmaz ölçüde geniş ilgi alanını ve herkesten farklı bir hitap tarzını benimsediği ve sergilediği bu dersler, Simmel'i Berlin'in kültür yaşamının vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. Derslerine misafir öğrenci olarak ilk kez kadınları da kabul eden Simmel'in hayran kitlesi epey genişlemiştir (Dirlikyapan, 2011:8). Olaylara ve olgulara karşı farklı olmak ve farklı yaklaşmak yani farklılık O'nun farkedilmesine sebep olmuştur.

Simmel üzerine bir inceleme kaleme almış olan Werner Jung, Simmel'in hoca olarak gösterdiği üstün başarısının meslektaşları arasında kıskançlığa yol açtığını, Yahudi Kökenli oluşunun da kin ve nefret uyandırdığını belirtir. Dışarıdan bakıldığında ise Simmel'in akademik kariyeri tam bir başarısızlık örneğidir. Doktora çalışması "olağandışı konusu ve bu konuyu işlemek üzere seçilmiş, olan yöntemsel çerçevenin uygunsuzluğu" nedeniyle reddedilmiş, kendisine adeta sipariş edilen ve Kant felsefesiyle ilgili bir tez yazarak doktor olabilmıştır. Uzun süre herhangi bir yerden kadro alamamıştır. Almanya'da bir Taşra Üniversitesi olan Strasbourg Üniversitesi'nde "nihayet" bir kürsü sahibi olduğunda ise 56 yaşındadır (Dirlikyapan, 2011:8-9). Simmel'in meslektaşları arasında kıskanılmış olmasının en belirgin sebeplerinden biri de O'nun birçok konuda ve o güne dair alışagelmışin dışına çıkarak farklı şeyler ve farklı konularda yazmasıdır.

Simmel'in çalışma tarzlarının özellikleri, dönemin Almanya'sının akademik yapısı içerisinde Simmel'in rolünün değerlendirilmesi bağlamında izah edilmektedir. Uyumsuzluğu ve yeniliği, en azından kısmen, akademik rolüyle ve akademinin sosyal yapısının uyguladığı baskılar bağlamında açıklanmaktadır. Georg Simmel'in çağdaşları, genellikle Simmel'in çalışmasını diğer önemli sosyologların çalışmalarından çarpıcı bir şekilde ayıran tarzlarının ayrıcalıkları hakkında açıklama yapmışlardır. Ayrıca bu kişiler onun yazılarının büyüleyici parlaklığını ve kırılğan

zarafetini vurgulamışlar, fakat aynı zamanda yöntemindeki sistematik açıklama eksikliğine ve neredeyse üzerinde çalışma hissi veren düzensizliğe dikkat çekmişlerdir (Cosser, 2011: 279-280).

Simmel'in biyografisini hazırlayanlar, onun genellikle zamanının önden gelen entelektüellerinden biri olarak değerlendirilmesine rağmen, fazlasıyla hak ettiği akademik kabulü asla görmediğini dile getirmişlerdir. Simmel, on beş yıl boyunca *Privatdozent* olarak Berlin Üniversitesi'nde dersler verdi. Dönemin Alman üniversite sistemi içerisinde *Privatdozent* pozisyonu, akademik bir kariyer yapmak umudunda olan ve maaşı olmayan bir aceminin çıraklık statüsüne işaret etmektedir. Ancak, hala *Privatdozent* iken Simmel, en önemli çalışmalarından birkaçını çoktan yayınlamıştı. O zaman, bir filozof ve sosyolog olarak zaten yağın bir ün kazanmış olan Simmel'in entelektüel kazanımlara ve bilimsel üretkenliğe orantılı olarak akademi içerisinde hala bir statü kazanmadığı görülmektedir. Bir yandan olgun bir bilim adamı olarak görülürken, diğer yandan akademi içerisinde hala çırak statüsündeydi. Simmel'in akademi içerisinde aşağı statüde olmasının sebepleri arasında anti-semitizm, akademik kıskançlık, bazı meslektaşları arasında onun "yapıcı" olmaktan çok, "yıkıcı" bir akla sahip olduğuna dair inanış; tüm bunların katkısı var gibi görünüyor (Cosser, 2011:280).

Çok sayıda kitap ve makale yayınlamış olmasına rağmen, Simmel'in dönemin yaygın Yahudi aleyhtarlığının bir sonucu olarak, nüfuzlu bir üniversite pozisyonuna sahip olması mümkün değildi. Durkheim gibi Simmel de hem Yahudi aleyhtarı önyargının nesnesi hem de Birinci Dünya Savaşı'ndaki milliyetçi davanın ateşli bir destekçisiydi. Simmel'in bu temel ve sade olgusal biyografisi, Simmel'in sosyolojisinde karşımıza çıkan temaların çoğunu pek çok bakımdan temin eder (Turner, 2014:237).

Her şeyden önce sosyolojisi savaş öncesi Berlin'in parlıtlı, kozmopolitan dünyasının parlak bir yansıması olarak görülür ve bu dünya hakkındaki yorumlarının izlenimcilik biçimini aldığı düşünülür. Simmel, Berlin'in kültürel seçkinleriyle iyi bağlantılar kurmuş olmasına rağmen, toplumsal olarak dışlanmıştı ve bu hep böyle kaldı. Bunun neticesinde yazıları perspektifçilik ve gerçekliğin estetikleştirilmesi olarak nitelendirilmiştir. Bunun bir göstergesi olarak, Simmel'in geçmişte etkisi "yabancı" gibi ufak katkılara dayanmıştır. Simmel, Alman üniversite sisteminde

kendine etkin bir yer edinmediği için Durkheimci sosyolojiyle kıyaslanabilir Simmelci bir sosyoloji ekolü gelişmemiştir. Simmel'in çalışmalarının on yıllar boyunca sosyolojik olarak yorumlanması, Simmel'in sosyolojik gelenek yelpazesinde kuramsal bir muamma olarak kalmasını önleyememiştir (Turner, 2014:237-238). Kendi dönemindeki muamma acak, o, öldükten yıllar sonra onun tekrar anlaşılmaya başlamasıyla sosyoloji dünyasında giderilmiştir.

Üniversite sisteminin merkezinde yapısal olarak tecrit edilmesine rağmen Simmel, ömrü boyunca, parlak biri olarak görülmüştür. Pek çok açıdan Simmel'le ihtilafa düşen Weber dahi 1908 tarihli yarım kalmış bir el yazmasında, Simmel için "*önde gelen bir düşünür, akademik gençlik ve akademik meslektaşların birinci sınıf bir uyarıcısı şöhretini hak eder*" diye yazmıştı. 1890'ların sonlarında Simmel, üniversitenin en büyük amfisinde sosyoloji dersleri vermektedir (Turner, 2014: 239).

Simmel'in 1890'larda sosyolojiyle ilgilenmesinin önemi, Weber'in hukuk ve tarihten sosyolojiye dönüşünden önce gelmesidir; dahası Simmel'in verdiği dersler ve entelektüel salonu, Alman toplumsal düşüncesine on yıllar boyunca pek çok bakımdan hükmedecek bir entelektüeller grubu üzerinde muazzam bir etkisinin olmasını sağlamıştı. Örneğin Lukcas 1909-1910'da Simmel'in derslerine girmiş ve özel seminerlere katılmış, Simmel'in gözde öğrencilerinden biri haline gelmişti. Simmel'in sosyolojiye yaklaşımı, Ernest Bloch, Max Scheler, Martin Buber, Karl Mannheim, Bernard Gorethuysen ve Leopold von Wiese'nin gelişimi üzerinde etkili olmuştu. Simmel, aynı zamanda düzenli olarak Weber'in evinde toplanan gayri-resmi tartışma grubunun bir üyesiydi. Simmel, Weber ve Lukacs arasındaki ilişki, bu Alman bilim insanları ağı içerisindeki ilişkilerin en önemli olanıydı (Turner, 2014: 240). Buradan da anlaşılıyor ki, her ne kadar Alman sosyoloji geleneği içinde dışlanmış görünse de Simmel, bu dışlanma tam olarak gerçekleşmemiştir.

Robert K. Merton, ona "*sayısız çığır açıcı düşüncelerin adamı*" diye seslenirken, Ortega Y. Gasset onu bir fındıktan diğerine atlayan, onlardan herhangi birine pek nadiren fazla dişleme zahmetinde bulunan, esas olarak bir branştan diğerine sıçrarken kendi görkemli alıştırmalarını sergilemekle ilgilenen ve kendi akrobatik sıçrayışlarının sırf zarafetinden memnun olan bir çeşit felsefi sincap ile kıyasladı. Büyülenmiş izleyicilerinin kuşağından sonraki kuşağı da kendisine çekti, ancak bunların arasında onun takipçisi denebilecek herhangi bir kimse yoktu (Coser,

2011: 185-186). Simmel'in birçok konuda yazmaya başlaması, bu konu üzerinde fazla çalışmaması, konudan konuya atlaması, meslektaşları arasında hoş karşılanmamış ve bu durum dışlanma sebebi olmuştur.

Yahudi ve yabancı Simmel, zamanın akademik sosyoloji standartlarına riayet etmemiş ve hatta meydan okumuştur. Edepli bir sosyoloğa yakışmayacak şekilde “toplum”un değil de “sosyalleşme”nin gizemli belirsizliğinin peşine düşen Simmel; uyumlu, fonksiyonel, bütüncül sosyal yapı ve veya sosyal düzen mabedlerinin değil, parçalı ve çoğul olan sosyalin insanı inşa faaliyetlerinin sosyoloğudur. Dönemin saygın akademik eşik bekçilerince böyle spekülâtif, felsefi, keyfi ve fregmental bir sosyoloji elbette ciddiye alınmazdı, çünkü onların ezberledikleri şekilde icra edilmeyen hiçbir entelektüel faaliyet sosyolojik açıdan kayda değer olamazdı (Demir, 2014: 7). Simmel'in dönemin sistemine uymaması O'nu o dünyanın dışına itmiştir.

Frankfurt Okulu'nun, kendileri gibi Yahudi ve kendileri gibi oldukça derin bu kadar velut ve kendileri gibi kapitalist kültürün totaliter baskıcılığı karşısında bireyin yutulmasına karşı duran, *Lebensphilosophen* bir sosyo-filozofu neredeyse yok saymaları ilginçtir. Martin Jay'in Frankurt Okulu'nun tarihini yazdığı *Diyalâketik İmgelem* adlı eserinde, dikkat çekici olan, okulun düşünsel ataları arasında eleştirilen bir ata dahi olsa, adının hiç anılmamasıdır. Okul mensuplarının Hegel, Kant, Nietzsche, Dilthey, Bergson, Weber, Mannheim ile olan eleştirel mesafelerine rağmen, bireyi ayırksı tutan ve totaliter mutlakçı bir Marksist anlayışa dahi dik durabilen tavırlarında, Simmel'i hiç anmamaları dikkat çekicidir (Jay, 1989:69-129'dan aktaran, Akpolat, 2015: 11-12).

Simmel, akademik seçim komitelerinin reddiyelerinden çok çekmiş olsa da, birçok akademik kişiliğin destek ve dostluğundan yararlandı. Max Weber, Heinric Rickert, Edmund Husserl ve Adolf von Harnack, ona yeterince hak ettiği akademik tanımayı sağlamak için birçok defa girişimde bulundular. Simmel, hiç şüphesiz en yüksek derecede saygı duymuş olduğu bu şöhret sahibi akademisyenlerin kendi itibarını tanımalarında memnundu (Cosser, 2011:183).

1.3. Georg Simmel'in Eserlerine Dair

Bazı yazarlar neredeyse tamamen kaderlerinin ürünleridir; hayatlarına kaderleri şekil verir ve kaderleri de hayatlarına tecessüm eder. Külliyatlarını o kaderin içinde var ederler. Kaderlerine mahkûm olanlar, kaderlerine meydan okuyanlardır ve tarih sadece onların adlarını hatırlar. Simmel de kaderine boyun eğerek meydan okumuş ve kaderiyle var olmuştur: Simmel'in kaderi, Simmel olmaktır ve Simmel olmuştur da. İşte bu nedenle *Para'nın Felsefesi*, gerçekten onun kitabıdır ve yine tam da bu sebeple Simmel, gerçekten *kendisi* olabilmiştir. Simmel, çağdaşları arasındaki en üretken ve en çok okunan sosyologdu. Üç yüzden fazla makale ile bütün eserleri 25 ciltlik bir külliyatı bulan Simmel'in; *Paranın Felsefesi*, *Ahlak Bilimine Giriş*, *Sosyoloji* gibi devasa kitapları arasında mesela *Felsefi Kültürü'nün* 1911'deki ilk baskısı 10 bin baskısı ilk haftada tükenmişti. Çok okunan ama kabul görmeyen, çok yazan ama akademide tutunamayan Simmel, sınır çizgide trajik bir hayat sürmüştü (Demir, 2014: 7-8). Simmel'in hayatı-doğduğu yer, doğduğu yerin o dönemdeki şartları- kendi kaderine ve hayallerine etki etmiştir.

Simmel'in çağdaşları onun modernitenin temel deneyimlerini pek az çağdaşının boy ölçülebileceği bir güçle yakalayabileceğine inanmıştır. Hatta kimine göre Simmel, zamanın gerçek anlamdaki tek filozofu, dönemin fragmanlarına ayrılmış ruhun gerçek anlamdaki ifadesiyken, kimine göreyse Simmel'in "*Paranın Felsefesi*" dönemin en önemli felsefi çalışmasıdır (Frisby, 2005: 17'den aktaran Doğan, 2013:225). Bu yüzden Simmel, adı sadece ders kitaplarında Marx, Weber, Durkheim gibi sosyologlarla beraber zikredilen bir "*kurucu baba*" değil, aynı zamanda Nietzsche ve Weber gibi modernliğin verimli ve çarpıcı bir eleştirmeni sayılmalıdır. Simmel'in çalışmaları Weber ve Nietzsche'ninkiler gibi, 18. yüzyılın aydınlanmacı değerleri ve romantikler tarafından dile getirilen farklı ulusal kültürlerle yönelme ile yine 1900'lerde gündeme gelen yeni romantik akımın radikal kültür eleştirilerini de yansıtır (Lichtbau, 1997: 14-15'den aktaran, Doğan, 2013:225).

Georg Simmel'in eserleri geleneksel olarak üç evreye bölüştürülür. Bu konuda Simmel'in ilk biyografı ve yorumcusu Max Frischeisen –Köhler'e başvurulur.

1.Pragmatizmin (Spencer) ve evrim kuramının (Darwin) etkisi altındaki bir *erken dönem Simmel*,

2.*Para Felsefesi* (1900) ile birlikte, Kant'a dayanan ve sosyolojik problematiğin çekim alanı içine girmiş bir *orta dönem Simmel*,

3.Yaşama felsefesine yönelen ve yeni bir metafizikten söz eden bir *geç dönem Simmel* (Jung, 2001:25).

Simmel'in ilk yazısı 1890'da yayımlanan *Soziale Differenzierung* (Toplumsal Farklılaşma)'dur. Simmel, bu ve başka eserlerinde genel bir özellik ortaya koymaktadır. Onlar, yapıcı olmaktan çok, yıkıcıdır. Onlardan hiç birisi kendine özgü pozitif bir bakış açısını açıkça belirtmemektedir.

1894'de *Schmoller Yıllığı*'nda çıkan "*Das Probleme Der Soziologie*" (Toplumbilimin Sorunları) adlı yazısında genç Simmel'in hedefi açıkça görülmektedir. Burada o, toplumbiliminin bir *deneysel toplumbilimi* olarak kurulmasını amaçlamaktadır. Doğrusu onun bu eğilimi, daha önce, yani 1892'de yayımlanmış olan "*Die Probleme der Geschichtsphilosophie*" (Tarih Felsefesinin Problemleri) adlı yazısında da belirtmiş bulunmaktaydı.

Simmel'in 1900 yılında pek ünlü *Philosophie des Geldes* (Paranın Felsefesi) adlı eseri çıkmıştır. Bu eser, bir yandan yukarıda sözü geçen *Das Probleme Der Soziologie*'sini ele alarak devam ettirirken, öbür yandan nüfuzunu daha çok derinlere götürmekle daha sonraki yılların felsefi eserleri arasında yer alacak durum kazanıyor (Freyer, 2012: 297). Georg Simmel, Paranın Felsefesi kitabı için kitabın kapağında "*bu gerçekten benim kitabım*" demektedir (Simmel, 2014).

Simmel'in en önemli sosyolojik eseri şüphesiz 1908'de ilk baskısı yapılan *Sociologie. Untersuchungen über die Formen der Vergesellschaftung* (Toplumbilimi, Toplumlaşma Biçimleri Üzerine Araştırmalar) adlı büyük kitabıdır. Simmel'in biçimsel sosyoloji kavramı etrafındaki görüş ve anlayışlarını açıkça ortaya koyduğu kitap bu kitaptır. Simmel, bu eserinde birçok bireysel incelemelerle önceden göstermiş olduğu yolu bir sıraya koyarak ayrıntılarıyla anlatmaya ve açıklamaya çalışıyor. Ne yazık ki, bu eser Simmel'in aynı zamanda sosyolojik inceleme ve araştırma alanına veda eseri olmaktadır. Simmel'in "ilişkiler kuramı" temelindeki

deneysel sistematik sosyoloji bakımından değerlendirilmesinde olduğu gibi, genellikle onun bilimsel ve deneysel çalışmaları üzerine de *Toplumsal Bilim ve Toplumsal Politik Arkivi* adlı derginin otuz birinci cildinde Leopold von Wiese'nin kaleminden çıkan (Freyer, 2012: 298-299).

1.4. Türkçe'de Georg Simmel ve İlgili Metinler

1999 yılında Ahmet Aydoğan çevirisiyle İz Yayıncılık tarafından yayımlanan *Çatışma Fikri ve Modern Kültürde Çatışma*

2000 yılında Dost Kitabevi tarafından Ali Can Taşpınar çevirisiyle yayımlanan, kısacık (zaten alt başlığı da "Felsefi Minyatürler") ama çok güzel denemelerini bir araya getiren "*Öncesizliğin ve Sonrasızlığın Işığında An Resimleri*,

İletişim Yayınları'nın 2003'te yayımladığı *Modern Kültürde Çatışma* içinde bir araya getirilen üç makalesi (yıllar önce Defter dergisinde ve yine Ahmet Aydoğan'ın bir başka derlemesinde başka çevirileri de yayımlanmış olan "Metropol ve Tinsel Yaşam", "Moda Felsefesi" ve kitaba adını veren ünlü yazı) ve Gürsel Yalçın'ın çevirisiyle Doğu –Batı Yayınları tarafından yayımlanan *Tarih Felsefesinin Problemleri*. Ayrıca internette, Simmel'in "*How is History Possible*" adlı yazısının İngilizceden Cemal Yalçın tarafından bir çevirisine ulaşmak mümkün: http://fenedebiyat.cumhuriyet.edu.tr/dergi_sayi/sos_tartisma/1_1/05%20c.yalcin.pdf

Simmel hakkındaki literatürün durumu, bekleneceği üzere daha kötü. Kitap olarak sadece Doğan Özlem'in Werner Yung'dan çevirdiği, gayet derli toplu ve fikir verici bir kitap olan *Georg Simmel, Yaşamı, Sosyolojisi ve Felsefesi* kitabı.

Çeviri yazılar ise David Frisby'in iletişim cildinde yer alan önsözü; Zygmunt Bauman'ın İsmail Türkmen tarafından çevrilmiş "*Modernlik ve Müphemlik*" (Ayrıntı, 2004) kitabındaki kısa ama çok iyi bir Simmel bölümü.

Alan Swingewood 'un *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi* kitabındaki kısa bölüm (çev. Osman Akınhay, Bilim ve Sanat, 1998).

İnternet üzerinde Georg Ritzer'in Ümit Tatlıcan tarafından çevrilmiş '*Georg Simmel*' başlıklı yazısından ibaret Türkçe ulaşılabilecek metinler:

[http://www.umittatlican.com/files/George%20Simmel%20%20\(George%20Ritzer-1991\).pdf](http://www.umittatlican.com/files/George%20Simmel%20%20(George%20Ritzer-1991).pdf)

Telif yazı olarak Ahmet Aydoğan'ın çevirdiği kitaba yazdığı önsöz var.

Metin Gültekin'in Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi'ne yazdığı "*Georg Simmel'in Düşüncesinde Modern Toplum ve Tüketim Kültürü*" başlıklı bilgilendirici yazı var (<http://www.e-sosder.com/dergi/20229-245.pdf>)

Simmel'in dünyasını gerçek bir sempatiyle, içeriden yansıtan tek Türkçe yazı Ulus Baker'in "*Simmel Üzerine*" şu internet sitesinden alınan yazıdır.

<http://www.korotonomedy.net/kor/index.phd?id=21,221,0,0,1,0>

Ayrıca Ulus Baker "Tarde Sosyolojisi" ile ilgili yazısında Simmel'e yer verir.

Tabii bunlar dışında çeşitli türden telif ve çeviri Sosyolojiye Giriş kitaplarında veya modernizm-postmodernizm tartışmalarını veya Frankfurt Okulu'nu ele alan kitap ve antolojilerde birkaç sayfayı geçmeyen, hatta bazen bir iki satırda kalan değinmeler bulunabilir. (Aslında modernlik tartışmaları ile ilgili kitaplarda Simmel'in izlerine rastlamak çok daha olasıdır da ilk türden kitapların çoğunda Simmel'in esamesi okunmaz, zira sosyoloji kendine bir kurucu aradığı zamanlarda hemen her zaman klasik üçlüsü "Marx- Durkheim-Weber" de karar kılar) (Birkan, 2009: 26). Simmel'le ilgili yayınlardan özgün olanlardan birisi de Pinhan Yayınları'ndan 2016 yılında İdil Dünder tarafından çevrilen "*Gizliliğin ve Gizli Toplumların Sosyolojisi*" kitabıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.GEORG SIMMEL'İN SOSYOLOJİSİ

2.1. Simmel'in Sosyolojisi: Biçimler Sosyolojisi (*Formal Sociology*)

Formel ya da sistematik toplumbilim, ilk dönemin evrimci ve ansiklopedik toplumbilimcilerinin anlayışına karşı bir tepkiyi dile getirmektedir. Georg Simmel'le başlayan bu akım çok büyük ölçüde bir Alman toplumbilimi yaklaşımı olarak kalmıştır. Toplumbilimlerin doğal bilimler karşısındaki statüsüne ilişkin tartışmalar ve felsefi fenomenoloji ekolü, bu anlayışın gelişmesinde büyük etkilerde bulunmuşlardır. Dilthey, insanlığın tüm kültürel hayatını açıklamaktan kaçındığı ve sadece toplumsal ilişkilerin tipolojisini yapma amacı güttüğü için Simmel'in toplumbilim anlayışını olumlu bulmaktadır (Bottomore, 2000: 55). Simmel, sosyolojinin görevini, toplumsal sorunları alışagelmış içeriklerinden bağımsız olarak ele alır ve böylece bütün toplumlaşmaların yapısal biçimlerinin formel analizini sunarak gerçekleştirmesi gerektiğini iddia eder (Collins, 2015: 121). O güne dek alışagelmış makro yapıdaki sosyoloji anlayışının tersine Simmel, toplumdaki formları- en ufak yapıları- toplumun kendisi olarak görür.

Sosyolojinin bir türü problem alanı olan “saf” ya da “formel” sosyoloji yaşayan insanların toplamının dışında toplumu meydana getiren toplumsal formların kendilerini araştırır. Bu tür formlar, örneğin; “üstünlük ve itaat, rekabet, iş bölümü, tarafların oluşumu, temsil, dışarıya doğru ayrıcalıklı olma ile iç dayanışma birleşimi.” Simmel'in işaret ettiği bu ve benzer formlar en çok ayrılmış gruplar tarafından sergilenebilir. Aynı ilgiler farklı formlarda anlaşılabilir. Konu olarak ele alındığında; Formel sosyoloji, “ ...(sosyoloji) ilk problem alanı açısından özel bir bilim değildir”. Bununla beraber açık bir şekilde soru soruma yolu belirlendiğinde, ... (sosyoloji) burada bile özel bir bilimdir. Öngörüldüğü üzere genel sosyoloji ve formel sosyoloji farklı konularla ilgilenirler ve bundan dolayı onlar farklı anlamlarda özel bilimlerdirler (Wolff, 1950: xxxiv). Simmel'e göre toplumsal süreçler, esasında psikolojik süreçlerdir. Bir toplumun varoluşunun önde gelen şartı, bireylerin birbirlerine bağlanmaları ile meydana gelen ve bireyler tarafından ortaya çıkarılan bilinçtir (Waters, 2008: 43). Bireylerin birbirlerine bağlanmaları ancak iletişime

geçmeleri ile mümkün olmaktadır. O halde Simmel, kişilerarası iletişime vurgu yaparak, ikiliklerin oluşmasını bu sürece dayandırmaktadır.

Nisbet (2013:133), Simmel'i toplumun mikrokopisti olarak görür. Onu büyüleyen ve hep ilgisini çeken şeyin küçük gruplar ve samimi /yakın ilişkiler olduğunu belirtir. "Genel olarak formel diye adlandırılan sosyolojisi davranış biçimlerini sınıflandırma çabasından çok daha fazla bir şeyleri içerir. Simmel, anlık süreçlerle olduğu kadar yapıyla da ilgilenir. İşbirliği, güven, sır /gizlilik formlarındaki ikili ve üçlü grupların etkileşimi, onu, en az ilişkinin kendisi kadar ilgilendirmiştir."

Simmel'in toplumbilim anlayışı, özellikle, *Soziologie (1908)* 'sinde ilk makalesi olan "Toplumbilim Sorunu"nda işlenmiştir. Makalede Simmel, önce toplumbilimin yeni bir *yöntem* -o zamana kadar diğer toplumbilimcilerce konu alınan olgulara karşı yeni bir bakış tarzı - olduğunu, tarihsel içeriklerine göre toplumlaşma ya da karşılıklı - eyleşim (interaction) "biçimlerini" araştırdığını; ikinci olarak bu nedenle toplumbilimin, o zamana dek geleneksel toplumbilimcilerce hiç incelenmeyen; devlet, ekonomik sistem ya da bunlara benzer temel kurumlar görünümü taşımayan, fakat bireyler arasında küçük topluluk çerçeveleri içindeki karşılıklı- eyleşim biçimleri üzerinde de durabileceğini savunmuştur. Simmel'in bu görüşünce, ikinci türden ilişkiler kitle sorunu açısından önem taşımakta ve toplumu *status nascendi* (asıl biçiminde-ilk olarak) olarak ortaya koymaktadır (Bottomore, 2000: 56).

Simmel, bu görüşü şöyle doğrulamaktadır: "Üstlük, astlık, rekabet, işbölümü, bölümlerin oluşumu... ve sayısız benzer görünümlere bir devlette olduğu kadar bir din topluluğunda da ekonomik amaçlı bir kuruluştaki olduğu kadar bir bozguncu topluluğunda ya da çetede, bir aile topluluğunda olduğu kadar bir okul topluluğunda da rastlanabilmektedir. Bu değişik toplulukların oluşumundaki çıkarlar ne denli değişik olursa olsun, bu çıkarların gerçekleştirildiği biçimler aynıdır. Diğer yandan, benzer çıkarlar için birbirinden değişik topluluklaşma biçimlerine gidildiği de görülmektedir. Ekonomik çıkarlar ve rekabet ilişkisi biçiminde olduğu gibi planlanmış üreticiler arası birliklerde de gerçekleştirilebilmektedir... Cinsiyetler arası ilişkilere dayanan çıkarlar, hemen hemen sonsuz denecek kadar çok sayıdaki aile biçimleri içinde tatmin edilebilmektedir (K.H. Wolff'un Georg Simmel, 1858-1918

(Columbus,, Ohio, 1959) : Lewis Coser (ed.), Georg Simmel (Englewood Cliffs, 1967'den aktaran Bottomore, 2000 : 56).

Simmel'in toplumbilimi, açıkça etkilediği belli olan kendinden sonraki çalışmalarda görüldüğünden de geniş bir alanı konu edinmiştir. *Soziologie*'sinde karşılıklı- etkileşimin "minor" biçimleri üzerinde durmuş, fakat *Philosophie des Geldes*'de (Paranın Felsefesi), özellikle modern kapitalist toplumlarda olmak üzere, bazı temel toplumsal ilişkiler üzerinde de durmuştur. Simmel'in toplum anlayışı üzerinde bugün yeniden değerlendirme yaparken şurası da belirtilmelidir ki, toplumbiliminin genellemeci bir bilim olduğunu gösteren bilinen sayıdaki önermelerin büyük bir kısmını; çatışma ve değişimin toplumsal grupların büyüklüğü üzerindeki etkilerine ilişkin önermeleri ona borçluyuz (Bottomore, 2000 : 57). Bu bağlamda toplumu meydana getiren formlar; toplumsal tiplerden ve toplumsal etkileşim biçimlerinden meydana gelmektedir.

Alfred Vierkandt, Simmel'in *Sosyoloji* adlı yapıtı hakkında kaleme aldığı eleştirel yazısında şöyle hararetle bir iddia ortaya atar:

“Sosyoloji, kendisini özerk bir bilim haline getirme konusunda başarıya ulaşmışsa, o halde gelecekte tarihçilerin Simmel'i sosyolojinin kurucusu olarak anmaları gerekecektir. Bu süreç tamamlanmamış olsa da, Simmel'in çalışması çarpıcı ve etkili bir başarıdır. Aslında Simmel, toplumsal araştırma konusunda özerk bir sorunlar kümesi ortaya koymuş ve böylece yeni bir disiplinin olanaklılığını ve bu yeni disipline acilen ihtiyaç duyulduğunu gözler önüne sermiştir. Toplumsal yaşantının biçimi ile içeriği arasında yaptığı ayırım, onun çalışmasını ansiklopedik bir sosyoloji yorumunun ötesine taşımıştır. Aynı şekilde, Simmel kendisini sosyolojinin tarihsel, kültürel veya toplumsal bir felsefenin görevleriyle özdeşlemesine göz yumanlardan ayırır. Çünkü sosyolojinin asıl meselesi, bir grubun tekil öğeleri arasındaki etkileşimler ve ilişkilerdir” (Frisby, 2011: 15). Simmel, makro yapılarla değil, minör yapılarla ilgilenir. Simmel sosyolojisinde büyük sistemlerin yerini minör yapılar almıştır. Bu yapıların oluşması karşılıklı etkileşimle olmaktadır. Yani iki kişinin kişilerarası iletişimle başladığı sürecin sonucu yeni bir formdur ve bu formlar toplumun kendisidir.

Aslında Marx ve Weber gibi sosyolojideki çağdaş "devler" in gölgesinde kalsa bile Georg Simmel, yakın zamanlarda haklı olarak sosyolojinin kurucu babalarından biri olarak ilan edilmiştir. Simmel, makro düzeyde çalışma eğiliminde olan işlevselcilik ve Maksizm'de olduğu gibi, büyük boy toplumsal düzen ve değişme teorileri geliştirmeye çalışan geleneksel sosyolojinin aksine; duyguları, ruhu, gündelik hayat ve ilişkilerin ayrıntılarının yakalayan bir "saf" sosyoloji, gerçekliği sosyolojik hayatın temel 'biçim'i ve içeriğine göre yorumlayabilecek bir bilgi sosyolojisi oluşturmaya çalışır. Simmel sosyolojisi, kendi döneminin diğer önde gelen sosyologlarınkinin aksine, oldukça bireyselci, ayrıntılı ve felsefidir (Slattery, 2011: 52). Çağdaşları bu konuda Simmel'i eleştirirler. Çünkü alışagelen durum sosyolojinin makro yapılarla uğraşan bir bilim olmasının savunulmasıdır.

Durkheim'e göre "toplum" bir tür "organizmadır" ve bu organizmanın her parçası kendine özgü bir işlevi yerine getirir. Toplumsal organizma, yapısını ve görevini kendiliğinden değiştiren ve yeni uyumlar arayan bir iç dinamiğe sahiptir. Ancak karşılık ve uyumlu bir bağımlılığa gereksinmesi olduğu için de söz konusu değişim, sistematik bir bütün içinde sınırlandırılmıştır. Bu uyum bozulmamalı ve bu uyuma dışarıdan karışılmamalıdır. Sorun bu sınırlar içinde, hangi gereksinmeyi hangi işlevin karşılayacağı saptanarak çözülecektir (Durkheim, 1995: 8). Durkheim sosyolojisi fonksiyonalist (işlevselci) bir sosyolojidir. Toplum sistematik bir yapıdır ve her yapının bir işlevi vardır. Simmel ise sosyolojiyi biçimsel olarak ele almaktadır. O, bir sitemden bahsetmek yerine gündelik etkileşimler üzerinden yürüyen formlarla sosyolojiyi açıklamaktadır. Toplum büyük bir sitem değil, formlardır. Her form bir toplumdur. Formların varlığı toplumun varlığıdır Simmel'de.

Simmel, biçimler sosyolojisinin kurucusu ve hala da en önde gelen temsilcilerinden biridir. Pek çok çağdaş sosyoloğun yönelişini dolaylı ya da dolaysız olarak etkilemiş olan bu sosyolojik düşünce akımı nasıl anlaşılmalıdır? (Freund, 2010: 184).

Simmel işe üç gözlemle başlar: *İlki*, insanların farklı güdülerle – çıkar, ihtiras, iktidar, vb. şekillerde- davranmasıdır. Bu olguların çözümlenmesi psikolojiye düşer. *İkinci gözlem*, bireyin kendisini, sadece kendisine gönderme yaparak değil, onun diğerleri ya da diğerlerinin onun üzerinde etkisi biçiminde, diğerleriyle etkileşimleri ile birlikte açıklamasıdır. Sosyal psikoloji bu ilişkilerin çözümlenmesini yapar ve ufak

bir yürüyüş gibi gelip geçici birliktelikler ya da siyasal partiler gibi kalıcı örgütlenmeler biçiminde olabilen toplumsal gruplar içinde bireylerin işbirliği ya da rekabette olduğu somut durumları inceler. *Üçüncü gözlemse*, insan etkinliklerinin ya taklit, rekabet, hiyerarşik yapılar vb. gibi genel biçimlerde ya da okul, kilise, devlet gibi toplumsal gruplanmalarda, yani her oluşumda birtakım biçimler içinde geliştiğidir. Sosyolojinin konusu bu biçimleri çözümlenektir (Freund, 2010: 184).

Zamanın diğer bütün yazarları gibi Simmel de en büyük dikkatini psikolojide topladı. Çünkü sosyoloji grup içindeki bireyin tavrını özel ve somut bir biçimde açıklayabilecek durumda değildir; ama öte taraftan da psikoloji bir yapıyı ya da devlet gibi toplumsal bir biçimi açıklayamaz, zira devlet, onu oluşturan bireylerin toplamından daha başka ve daha fazla bir şeydir (Freund, 2010: 185). Buradan şu sonucu çıkarmak mümkündür. Her bireyin düşüncesi ile bireylerin meydana getirdiği toplumun toplam düşüncesi farklılık arz eder. Çünkü etkileşim sonucunda düşünsel anlamda yeni bir yapı ortaya çıkmıştır. Yeni bu yapının da kendine özgü kuralları olacaktır.

Simmel, şöyle yazmıştı: “Toplumsallaşma, bin değişik yolla gelişen bir biçimdir; bireyler onda bir neden ya da sonuçta saptanan, uzun süreli ya da geçici, bilinçli ya da bilinçsiz idealler ya da ortaklaşa hissedilen çıkarlar temelinde bir birlik kurarlar” (Simmel, 1968: 5’den aktaran Freund, 2010: 185). Böylelikle, başka bilimlerin başka şeyleri soyutlamaları gibi, sosyoloji de sadece yöntem ve bilimsel doğruluk adına içerik soyutlaması yapar (Freund, 2010: 185). Toplumlaşmanın çok değişik yollarla geliştiğini savunan Simmel, insanın toplumun çok değişik alanlarında dinamik olduğuna vurgu yapmaktadır. Hareket halinde olan insan toplumun değişik katmanlarında oranın bir parçası haline gelir.

Belçikalı çağdaşı Emil Waxweiller (1867-1916)’ın belitmiş olduğu gibi, Almanya’da sosyolojiyi ilk olarak tam anlamıyla felsefeden ayırarak dar bir çerçevede içinde işlemeye çalışmış olan yazar Georg Simmel’dir. Simmel’e göre, sosyoloji belirli, açık bir şekilde sınırlandırılmış olan yepyeni bağımsız bir bilimdir. Çeşitli bilim dallarında yeni beliren kendi konu ve sorunlarını toplumbilim yöntemi ile çözümlenme ve açıklama eğilimi yüzünden olduğu gibi yeni bir toplumbilimin ortaya çıkmasından, toplumbilimsel yöntem kullanan bilimlerin bağımsızlık ve varoluş yeteneğinden hiçbir şey yitirmeyecekleri konusunda aydınlatılması, Simmel’in bilim

ve düşünce gelişmesi evreninde büyük hizmetleri bulunmaktadır (Freyer, 2012: 299-300).

Simmel'e göre sosyoloji büsbütün yeni gerçekler malzemesi ortaya koymayabilir. Buna karşılık, bilinen gerçekler dolayısıyla yepyeni bir çığır açıyor. Yeni bakış açıları, yeni soyutlama yöntemleri onunla birlikte ortaya çıkmaktadır. Hukuk, iktisat vb. gibi her türlü toplumsal yaşama alanlarında oluşmakta olan toplumsallaşma ve toplumsallaştırma olaylarının içeriği (türlü) eski toplumsal bilimlerin konusunu teşkil etmektedir. Genel sosyoloji ise, sayısız denecek derecede çok amaç ve hedeflerle vuku bulmakta olan içerik (muhteva) değişimleriyle ortaya çıkan toplumsallaşma biçimlerini inceler. Toplumsallaşmanın çok çeşitli olan gerçekleşme biçimleri de kavram bakımından çok çeşitlilik gösteren içeriklerce çözülür ki, bunlar başka bir çeşit psikolojik olay olarak gösterilirler. Bu çeşit psikolojik temele rağmen, sosyoloji, psikolojinin belirli bir dalı değildir. Ruhsal gerçekler önemli ölçüde sosyolojide işleniyorsa da, bu işlem, söz konusu olan ruhsal süreçlerin bağlı bulunduğu yasaları bulmak için değildir. Sosyolojinin hedefi, daha çok, psikolojik olaylar tarafından taşınacak olan toplumsallaşmanın nesnelliğini kavramaktır. Psikoloji ve sosyoloji ve aynı şey olmadıkları gibi, toplumbiliminin bilgi kuramı ve metafiziği de bütün toplumsal bilimlerde olduğu gibi bu bilimin kendi konusunda ayrılıyorlar (Freyer, 2012: 300).

Simmel, toplumun evren (kosmos) içindeki durumu sorununu toplumbilimin metafiziğine bırakıyor. Öte yandan, toplum mümkün müdür? Toplum bizim dışımızda mıdır? Ya da sadece bizim bilincimizde mi bulunmaktadır? Bu ve benzeri soruları yanıtlamak ve çözümünü sağlamak işini toplumbilimin "bilgi kuramı" içinde görüyor. Demek ki Simmel'e göre toplumbilimin metafiziği ve bilgi kuramı, felsefenin belirli alt disiplinlerinde görülen sorunlarla uğraşırlar (Freyer, 2012:300). Simmel'in sosyoloji anlayışı muğlaktır. Yapısalcı bir sosyoloji görüntüsü sunar, buradaki amacı polemik niyetini gizlemek, sosyalist dünya görüşüne saldırmak ve bireyciliği savunmaktır. Simmel'in amacı sosyalizmin modern bir politika olarak imkânsızlığını göstermektir, çünkü O, eşitliğin sadece küçük gruplarda mümkün olduğuna inanır (Collins, 2015: 121). Ancak, küçük gruplar, daha ataerkil bir konuma sahip olmaktadır, bu da eşitliğin küçük gruplarda olabileceği savını

zayıflatmaktadır. Büyük gruplarda yani toplumsal bir sistemde eşitliği gözetmek daha doğru bir düşünce olmaktadır.

Sosyolojiyi toplumsal biçimlerin geometrisi olarak görür Simmel. O, bütün karşılaştırmaların geçerlikli olduğu sınır içinde, geometriyle karşılaştırma yapmaya isteklidir. Geometri küreyi keşfetmemiştir, geometrinin icadından çok önceleri insanlar misket, top, balon ya da en basitinden elmayı kullanmışlardır. Geometri, küresel şeklin soyut dilimidir, yani kürenin ya da başka herhangi bir şeklin boyutlarını inceler. Aynı şekilde, sosyolojinin doğuşundan önce de var olan, devlet, ticaret birlikleri ya da aile gibi, bireyler arasındaki karşılıklı ilişkilerin rekabete mi, dayanışmaya mı, düşmanlığa mı dayanacağını belirleyen kurumsal özellik taşıyan toplumsal biçimler vardır. Bireyler bu biçimler olmaksızın içlerinde uyanan duygularının içeriğini gösteremezler. Başka bir deyişle karşılıklı ilişkinin ortasında bireysel eğilimler, ihtiraslar, çıkarlar ya da arzular sadece öyle biçimlere ulaşarak somutlaşırlar. Bir bilim olarak sosyoloji, dikkatini biçim ve yapılarda toplayabilmek amacıyla bu içeriklerden soyutlamalar yaparak içeriğinin çözümlenmesi görevini diğer bilimlere bırakır (Freund, 2010: 185-186). Simmel, toplumsal yapıların varlığını, sosyoloji biliminin varlığından öncesine götürürken geometri bilimini örnek veriyor. Yani küre geometrik bir şekildir, geometri bilimi yokken de küre vardı. Aynı şekilde sosyoloji kavramsal olarak kullanılmamışken de toplumsal yapılar vardı. Soyut olanlar, kavramsallaştırılarak somut hale getirildiler.

Toplum, “sadece pek çok birey etkileşiminde varolabildiği” için insan yaratımıdır, ama aynı zamanda bu etkileşimler kendilerini, tarihsel olarak değişken de olsa, yalnızca sınırlı sayıda biçimde dışa vurabilirler. Bu yüzden ailenin konumu ülkeye ve döneme bağlı olarak değişebilmekle birlikte her zaman aileler olacaktır. Bu Simmel’in rekabet kavramına ilişkin olarak yaptığı açıklamadır: “En değişik alanlarda sayısız rekabet örneği buluruz, politika ve ekonomide, din ve sanatta...(Freund, 2010: 186-187). Simmel, toplumun oluşabilmesi için iletişim ve etkileşimin olması gerekir durumuna dikkat çeker ve etkileşim olmadan formların oluşmayacağını ifade eder.

Biz istesek de, istemesek de tutumlarımız kaçınılmaz olarak ya önceden var olan biçimleri üstüne alır ya da yeni biçimler yaratır. Eskiden Katoliksek ya da Katolik olduğumuzda birtakım törensi kuralları kabul ederiz, aynı Methodist ya da

Budistlikte olduğu gibi. ...Bilinen dinler, biçimlerden kaçamaz. Siyasal, ekonomik, sanatsal ya da basit dünyevi olsun bütün diğer insan etkinliklerine de eşit olarak yansır bu. Günlük yaşamı yöneten de biçimler serisidir, mesleklerimiz, yemeklerimiz, toplumsal etkinliklerimiz. “*Biçimler yoksa toplum da yoktur*”. Simmel, “bizi bir araya toplayan, yani toplumsallaştıran çok sayıda biçim vardır” diyor. “Bunlardan biri terk edildiğinde de toplum ayakta kalmayı sürdürür... Ama, biçimlerin tümüyle ortadan kalktığı bir toplum var olamaz” (Simmel, 1968’den aktaran Freund, 2010: 187). Toplumun varlığı formların işlevselliğine bağlıdır. Tek bir form varsa ve işlevsel ise toplum vardır.

Sosyoloji, toplumsal biçimleri soyut biçimde çözümleyen bilimdir ve bu şekilde bilir ki biçimler toplumu oluşturmakla kalmaz, biçimler, toplum demektir (Simmel, 1968’den aktaran Freund, 2010: 187). Simmel’in burada vurgulamaya çalıştığı şey, toplum biçimlerden (form) oluşur. Her biçim toplum demektir. Toplumdaki bir ya da birkaç formun olmayışı, toplumun varlığını sona erdirmez. Bir toplumda sanatın eksikliği, siyasetin varlığı ya da siyasetin eksikliği, sanatın varlığı birer form olduğuna göre bunlardan birinin eksikliği toplumun yokluğu değildir. Her form kendi başına bir toplum oluşturur ve toplumun formları birbirlerine farklı zamnlarda ve farklı yerlerde etkileşim halindedir. Ancak hiçbir formun olmayışı toplumun yokluğu demektir. Simmel sosyolojisinde makro yapıların aksine minör yapılar vardır. Din, devlet, ekonomi gibi yapıların yerini gündelik formlar alır.

2.2. Simmel'in Kant'ın Düşüncelerini Uyarlayışı

Çok genel bir anlamda Simmel, muhtemelen etkileşim, işlevsel ilişkiler ve karşılıklı bağımlılıklar üzerine odaklanan kendi çözümlemesinin sosyolojik yönteminin büyük kısmını, Darwin ve Spencer'in Alman takipçileri ve popüleştircileri kadar, doğrudan onların okuması yoluyla da geliştirdi. Olgun döneminde artan bir şekilde Kant'ın bilgi kuramının etkisi altında kaldı, Darwinci ve Spencerci fikirler Simmel'in eserinin arka planında kaldı (Coser, 2011: 187). İlk dönem eserleri Darwinci ve Spencersi etkisi altında yazılan Simmel'in orta dönemde Kant'ın etkisinde kalmıştır.

Kant, Hume'un deneyciliğini reddederek, kişinin hiçbir zaman şeylerin kendilerinin ivedi bilgisine değil, ancak yalnızca zaman ve mekân gibi, belirli temel

zihni kategorilerin aracılığı yoluyla bir bilgiye ulaşılabileceğini iddia etti. Simmel, özellikle *Tarihsel Felsefesi'nin Sorunları*'nda, daha öncesinde savunmuş olduğu her çeşit eleştirel olmayan deneyciliği terk etti ve Kant ile ittifak içinde, katıksız somut deneyimin kaotik ve anlaşılmaz olduğunu savundu. Eğer bilginin verili bir eylem alanı içinde nasıl mümkün olduğunu kendimize soracak olursak, bu bilgiyi zihnin kendi faaliyeti içinde yarattığını buluruz (Krş. Maurice Mandelbaum, "Simmel", *The problem of Historical Knowledge* içinde (New York, Harper Torchbooks, 1967'den aktaran Coser, 2001: 187-188).

Simmel, doktora unvanını 1881 yılında "*The Nature of Matter According to Kant's Monadology*" (*Kant'ın Fiziksel Monadolojisine Göre Gerçeğin Doğası*) adlı tezi ile aldı.

Simmel, "felsefenin doğası" üzerine kısa bir derste, felsefecilerin çoğu kez, genel bir problem olarak görünen şeyi ele alsalar bile, onun çözümünü kendi ön - anlayışlarına uygun biçimde ifade ettiklerini belirtir (Georg Simmel, "The Nature of philosophy", ed. Wolf, *Essay in Sociology*, s. 282-310'dan aktaran Turner vd. 2013: 279). Simmel'in aklında kuşkusuz Kant vardır: Zira "Saf Aklın Eleştirisi" 'saf aklın' insanların gündelik ve düzensiz duyulardan bağımsız olarak mevcut potansiyellerinin araştırılmasıdır. Kant'ın *saf akıl* tanımı önemlidir. O, bu terimle, bilişsel kapasiteler ve düşünme biçimlerinin duyusal deneylerden bağımsız olarak var olduklarını veya onlardan önce geldiklerini kasteder (Turner vd.. 2013 : 279).

Kant, insanların duyularının kaotik yapıda olduğunu ve duyuların kendi başlarına düzensiz ve anlamsız sonsuz bir görüşler, kavrayışlar, sesler, kokular ve diğer uyaranlardan başka birşeyi yansıtmadıklarını öne sürer. Simmel, Kant'ın felsefesinin bu yanını, insan duyuları "onlarda içkin olmayan, aksine bilen zihnin dayattığı verili formlar ve bağlantılardır" sözüyle özetler (Georg Simmel, "The Nature of philosophy", ed. Wolf, *Essay in Sociology*, 282-310'dan aktaran Turner vd. 2013: 279).

Bilgi, yalnızca kategorik bir araç yoluyla filtre edildiğinde kullanışlı hale gelir. Böylece Simmel'e göre tarihsel bilgi, tıpkı Kant'a göre doğanın bilgisi gibi, seçimin, kategorileştirimin ve kurucu düşünmenin bir ürünüdür. Hiçbir zaman verili değildir, yaratılması gerekir. Tarih yazımı, bu nedenle, hiçbir zaman kendisini

olguların toplanmasına indirgeyemez. Zaman içinde belirli bir anda gerçekleşmiş her şeyin basit bir sıralanışı değildir, ancak daha çok meraklı bir zihnin sorunları ve kategorileri anlamında bilginin nesnesinin bir algılanışıdır (Kırş. Maurice Mandelbaum ve Ernest Troeltsch, "Simmel", "*Der Historismus un seine Probleme*" (Tuebingen, J.C.B. Mohr, 1922), s. 572-596'dan aktaran Coser, 2011: 188).

Kant, zihnin algıları düzenlemek için bir dizi yerleşik 'kategori' veya form kullandığına inanır. Örneğin, neden, birlik, karşılıklı ilişki, zorunluluk, olumsuzluk fikirleri zihinde içkin, empirik süreçleri kavramlaştırma formlarıdır; onlar tıpkı zaman ve uzay gibi saf aklın unsurlarıdır. Simmel'in sözleriyle, insanların algıları sadece zihnin etkinliği sayesinde "doğa olarak adlandırdığımız şeye- yani, şeylerin çeşitliliğinin yasalarla sıkıca iç içe geçmiş ilkeli bir birlik olarak görüldüğü anlamlı, kavranabilir bir bütünlüğe dönüşür." Kant ve Simmel arasındaki bağlantı en açık biçimde Simmel'in "*Toplum Nasıl Mümkündür*" de ifade edilir. (Georg Simmel, "The Nature of philosophy", ed. Wolf, *Essay in Sociology*, s. 282-310'dan aktaran Turner vd. 2013: 279-280).

Simmel'e göre Kant'ın felsefesinde temel soru "*doğa nasıl mümkündür*"?, daha doğrusu "insanın doğa (dış dünya) hakkındaki bilgisi nasıl mümkündür?" sorusudur. Kant, bu soruyu gözlemcilerin, algıladıkları kaotik duyuları kavramsal bilgiye dönüştürmekte kullandıkları belirli *apirori* kategoriler bulunduğunu belirterek açıklamaya çalışır. Bu bakış açısı, doğadaki elementler belirli bir tarzda kavramlaştırıldığında onların birliklerinin tamamen gözlemciye bağlı olduğu anlamına gelir (Turner vd. 2013: 280). Aksine, toplumun birliği hem onun içinde yer alanlar tarafından yaşanır hem de sosyologlar tarafından gözlemlenir. Simmel'in sözleriyle "toplumun birliği hiçbir gözlemciyi gerektirmez. O doğrudan kendi elementleri (yani, insanlar) tarafından algılanır, zira bu elementler bilinçli ve sentezler yapan varlıklardır (Georg Simmel, "*How is Society Possible?*", ed. Wolf, *Eassy on Sociology*, s. 337-356'dan aktaran Turner vd... 2013: 280).

Nihayetinde insanlar, gündelik yaşantılarını sürdürürken birbirleriyle sayısız ilişkiye- örneğin ekonomik, siyasal, toplumsal, ailevi ilişkilere - girerler ve bu ilişkiler onlara amorf bir birlik hissi, süregelen ve istikrarlı bir toplumsal yapının bir parçası oldukları duygusu kazandırır. Simmel, Kant üzerine araştırmasına dayanarak, (etkileşim biçimleri olarak adlandırdığı) toplumsal yapıların insanların davranışlarını

önceden ve onların özel amaçlarından bağımsız olarak sistematik bir biçimde etkilediğini öne sürer (Georg Simmel, "*How is Society Possible?*", ed. Wolf, *Essays on Sociology*, s. 337-356'dan aktaran Turner vd... 2013: 281). Simmel'in sosyolojisinde, katılımcıların niyetleri dikkate alınmadan, toplumsal eylemi etkileyen temel toplumsal formlar - çatışma, grup ilişkileri, alış-veriş, büyüklük, eşitsizlik ve mekân-belirlenmeye çalışılır. Bu formlar, insanların içinde amaçlarını gerçekleştirmeye çalıştıkları yapıyı (veya Kant'ın ifadesiyle 'kategoriler'i) oluşturdukları için, onların toplumsal davranışları nasıl etkiledikleri hakkındaki bilgiler bizi teoriye götürebilir. Bu anlamda Simmel'in sosyolojisi, adamakıllı Kantçı bir yönelim içindedir. Simmel'in Marx'ın çalışmasının bazı temel yetersizliklerini görmesini sağlayan muhtemelen bu felsefi temeldir (Turner vd.. 2013 : 281).

Kant'ın bütün doğal deneyimler 'apriori' biçimsel kategoriler tarafından şekillendirilir şeklinde öğretisi gibi, Simmel de, toplumsal yaşamın her zaman değişim halindeki içeriğinin, geniş bir şekilde farklı içeriklerin kristalleştiği ve yakalandığı, dayanıklı toplumsal biçimler ya da kategorilerin çözümlenmesi yoluyla verimli bir şekilde oluşturulabileceğini göstermeye çalıştı (Cosser, 2011: 188).

2.3. Etkileşim ve Toplumlaşma

Sosyolojiyi tanımlayan anahtar kavramların hepsi Simmel'de birbiriyle ilişkilidir: *Etkileşim* (Wechselwirkung) ve *toplumlaşma* (Vergesellschaftung). Biçim nosyonu bile yalnızca içerikle ilişkilendirerek anlaşılabilir. Simmel'in erken dönem yazılarında, sosyoloji tanımı için önemli olan iki kavram daha vardır. Sık sık atıfta bulunduğu ilk varsayım, dünyanın - toplumsal dünya ve bu dünyanın içindeki bireyler de dahil - son derece karmaşık ve farklılaşmış bir fenomen olduğudur. Simmel'in sosyoloji fikrini tam olarak sezebilmek için ikinci bir önemli öncül daha vardır: "Sosyoloji, bireylerin toplumsal etkileşimlerine yönelik ilgisinde, geçmişteki genellemelerin dayandığı bütün psikolojik ön kabulleri dikkate almalıdır" (Frisby, 2011: 33). Simmel'e göre sosyal bilimlerin görevi, insanın interaktif yaşamının tüm boyutlarını araştırmaktır. Sosyolojinin özel görevi, toplumsal etkileşim (interaction) biçimlerini içeriklerinin yanı sıra incelemektir. Simmel, aynı sosyal biçimlerin oldukça farklı bir içeriği kapsayabilir ve aynı sosyal içerik farklı biçimlerde somutlaşabileceğini varsayıyordu. Bundan başka, insanlar arası davranış hiçbir şekilde fiziksel eyleme indirgenemez. Aksine fikirleri, duyguları ve davranışları

içerir (Martindale, 2010: 41-42). Simmel, en küçük etkileşimin en az iki kişi arasında gerçekleşebileceğini söyleyerek aslında kişilerarası iletişime vurgu yapmıştır. Bu iletişim türünün gerçekleşebilmesi için en az iki kişiye ihtiyaç olduğundan Simmel burada en küçük grup olan dyad (ikili)'lara vurgu yapmıştır. İletişim olmadan etkileşim olmayacağı için, etkileşim olmadan da bir formadan bahsetmek olanaksızdır.

Simmel, "bütün bilimlerin psikolojiye indirgenmesine yönelik bir girişimde bulunulduğunun" -Wilhelm Wundat'a referans verilebilir - farkındaydı. Bu indirgemenin dayanağı bütün bilimlerin insan zihninin ürünü olmasıydı. Simmel, bu iddiayı, psikoloji bilimiyle zihnin işlevleri arasında doğru bir ayırım yapmadığı için reddeder. Simmel'in ayırma ilişkin esas problemi, psikolojik ön kabulleri kendi sosyoloji temeline dâhil etmesinden kaynaklanır (Frsiby, 2011: 26-27).

Simmel, büyük toplumsallaşmış kümeleri açıklamak için en küçük etkileşimlerin açıklanmasının gerekli olduğunu da belirttiği için, sosyolojik temalarını yeniden psikolojik değişkenlere dayandırır. Bütün toplumsal süreçlerin ve içgüdülerin zihinlerde yerlerini bulduklarını ve toplumlaşmanın, sonuç olarak psişik bir fenomen olduğunu kabullenir. Simmel'e göre etkileşimin kökenleri bireysel güdülerde, ilgilerdedir. Burada aynı zamanda etkilşem analizinin "psikolojik ön kabulleri" de söz konusudur (Frsiby, 2011: 27-28-35). Bu açıdan baktığımızda iletişimin kökeni de kişinin iç iletişimine doğru yol almaktadır. Kişi, önce kendi iç iletişimini sağlayarak, karşıdaki insanla iletişim sürecine katılmaktadır.

Ferdinand Tönnies ile Georg Simmel'in sosyolojisini ayıran önemli farklılıklar bulunmasına rağmen, ikisi de, aktif insan özneler arasındaki toplumsal etkileşim biçimlerini konu alan ve bu tür eylemlerin yapısının her zaman karmaşık kültürel anlamlar içerdiğini ileri süren ortak bir hümanist sosyoloji nosyonunu paylaşıyorlardı. Dolayısıyla sorun, bu haliyle bireylerle ilgili değil, bireylerin toplumsal düzlemde eyleme geçme yollarıyla ilgiliydi (Swingewood, 1998: 164).

Simmel, toplumun, kendi üyelerine hâkim olan nesnel bir sistem olduğu yönündeki pozitivist argümanı reddetmekteydi; nitekim toplumu, *toplumlaşma* (*sociation*) ilkesini somutlaştıran bireyler arasındaki, karmaşık bir ilişkiler ve etkileşimler ağı şeklinde tanımlıyordu. *Toplum*, etkileşimlerle birbirine bağlanan

bireylerden meydana gelirken; aile, din, ekonomik kuruluşlar ve bürokrasi gibi kurumlar da böylesi bir etkileşimin toplumsal içeriğinin büründüğü biçimleri oluşturmaktaydı. Bunun için sosyolojinin nesnesi toplumlaşmaydı (Swingewood, 1998 : 164-165). Toplumlaşmanın temelinde etkileşim olgusu yatmaktadır.

Her tür siyasi, ekonomik toplum, belli bir maksadı olan toplum, hiç şüphe yok ki, her zaman "toplum" anlamına gelir. Ama yalnızca toplumlaşmış topluluk, nitelendirme sıfatlarının eşlik etmediği "topluma" tekabül eder, çünkü tek yanlı ve nitelenmiş toplumların tüm özgül içeriği yok olup gittiğinden, saf, soyut biçim oyununu bir tek bu toplum sunabilir (G. Simmel, "Soziologie der Gesselligkeit", *Verhandlungendes Ersten Deutschen Soziologentages* (1910), Tübingen 1911: 1-6'dan aktaran Frsiby, 2012: 113).

Tönnies, organizmacı, bütüncü toplum anlayışını reddediyor ve sosyolojiyi diğer disiplinlerden, özellikle biyoloji ve psikolojiden ayırmaya çalışıyordu. Sosyolojik perspektif, esasen "karşılıklı taahhüt" olarak, her bireyin "başka kişi ya da kişilerin belirli bir (düzenli ya da gelişigüzel, az çok süreklilik gösteren) davranışıyla ilgili taleplerde bulunacağı" karşılıklı toplumsal ilişkilerle ilgiliydi. Toplumsal olayların kaynağı, insan eylemi, insan öznelerinin birbirleriyle ilişki kurma niyetleriydi. Dolayısıyla toplumsal gerçeklik de, yalnızca bireyler tarafından algılanması, deneyimlenmesi, bilinmesi ve istenmesi anlamı vardır (Tönnies, 1971: 89'dan aktaran Swingewood, 1998: 165). Tönnies gibi Simmel de organizmacı sosyolojik anlayışı reddeder.

Simmel'e göre toplumsal gerçeklik problemi Kantçı felsefeye başvurularak çözülmüştü. Kant'a göre bilgiye ulaşmak deneyime ve bağlama gönderme yaparak değil, ancak zihnin içkin kategorileri aracılığıyla mümkündü. Simmel de benzer bir şekilde, toplumsal gerçekliğin sadece özgül, evrensel biçimlerle birlikte anılan düzenleyici ilkelerle anlamlı hale geldiğini ileri sürmekteydi. Simmel, Comte'ta ve Spencer'da görülen, özsel toplum nosyonunu reddedip, karmaşık yapıyı oluşturan çeşitli öğelerin aktif, aralıksız etkileşimini benimsemektedir (Swingewood, 1998: 167).

Bir dini cemaatte olduğu kadar devlette de, ekonomik teşkilatta olduğu kadar bir komplocular çetesinde de, bir ailede olduğu kadar bir sanat okulunda da üstünlük,

tabiyet, rekabet, işbölümü, tarafların oluşması, temsil, dışarıya karşı takılan dışlayıcı bir tavrın eşlik ettiği iç dayanışma ve daha sayısız benzer özellik görülür. Bu toplulaşmaları meydana getiren çıkarlar birbirinden ne kadar farklı olursa olsun, bu çıkarların gerçekleştirilme biçimleri aynıdır. Öte yandan, aynı çıkarlar çok farklı toplulaşmalar içinde biçim kazanabilir. Ekonomik çıkar, hem rekabet içinde hem de üreticilerin planlı örgütlenmesi yoluyla, hem diğer gruplardan yalıtılmış vaziyette hem de onlarla kaynaşarak gerçekleşebilir (Simmel, 2009: 49-50). Burada çıkarlar sağlamak amacıyla bir araya gelmiş olsa da bu çıkarlar farklı biçimde ortaya çıkmaktadır. Bazen örgütlü bir planlama, örgütlü bir ortaklık olabildiği gibi, bazen de birileri diğerlerini yok etmek için de örgütlenebilirler.

Hayatın dini içeriği aynı kalmasına rağmen, bu içerik bazen merkezi bazen de âdemi merkezi bir cemaat biçim gerçekleştirebilir. Cinsler arasındaki ilişkinin dayalı olduğu çıkarlar neredeyse sonsuz çeşitlilikte aile biçimleri tarafından karşılanır. Eğitim görmekten beklenen çıkar, öğretmen ile öğrenci arasında liberal bir ilişki kurulmasına da yol açabilir, despotça bir ilişki kurulmasına da; öğretmen ile bütün öğrencileri arasında bireyci bir etkileşime de yol açabilir daha kolektivist tipte bir etkileşime de. Demek ki en farklı içeriklerin gerçekleştirildiği biçim aynı olabildiği gibi, aracı - yani bireyler arasındaki etkileşimler- çok çeşitli biçimlere bürünse dahi içerik aynı kalabilir (Simmel, 2009: 50). Biçimlerin çeşitliliği çoğu kez içeriği değiştirmez.

Simmel, "insanlık kendi hayat biçimi olarak toplulaşmayı yaratmıştır- deyim yerindeyse tek mantıklı imkân da bu değildi" (Simmel, *Soziologie* 570'den aktaran Frsiby, 2012:113). Keza sosyolog, metropoldeki gündelik hayatı, toplulaşma biçimlerine, dolayısıyla da sürekli bir uyuma dönüştürüp çözerek, metropoldeki diğer toplumsal gerçeklikleri muğlaklaştıran, hata göz ardı eden bir tür unutkanlığa sarılır (Frsiby, 2012: 113).

Metropoldeki toplumsal ilişkilerin birbirine geçtiği ve kesiştiği bu farklılaşmamış tarz, aynı zamanda Simmel'in toplum anlayışına uygun bir imgeyi, labirenti akla getirir. Labirent imgesi, metropolün yanı sıra toplumun bütününe simgeler. Ama toplum labirentini kısmen meydana getiren bu "grup yakınlıkları ağı" ya da "toplumsal çevrelerin kesişmesi", dur durak bilmeyen her günkü etkileşim düzeyi hariç, toplumun işleyişini açığa çıkaran vurmaz (Frsiby, 2012: 113-114).

Toplum, metropoldeki görünür hayatın dışında gizli ve karmaşık bir yapıyı da içinde barındırır.

Simmel, toplumu, onu bireye dışsal bir gerçeklik şeklinde sanki insan eyleminden ayrı, kendine özgü ayrı bir yaşamı varmış gibi tanımlayarak şeyleştiren sosyoloji tarzlarına karşıydı. Simmel'in, aktif insan özne görüşüne bağlı kalmakla birlikte, kurumları ve toplumsal süreçleri nesnel biçimde analiz etmesini sağlıyordu (Swingewood, 1998: 167).

Toplumlaşma, gelişmeden, dolayısıyla etkileşimden yoksun olan yalıtılmış bireyleri kapsamıyordu. Formlar olmadan toplum yoktu; gerçeklik ampirik dolaylımsızlığı itibariyle yapısız olmasına rağmen, formlar gerçekliğin kendisinde içkindi. İnsan toplumunun karmaşık gerçekliği, ancak Simmel'in "büyük formlar" dediği şeyler aracılığıyla anlaşılır kılınmıştı (Swingewood, 1998: 167). Form büyüdükçe karmaşıklık artmakta ve artan karmaşıklık çözümlenmeyi de zor kılmaktadır.

Dolayısıyla, kendini toplumlaşmada ifade eden bir yapı ya da bir düzen vardır. Form içerikten kesin bir biçimde ayrılmıştır. Simmel, şöyle yazar:

Ben bir bakıma toplumlaşmanın *içeriğini*, *materyalini* anlatıyorum. Yaşamla dolu olan bu materyaller, kendi başlarına toplumsal değildir. Kesin bir dille konuşursak, ne açlık ne de aşk, ne iş ne de sofuluk... toplumsaldır. Bunlar, ancak yalıtılmış birey kümelerini özel bir biçimde bir araya getirdiği, genel etkileşim kavramı başlığı altında toplandığı zaman toplumsallaşmanın faktörleridir.... Toplumsallaşma, bireylerin çıkarlarını karşılayan birimler halinde bir arada geliştikleri formdur (Simmel, 1950: 41'den aktaran Swingewood, 1998: 167-168).

Her şeyin her şeyle etkileşime girdiğine ilişkin düzenleyici bir dünya ilkesinden işe koyulur Simmel. Bu, şeyler arasındaki ilişkilerin daimi bir akış içinde olduğu anlamına gelir; dünyadaki her nokta ve başka her güç arasında sürekli hareket eden noktalar vardır (G. Simmel, *übersociale* Differenzierung, s.13'den aktaran Frsiby, 2011: 32). Birey ve dolayısıyla toplumlar dinamiktir. Bu dinamizm dünyanın her yerinde devam eder ve ilişkiler akıp gider. Bir formun üyesi başka bir zamanda başka bir yerde başka bir formun üyesi haline gelebilir.

Simmel, etkileşimin, örneğin bireyler ile devlet gibi insan - üstü toplumsal biçimler arasında da oluştuğunu ve etkileşimlerin kurallarla

kurumsallaştırılabileceğini kabul etse de, toplumsal etkileşimin katılımcıları birbirleriyle bilinçli bir etkileşime girer. Başlı başına, soyut bir kavram olarak etkileşimden söz edilemez. Farklı ve çok sayıda etkileşim türleri ve biçimleri vardır. Simmel'in biçim kavramıyla anlatmak istediği budur. *Toplumlaşma*, etkileşimdir. Etkileşim, kendini her zaman özel bir biçimle sunar. Dolayısıyla toplum, her zaman biçimlenmiş bir toplumdur, aksi halde var olamaz (F.H. Tenbruck, "George Simmel (1858-1918)", s. 597'den aktaran Frsiby, 2011: 34).

Toplumlaşma, bireylerin bir arada birlik oluşturdukları ve içerisinde çıkarlarını gerçekleştirdikleri (sayısız farklı yollardan gerçekleştirilen) biçimdir. Ve bireyler bu tür birlikleri şehvani- ya da idealistçe, geçici ya da kalıcı, bilinçli ya da bilinçsiz, nesnel ya da teleolojik - çıkarları üzerinde oluştururlar (Simmel, 2009: 48).

Toplumlaşma, bir yürüyüş maksadıyla geçici olarak bir araya gelmekten bir aile kurmaya, "bir sonraki duyuruya kadar" muhafaza edilen ilişkilerden bir devletin mensubu olmaya, otel müşterilerinin oluşturduğu geçici topluluklardan bir ortaçağ loncasının samimi bağlarına kadar her yerde görülür (Simmel, 2009: 47).

Toplumlaşma biçimleri belli yerlerde, belli zamanlarda ortaya çıkmaları açısından ve belli gruplardaki tarihsel gelişimleri açısından da inceleyebilirler ve bu inceleme ilkiyle eşit ölçüde geçerlidir. Bu ikinci durumda, bu biçimlerin belirlenmesi, deyim yerindeyse, tarihe hizmet ederken, ilk durumda zaman aşırı tekbiçimlilikler çıkarsanması için malzeme sağlayacaktır. Mesela rekabet konusunda, birçok alandan - siyaset bilimi, iktisat, din tarihi, sanat tarihi vs. - bir şeyler öğreniriz. Bireyler arasındaki bir ilişki biçimi olarak rekabetin ne olduğunu; hangi koşullarda ortaya çıkıp geliştiğini, nesnesinin kendine özgü karakterinin onu nasıl değiştirdiğini....bireyler arasındaki rekabetin gruplar arasındakinden farkının ne olduğunu belirlememiz gerekir. Bu biçim her tür içeriği taşıyabilir. Ama bu içeriğin büyük bir çeşitlilik göstermesine rağmen, biçim kendi kimliğini muhafaza eder ve kendine ait yasalarla yönetilen diğer alanlardan veya gerçekliğin bütününden soyutlanması meşru olan bir alana ait olduğunu kanıtlar (Simmel, 2009: 52).

Birey, doğuştan sahip olmadığı siyasal değer yargılarını, inançlarını ve tutumlarını bir öğrenme süreci içerisinde zamanla geliştirmektedir. Kişinin toplumun

bir parçası (üyesi) haline gelmesine genel anlamda toplumsallaşma ve bu öğrenme sürecine siyasal toplumsallaşma denilmektedir (Bektaş, 2013: 69)

Simmel'in toplumsallaşma kavramı ile toplumsallaşma kavramlarını karıştırmamak gerekir. Toplumsallaşma anlık bir iletişim ve etkileşim sonucunda meydana gelip bir form oluşturur. Ama o form ilişki bitince biter, ancak etkileşimin olduğu her yerde daima vardır. Oysa toplumsallaşma, bireyin toplumun bir üyesi haline gelmesidir. Yani o toplumun tüm değer yargılarını kabul ederek o yapının bir parçası haline gelmesidir. Toplumsallaşma geçici değildir. Toplumun din alanında, ekonomi alanında, hukuk alanında, eğitim alanında kısaca makro düzeyde bir kabullenmedir.

Toplumsallaştırmada, verilen mesaj yolu ile karşı tarafın eğitilmesi amaçlanmaktadır. Yani verilen mesajla-iletişim-yoluyla bireyin toplumla bütünleşmesi, toplumun bir parçası olması hedeflenir. Birey/ler, iletişim vasıtasıyla sosyalleşir ve toplumsallaşır. Toplumsallaşma sürecinde ve olgusunda en önemli araç iletişimdir (Aziz, 2010: 57).

Birkaç bireyin etkileşime girdiği yerde toplum vardır. Bu etkileşim daima belli saiklerle ya da belli amaçlar gözetilerek gerçekleşir. Erotik, dini ya da sadece yakınlık kurmaya yönelik saikler ve savunma, saldırı, oyun, kazanç, yardım ya da eğitim amaçları - bunlar ve daha sayısız etken insanın başka insanlarla yaşamasına, onlar için, onlarla birlikte, onlara karşı hareket etmesine böylece kendi durumuyla onların arasında bir rabita kurmasına neden olur. Kısaca onları etkiler ve onlardan etkilenir. İnsanlar arasındaki bu etkileşimlerin önemi, bu yönlendirici saik ve amaçları içinde barındıran bireylerin onlar sayesinde bir birlik, yani bir toplum oluşturmasından gelir (Simmel, 2009: 47).

Dini sohbetler için bir araya gelen kişiler, zevk için fahişelerle bir araya gelen erkekler, bir askeri savunma ya da saldırı için bir araya gelen askerler, belli siyasal amaçlar için bir araya gelen parti üyeleri, eğitim, sağlık ya da başka alanlarda yardım amacıyla bir araya gelen kişiler, para kazanmak için aynı yerde çalışan işçiler ya da memurlar bir form oluştururlar. Simmel sosyolojisinde bu formalar toplumun kendisidir.

2.4. Toplumsal Geometri

Simmel'in biçimsel sosyolojisinde en açık olarak, toplumsal ilişkilerin bir "geometrisi"ni geliştirme çabası görünür. Onun ilgilendiği geometrik sabitelerin ikisi; sayılar ve mesafedir (diğerleri; konum, değerlilik, birinin kendisiyle-meşguliyeti ve simetri) (Levine, 1981b'den aktaran, Ritzer ve Stepnisky, 2014: 167).

Simmel'in toplumsal eylemin yapısal belirleyiciliği üzerine vurgusu, belki de en iyi şekilde onun çığır açan "*Grubun Niceliksel Yönleri*" adlı denemesi içinde gösterilmiştir. Grup süreçlerinin ve onların yapısal düzeninin biçimlerini, onların katısız bir şekilde sayısal ilişkilerden oluşmaları açısından inceler. Bir ikili ilişki, niteliksel bir şekilde iki katılımcıdan her birinin kolektivite ile değil, yalnızca bir diğeriyle karşı karşıya gelişiyle bütün diğer grup tiplerinden farklıdır. Çünkü bu tip grup yalnızca iki katılımcıya dayanır, birinin çekilmesi bütünlüğü yıkacaktır: "bir ikili grup (dyad) iki unsurundan her birine ayrı ayrı dayanır - yaşamında olmasa bile ölümünde; yaşamı için ikisine de ihtiyaç duyar, ancak ölümü için yalnızca birine" (*The Sociology of Georg Simmel* s.186'dan aktaran Coser: 2011: 175). İki kişi anlamına gelen "dyad" kelimesi ilk kez Georg Simmel tarafından kullanılmıştır. Simmel, iki kişinin yaptığı iletişimi, kişilerarasında gerçekleşen iletişim- genellikle küçük bir grup iletişimcinin varlığına bağlı olduğunu, dolayısıyla kişilerarası ve çift/iki kişi terimlerinin bu iletişim türünü tanımlamada kullanılabileceğini ifade etmiştir (Gürüz ve Eğinli, 2011: 64).

2.5. Toplumsal Yaşam İçin Sayıların Önemi

İnsanların sayılarının, etkileşimin niteliği üzerindeki etkisine duyduğu ilgi, ikili ile üçlü arasındaki farklılıkla ilgili tartışmasında görülebilir (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 167).

Simmel'in anahtar kavramları ikili (*dyad*) lik ve üçlü (*triad*) lüktür. O, toplumsal hayatta rakamların önemini vurgularken, ikili bir ilişkide katılanların her biri diğeri ile karşı karşıyadır, der. Böylece, bunlardan hiçbiri sorumluluğu topluluğa atarak, ondan kaçamaz. Çünkü bir ikili yalnızca iki katılımcıya dayanır ve birinin çekilmesi bütünü bozar (Wallace-Wolf, 2012: 72). Sadece eşlerin bir arada yaşadığı (çocuksuz evlilikler- üçüncü bir şahsın olmadığı) evliliklerdeki sorunlardan ne koca tek başına sorumludur ne kadın tek başına sorumludur. Dolayısıyla olumsuz bir

durumda sorumluktan kaçan birinin varlığı belki de evliliği bitirecektir. Burada ikilden her birinin ayrı ayrı ayrı sorumluluğu vardır. Hiçbiri sorumluluğu ya da sorumsuzluğu bir diğerine yükleyemez. Bu da, Simmel'in en küçük form dediği ikililik bozulunca form da ortadan kalkacaktır.

Simmel (1950)'e göre *ikili* (iki- kişilik grup) ile *üçlü* (üç- kişilik grup) arasında son derece önemli farklılıklar vardır. Üçüncü kişinin eklenmesi, radikal ve temel bir değişime neden olur. Üyeleri için üzerine çıkarmak, hiçbir yerde üçüncü üyeyi eklemekle yaklaşık aynı etkiye sahip olmaz. Tüm diğer gruplardan farklı olarak *ikili*, ilgili iki bireyin ötesinde bir anlam kazanmaz. İkili içinde bağımsız bir grup yapısı yoktur. İkilinin her üyesi, yüksek düzeyde bir bireysellik sürdürür. Birey grubun düzeyine indirgenmez. Bu üçlü içindeki durum değildir (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 167-168). İkiliklerde birinin grubu terk etmesi formu bozacağından bu yapıda kişiler daha dikkatli davranırlar.

Üçüncü katılımcıya açık üç strateji tipi vardır:

1. Diğer ikisi arasında aracı rolü oynayarak, kümenin bozulmasını önlemek,
2. Diğer ikisi arasındaki anlaşmazlığı kendi menfaati için kullanmak,

3. Kendi menfaati için diğerleri arasında bilerek çatışma yaratmak (Wallace-Wolf, 2012: 172). Yani üçüncü üye, diğer ikisi karşısında kendi tarafsızlığı yoluyla, grubu bölme tehlikesi olan tutkuları ılımlaştırmaya yardımcı olarak aracı rolü oynayabilir. Buna alternatif olarak diğer ikisi arasında bir anlaşmazlığı kendi avantajına dönüştürmeye çalışan bir *tertiusgaudens* (mutlu üçüncü) olarak davranabilir. Son olarak, bir *divide et impera* (böl ve yönet) stratejisi yoluyla, baskın bir konum elde etmek için ya da başka gayretlerle, kasıtlı bir şekilde diğer ikisi arasında çatışma yaratabilir (Coser, 2011: 176). Simmel, buna örnek olarak bir kaynananın evliliğe müdahalesini örnek verir.

Üçüncü katılımcıya açık üç tip stratejinin özet taslağı, Simmel'in bu çözümleme içindeki düşüncenin zenginliğini zorlukla tüketebilir. O, iki erkeğin bir kadın için yarışması gibi kasıtlı bir şekilde yarışması gibi kasıtlı bir şekilde yakın insan katılımlarını, iktidarın Avrupa'ya özgü bir şekilde dengelenmesi ve siyasi partiler arasındaki koalisyonların oluşumu gibi geniş ölçekli olaylarla kıyaslayarak

geniş çeşitlilikte örnekler sunar. Yeni evlenmiş bir çift ile karşılaşan bir kayınvalidenin stratejisin, Roma'nın Yunanistan'ın boyun eğdirdikten sonra, Atina ve Sparta ile ilgilenme tarzlarını yazar. Bireyler arasındaki ilişkinin biçimlerinden kaynaklanan yeni özellikleri, katılan bireylerin karakteristiklerinden türetilmeyecek özellikleri ortaya çıkar. *Üçlü grup*, toplumsal eylemin yeni gruplarını sunarken, aynı zamanda diğer imkânları da kısıtlar, tıpkı ikili grupta mümkün olmuş olan bireyselliğin dışı vurumu gibi (Coser, 2011: 176).

Konuyu günümüzde demokratik çağdaş ülkelerde var olan üç siyasi partinin kurduğu koalisyon hükümetleri bazında ele aldığımızda, aslında üç partinin de bire bir örtüşen bir politikasının olması imkânsızdır. Ancak, bu üçlü grup, yeni bir oluşum meydana getirmiştir. Buradaki partilerden herhangi birisi, koalisyon çatırdadığında ya uzlaşmacı rolüne bürünecek ya diğer iki parti arasındaki uyumsuzluğu kendi lehine çevirmeye çalışacak ya da yine buradan bir siyasi çıkar sağlamak amacıyla iki parti arasında çatışmadan yararlanarak koalisyonun bozulması sonucu meydana gelecek ekonomik ya da siyasi istikrarsızlığın sorumlusu olarak – diğer iki partiyi- gösterecek ve sorumluluğu onlara yükleyerek olası bir seçimde oy kapmaya çalışacaktır.

2.6. Grup Büyüklüğü

Grubun veya toplumun büyümesinin bireysel özgürlüğü artırdığı şeklindeki görüşü kabul eden Simmel, küçük bir grup ya da toplumun, bireyi tamamen denetlemesinin olası olduğunu söyler. Bununla birlikte daha büyük bir toplumda bireyin, bir dizi gruba katılması olasıdır; bunlardan her biri, bireyin tüm kişiliğinin yalnızca küçük bir kısmını denetler. Başka bir ifadeyle "*Bireyselliğin varlığı ve eylemi, genel olarak, bireyi kuşatan toplumsal çevrenin genişlediği derecede artar* (Simmel, 1908/1971a:252'denaktaran Ritzer ve Stepnisky, 2014: 168). Simmel, daha büyük toplumların, en sonunda bireysel özgürlüğü tehdit eden bir dizi sorun yarattığı şeklindeki görüşü benimsedi. Bir kitlenin fiziksel yakınlığı, insanları kolay etkilenebilir hale getirir ve onlardan basit fikirleri izlemeleri, düşüncesiz, duygusal eylemlere girmeleri ihtimallerini artırır (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 168). Grup, küçükken grup üyelerinin birbirlerini denetlemeleri kolay olur ve özgürlük kısıtlanır, grup büyüdükçe denetlemek zorlaşır ve böylece bireysel özgürlük artar.

Simmel, sayılar konusundaki çözümlenmesini ikili grup ya da üçlü grup ile kısıtlamaz. Her ne kadar her yeni üyenin eklenmesinin üreteceği farklı bir sosyolojik bütünlüğü sergilemek mümkün olmasa da, o küçük gruplarla daha büyükleri arasında önemli farklılıklar olduğunu gösterir (Coser, 2011: 176). Küçük gruplardaki bireylerin konumları, düşünceleri ile büyük gruplardaki bireylerin konum ve düşünceleri ve düşüncelerini açıklama eğilimleri ve şansları farklıdır. Küçük gruplarda kişiler, konumları düşünceleri bakımından ve eylemlerini ifade etmede avantajlı konumdaki iken, büyük gruplarda bunu yapma şansları daha azdır.

Küçük gruplarda üyelerin tipik bir şekilde birbirleriyle doğrudan etkileşime girme şansları vardır; grup bir kere görece sınırlı bir büyüklüğü aştığında, böyle bir etkileşimin biçimsel düzenlemeler yoluyla taşınması gereklidir. Geniş sayıdaki bireyler arası ilişkilerin karmaşıklığı ile başa çıkabilme noktasına gelmek için, grubun kendi üyeleri arasındaki etkileşimlerin kalıplaşmasına yardımcı özel organlar yaratması gereklidir. Böylece ofislerin oluşumu, statü konumlarının farklılaşması ve görev ve sorumlulukların temsil sistemi olmaksızın hiçbir geniş grup işleyemez. Bu geniş grupların eşitsizliklerin toplum haline gelmesinin nedenidir: "Kendilerini savunabilmek için, onların yapısal olarak farklılaşması gereklidir. Ancak bu geniş grubun 'karşılığını grup organlarıyla siyasi düşünce ve ideallerde bulan bütünlüğüne, yalnızca tüm bu yapılarla birey arasındaki büyük bir uzaklık bedeliyle ulaşılabileceği anlamına gelir" (*The Sociology of Georg Simmel*, s.96'dan aktaran Coser, 2011: 176). Grup büyüdükçe uzmanlaşmanın olması kaçınılmaz hale gelir, aksi halde işlerin yürümesi, formların devam etmesi zorlaşır.

İkiliden üçlüye geçiş, giderek büyüyen gruplar ve en sonunda toplumlar ortaya çıktıkça devam eder. Bu büyük toplumsal yapılar içinde birey, toplumun yapısından giderek daha fazla ayrılır, git gide daha fazla yalnız, yalıtılmış ve parçalanmış hale gelir. Bu durum, sonunda, bireyler ile toplumsal yapı arasında diyalektik bir ilişkiyle sonuçlanır: "Simmel'e göre toplumsallaşmış birey her zaman topluma yönelik ikili bir ilişki içinde bulunur: birey toplumla birleşir, yine de ona karşı koyar. ... Birey, belirlenir ancak belirler, etki altındadır ancak kendi kendine harekete geçer" Buradaki çelişki şudur, "toplum bireyselliğin ve özerkliğin ortaya çıkışına olanak tanır ancak aynı zamanda onu engeller" (Coser, 1965 : 11'den aktaran Ritzer ve Stepnisky, 2014 : 168).

Simmel, sosyolojik araştırmalara grup büyüklüğü (grup size) düşüncesini getirmiştir. “Grup büyüklüğü” ile ilgili tipolojiler yapar:

- 1- *Monat’lar* (Tek bireyin olduğu durumda söz konusudur ve bu gruplarda yüksek derecede özgürlük vardır).
- 2- *2’li gruplar* (iki kişinin olduğu gruplar),
- 3- *3’lü gruplar* (Üç kişinin olduğu gruplar),
- 4- *Küçük gruplar* (small groups) :Dört kişinin olduğu gruplardır. Mores’lerin gelişimi söz konusudur.
- 5- *Büyük gruplar* (large groups) :Beş ya da daha fazla kişinin olduğu gruplardır. Daha formal olan yasalar gelişir (*Kinloch, 1997: 155’den aktaran Kızılcelik, 1994: 399- 400*).

Monatlar'da özgürlük vardır, çünkü bireyi kısıtlayan ya da bireye sorumluluk yükleyen ya da yükleyecek olan kimse yoktur. Birey istediği gibi düşünecektir. İki kişinin olduğu gruplarda iki kişinin de birbirine karşı sorumluluğu vardır. Birinin çekilmesi formu bozacaktır. Dolayısıyla bunu yapan sorumlu olacaktır. Bu saikten dolayı ikili grubu bozmak zor olacaktır. Üç kişilik gruplarda ise, üçüncü şahıs -gruba sonradan katılan- yukarıda genişçe açıkladığımız gibi bazı stratejiler geliştirecektir. Ayrıca diğer iki kişi de üçüncü kişi üzerinde baskı kurabilecektir. Yani iki kişi arasındaki bir koalisyon oluşumu üçüncü kişiye dayatma yapabilecektir. Küçük gruplarda "mores"ler gelişmiştir. Yani gelenek, görenek ve adetler grubu bir arada tutar. Dört kişilik bir aile düşündüğümüzde burada bu formu ayakta tutan ya da tutmaya çalışan belki de bu modern dönemde gelenekler olacaktır. Grup üyeleri birbirine aidiyet besleyecektir. Büyük gruplarda artık resmiyet vardır. Yapılar büyüdükçe onların işlevselliği ve devamı için resmi yasalar gerekecektir.

Grup küçüldükçe onun üyeleri arasındaki katılım artar, çünkü birkaç kişi arasındaki etkileşim, yalnızca temasın çok sık olmasından dolayı birçok kişi arasındaki etkileşimden daha fazla yoğun olma eğilimindedir. Ters bir şekilde, grup genişledikçe onun üyelerinin katılımları da zayıflar; bütüncül bir insan olarak içerilmek yerine, kendi kişiliklerinin yalnızca bir kısmı ile dâhil olma olasılıkları yüksektir. Grup genişledikçe üyelerinin talepleri de azalır ve aynı zamanda bireyleri insanüstü güçlerle karşı karşıya getiren "nesnel" yapılar yaratır: "Çünkü bireysel unsuru felç eden ve genel unsurun sıklıkla yeteri kadar düşmanca olan bireysel

unsurdan (sanki o, herhangi bir birey olmaksızın, kendi kendine var olabiliyormuş gibi gözükeceği kadar) uzakta belirmesine neden olan işte bu geniş sayılardır (*The Sociology of Georg Simmel*, s.96'dan aktaran Coser, 2011: 176-177).

Simmel'in etkileşim biçimlerine ilişkin ilgileri açısından belki de en önemlisi şudur; artan büyüklük ve farklılaşma bireyler arasındaki bağları zayıflatma ve onların yerine çok daha mesafeli, kişisel olmayan ve parçalı ilişkileri geçirme eğilimi gösterir. Çelişkili bir şekilde, bireyi özgürleştiren büyük grup eşzamanlı olarak bireyselliği tehdit eder. Simmel'in, bireylerin, kitle toplumunun tehditlerinin üstesinden gelmelerinin bir yolunun aile gibi küçük grupların içinde bulunmaları olduğu şeklindeki inancı da çelişkilidir (Ritzer ve Stepnisky, 2014 : 168). Simmel, grup büyüdükçe kişinin grup içindeki özgürlüğünün artacağını söylemesi diğer taraftan da büyük kitlelerin tehditlerine karşı ailenin bu tehditleri bertaraf edeceğini söylemesi paradoksaldır. Simmel, metropol yaşamın insanı gizlediğini ve bu büyük yapı içinde insanın özgürleştiğine de vurgu yapması ve de bu büyük kalabalıkların insan için bir tehdit unsuru olarak söylemesi, özgürlüğün tehdidinde aile gibi küçük formun koruyucu rol alacağını belirtmesinden kaynaklanan çelişkili durum belki de Simmel'in akademik yaşamda kabul görmemesinin bir nedenidir.

2.7. Mesafe / Uzaklık

Toplumsal geometriye gösterdiği ilgilerden biri de mesafedir Simmel sosyolojisinde. Levine, Simmel'in toplumsal ilişkilerde mesafe rolü üzerine görüşlerinin iyi bir özetini sunar: "*Biçimlerin özellikleri ve şeylerin anlamları, bireyler ile başka bireyler veya şeyler arasındaki görece mesafelerin bir işlevidir*" (1971: XXXIV'den aktaran Ritzer ve Stepnisky, 2014: 169).

Mesafe / uzaklık hakkındaki temel görüşünü şöyle sunar Simmel: "Bir şeyin değerini, eyleyenle arasındaki mesafenin belirlediğidir. Bir şey çok yakınsa ve elde etmek çok kolaysa veya çok uzaksa elde etmek çok zorsa değerli değildir. Sadece büyük bir çabayla elde edilen nesnelere en değerli olanlardır" (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 168). Ayrıca mesafe, Simmel'in ne çok yakın ne de çok uzak olan bir eyleyen tipi hakkında bir denemesi olan "Yabancı"da (1908/1971b; Mcveigh ve Sikkink, 2005; Taboni, 1995 den aktaran Ritzer ve Stepnisky, 2014: 169) merkezi bir rol oynar.

Eğer o, çok yakın olsaydı, artık, bir yabancı olmayacaktı ancak çok uzak olsaydı, artık, grupla herhangi bir temas kurmayı kesecekti. Yabancı'nın grup üyeleriyle girdiği etkileşim, yakınlık ve mesafenin bir birleşimini kapsar. Yabancı'nın grupla arasındaki özgün mesafesi, onun üyelerle bir dizi alışılmadık etkileşime girmesine olanak verir. Örneğin, yabancı, grup üyeleriyle ilişkilerinde daha nesnel olabilir. O, bir yabancı olduğu için diğer grup üyeleri ona güven duygularını ifade etmeyi daha tatminkâr bulurlar (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 169). Bu güven duygusuyla birlikte, yabancı, grupla bütünleşerek, grubun birincil üyesi haline gelme imkânına sahip olur.

Simmel, sadece, yabancıyı bir toplumsal tip olarak kavramadı, o, aynı zamanda, yabancılığı toplumsal etkileşimin bir biçimi olarak da kavradı. Yakınlık ve mesafenin bir birleşimini kapsayan bir yabancılık düzeyi, tüm toplumsal ilişkilere hatta en yakın olanlara dâhildir. Her ne kadar geometrik boyutlar, Simmel'in bir takım tiplerine ve biçimlerine dâhil olsa da onlara geometriden çok daha fazlası dâhildir. Tipler ve biçimler Simmel'in çok çeşitli etkileşim tarzlarını daha iyi anlamak için kullandığı inşalardır (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 169).

2.8.Simmel Sosyolojisinde Gizlilik ve Sır

Simmel, "işin doğası gereği, insanların arasındaki bütün ilişkilerin, birbirleri hakkında bir şeyler bildikleri ön koşuluna dayandığını söylemektedir. Tüccar, karşısındaki kişinin bir malı en düşük fiyata alıp, maksimum fiyata satmak istediğini bilir. Öğretmen, öğrenciye belirli kalitede ve miktarda bilgi sağlayabileceğini düşünür ve bilir. Her sosyal tabaka içindeki birey, başka bireylerin her birinin yaklaşık olarak ne kadar kültüre sahip olacağını bilir" (Simmel, 2016: 5). Simmel, kişinin hiç bir zaman diğer kişiyi tam olarak tanıyamayacağını, ancak, gözlemediğimiz parçaları kullanarak, kişisel bir bütün oluşturabileceğimizi, bu bütünün de özel bakış açımızın görmemize izin verdiği orana bağlı olarak şekillendiğini ifade etmektedir (Simmel, 2016: 6). Simmel, *gizlilik* kavramını, bir kişinin bir şeyi saklamak isterken diğer kişinin, saklanan şeyi açığa çıkarmayı amaçladığı durum olarak tanımlar (Ritzer ve Stepnisky, 2014:181). Simmel'in özgün cemaat analizinin tam olarak ifadesini bulduğu metni gizlilik /sır ile ilgili metnidir. Sırrın, insan iletişim süreciyle ilişkisi vardır. Alıcı ne kadar güvenilir ve yakın olursa olsun ifade edilen hakikat ne kadar tam olursa olsun başkasına gönderdiğimiz her şey

yine seçerek göndeririz. Gönderdiklerimizi seçeriz, değiştiririz ve bütün "gerçeklik" alanlarını dışta bırakırız (Wolf, 1964:4-311'den aktaran Nisbet, 2013:139). Sırrımızı en yakınımıza bile söylerken itinalı davranırız, çünkü bu yakınlık daha sonra uzak mesafelere gidebileceği gibi fiziksel olmazsa bile zihinsel anlamda olabilmektedir.

Yaşantılarımızın tüm alanlarında yalnız doğruluğu değil, bilgisizliği ve hatayı da ediniriz. Bu süreçte diğer insanlarla olan etkileşimimiz içinde bilgisizlik ve hata da özgün bir nitelik kazanırlar. Bu durum, etkileşimde bulunduğumuz insanların iç yaşamlarıyla ilişkilidir. İnsanlar, herhangi bir başka bilgi nesnesinin tersine kendileri hakkındaki doğruluğu amaçlı olarak açığa vurma veya yalan söyleme ve but tür enformasyonun üstünü örtme kapasiteleri mevcuttur (Ritzer ve Stepnisky, 2014:181). Çünkü insanlar, gündelik yaşamda o kadar çok enformasyona tabi tutulmaktadır ki, hepsini açığa çıkarmaya çalışsalar Simmel'in deyimiyile böyle bir durum onları "akıl hastanesine sürükler". Çünkü karşıya aktardığınız her şeye karşılık, karşıdan size gelecek bir enformasyonla karşı karşıya kalırsınız. Ve bunlara cevap vermek sizin birçok şeyinizin açığa çıkması demektir. Oysa insanlar, her şeylerini paylaşmak istemezler. İşte burada sır ve gizlilik durumları ortaya çıkar.

Simmel, "eksiksiz karşılıklı şeffaflık diye bir şey olsaydı, insanların birbirleriyle kurdukları ilişkiler hayal edilmeyecek şekilde değişirdi. Sosyalleşme güçlerini oluşturan birlik, uyum, ortaklığın, toplumun gerçek yapısını oluşturmak için mesafe, rekabet, uzaklaştırma ile kesintiye uğraması gerekir. Dürüstlük üzerine kurulan bir alış-veriş, çoğunluğun refahı grup standardını belirlediği ölçüde avantajlı olacaktır. Yalanın sonunda zarar görenler yani kandırılan kişiler, yalan eyleminin sonucunda, yalandan avantaj kazanan kişiye göre çoğunlukta olacaklardır. Kandırma unsurunu sosyal hayattan silmeyi amaçlayan bu aydınlanma daima demokratik bir karakter kazanacaktır" (Simmel, 2016: 11-10). Simmel, *yalanı*, toplumsal geometri bilhassa mesafe hakkındaki fikirleri açısından tartışarak, örneğin, bizden uzak olanların yalanlarını daha kolay kabul edeceğimizi ve onlarla uzlaşabileceğimizi söyler. Aksine, bize yakın olanların yalan söylemelerinin yaşamımız üzerinde çekilmez hal alacağını belirtir (Simmel, 1906/1950:313'den aktaran Ritzer ve Stepnisky, 2014:181). Bilinçli ya da bilinçsiz hepimiz yalan söyleriz. "Konusu ne kadar objektif olursa olsun, her yalan, tabiatı icabı, yalan söyleyen özne hakkında bir yanlış üretir". Yalan, yalancının gerçek fikrini bir başkasından saklanmasından

oluşur. Yalan, yalancının bizden uzaklığı arttıkça daha fazla tahammül edilebilir bir hal alır (Wolf, 1964:4-312-313'den aktaran Nisbet, 2013:139). Bir siyasal aktörün herhangi bir iletişim aracı vasıtasıyla söylediği yalanın tesiri, en yakınımızdaki eşimizden ve çocuğumuzdan gelen yalandan tesiri çok daha fazla değildir. Sosyal ve fiziksel mesafe yalanın yarattığı tesire etki etmektedir. Mesafeni sosyal ve fiziksel uzaklığı üzerimizdeki etkisini azaltır, yakınlığı ise psikolojik olarak tesirinin artırır.

Gizlilik, toplumun büyüklüğü ile bağlantılıdır. Küçük gruplarda sırlar oluşturmak zordur. "Herkes, başka herkese çok yakındır ve bir kimsenin temas koşulları, sıklığı ve mahremliği, açığa vurmaya yönelik çok fazla teşviki kapsar" (Simmel, 1906/1950:335'den aktaran Ritzer ve Stepnisky, 2014:182). Küçük gruplarda sırlara gereksinin duyulmaz. Çünkü herkes, başka herkesle fazla benzer özellikler gösterir. Daha büyük gruplarda benzerlikler az olduğundan sırlar çok daha kolay oluşabilir ve sırlara daha fazla gereksinin duyulur. Gizlilik, sadece bir etkileşim biçimi değildir, aynı zamanda bir grubu tamamen karakterize edebilir. *Sır toplumu* içinde sır, tüm üyeler tarafından paylaşılır ve onlar arasındaki ilişkileri belirler. Bireysel durumdaki gibi sır toplumunun sırrı, sonsuza dek saklanamaz. Sırrın açığa çıkarılabileceği ya da çıkacağı düşüncesi sürekli bir gerilim yaratır. Bu durum ise sır toplumunun varlığını ortadan kaldıracaktır (Ritzer ve Stepnisky, 2014:182). Gerçekten sır, bazen şantaj biçimi olarak kullanılır, tehdit ve şantaj malzemesi olabilir. Özellikle mahrem ilişkilerde durum böyledir.

Simmel, *gizlilikle* ilgili bazı özellikleri şöyle sıralar: "Gizlilik, hayatın mahrem içerikleri alanına saygı duyan bir adalet hissinden başka bir şey değildir. Bu his farklı kişiliklerle ilgili olarak kapsamda farklılık gösterir. Gizlilik, nereye kadar 'kendisine ait olan her şeyi' idare etmekle, nereye kadar ilişkilerin çıkarıyla sınırlanır, aynı grup üyelerinin karşılıklı birbirine bağlılığı nereye kadar bu gizlilik görevini sınırlar. Gizlilik evrensel bir sosyolojik formdur ve içeriğinin ahlaki değerlendirilişiyle hiç bir ilgisi yoktur. Gizlilik, diğer şeylerin yanı sıra, ahlaki kötülüğün sosyolojik ifadesidir. Ama 'hiç kimse kötü görünmeyi isteyecek kadar kötü değildir' aforizması gerçeklere zıt düşer. İnatçılık ve kinizm kötülüğü gizleme yolunda yeterli duraklardır" (Simmel, 2016: 16-18-25). Sahip olunan bazı değerler mesafe kavramı göz önünde bulundurularak, gizliliğin ölçüsü buna göre ayarlanır.

İnsanlar, yakın çevrelerine, tanıdıklarına, dostlarına gizlilik konusunda farklı davranırlar.

"Gizlilik, grup üyelerinin karşılıklı ilişkisini, daha doğrusu bu ilişkiyi oluşturan diğer etkileşim formlarıyla olan bağlantısını karakterize ederken, "gizli toplulukların' oluşmasıyla bir bütün olarak grubun sınırları dışına da yayılabilir. Kişinin varlığı, yaptıkları ve sahip oldukları sır olarak kaldığı sürece, bireyin genel sosyolojik önemi; izolsayon, antitez, egoist bireyselleşme olur. Burada gizliliğin sosyolojik anlamı dışsaldır. Ancak, bu durumun varoluş şekli olarak algılanması durumunda gizliliğin sosyolojik anlamı içselleşir" (Simmel, 2016:31).

Simmel, gizli bir toplumda temel olan ilk içsel ilişkinin üyelerinin karşılıklı güvenine dayandığını ifade ederek, "bu unsura özel bir seviyede ihtiyaç duyulur, zira gizliliği sürdürmenin birincil amacı korumadır. Bütün koruyucu önlemlerin en radikali hiç şüphesiz görünmezliktir. Bu noktada gizli toplum, gizliliğin korunmasını arayan bireyden prensipte ayrılır" (Simmel, 2016: 31). Burada vurgulanan durumu şudur: Gizliliği korumaya çalışmak da gizliğin açığa çıkması olarak anlaşılır. Kendisini gizlemeye çalışan kişi grup ya da bir cemaat bu olguyla hareket ederse gizlilik açığa çıkacaktır.

Sırların daima sır olarak kalmamasına yol açan şeyi Simmel, gizli toplumların zayıflığı olarak görür. "İki kişinin bildiği sır, sır değildir". Gizlilik sonuç olarak, kişinin kesintilerden kurtularak güvenceye aldığı konumlara benzer. Kesintilerin üstesinden gelme güçlülüğü geliştirilene kadar, sadece geçici olarak işe yarar. Bu koşullar altında gizli toplum, gelişimin erken bir aşamasında, dolayısıyla karşıt çıkarılardan zarar görebilecek durumda olan içerikler için uygun sosyal formdur (Simmel, 2016: 32). Gizliliğin ifşası, gizliğe tabi olanların bunu saklamayacak karakterlerinden kaynaklanır bu da zayıflık olarak görülendir. Özellikle yasal olamayan siyasal yapılar, faaliyetlerini yer altında gizli bir şekilde yürütürler. Bu yapıya dâhil üyelerden birinin tutuklanması ve işkenceye maruz kalması o gizli yapının açığa çıkmasına sebeptir. Bir yandan canın tatlılığı diğer taraftan bu canın işkenceye maruz kalması yani karşıt iki koşulda bundan faydalanacak olan yasal olan otorite ve işkenceden kurtulan kişidir.

Simmel, dini yaşantının ritüellerinden hareket ederek gizli ibadete Hıristiyan toplulukları örnek verir: "Hıristiyan topluluklar devlet tarafından zulme uğradığı süreç içerisinde toplantılarını, ibadetlerini, bütün varlıklarını göz önünde kaldırmak zorunda kaldı. Hıristiyanlık devlet dini haline gelince zulüm görenlerin destekleyicileri için, yani ölmekte olan paganizm için yeni bir inanç dayatılan kültürünün benzer bir gizlenişinden başka bir şey kalmamıştır. Genel olarak gizli toplum, her yerde despotluk ve polis kontrolünün sonucu ortaya çıkar. Merkezi güçlerin şiddetli baskısı karşısında hem savunma hem de saldırı koruması görevi görür. Bu durum yalnızca siyasi ilişkilerde değil, kilise, okul ve ailede de geçerli bir durumdur (Simmel, 2016: 33). İnsanlar, inandıkları dinin gereklerini ve özellikle ritüellerini gizli de olsa yerine getirmekten geri durmazlar. Simmel, burada Hıristiyan toplumu örnek vermiş olsa da tarihsel süreç içerisinde peygamberler de açığa çıkmaları gereken zamana kadar ibadetlerini gizli yapmışlardır. İslam Peygamberi, belli bir zamana kadar Hira Mağarasını kullanmıştır. Askeri birliklerdeki özellikle ibadetlerin yasaklanması -yasal olmasa da- rütbeli personellerin bu farızalarını yerine getirmek için gizli mekânları seçmişlerdir. İfşa olduklarında meslekle ilişkileri bile kesilmiştir.

Gizli toplumlarda ritüel uygulamasında şaşırıcı olan şey sadece gözlemlenen kesinliği değil, öncelikle bir olarak saklanma endişesidir- sanki açığa vurulması toplumun amaç ve eylemlerine, hatta toplumun varlığına ihanet kadar kötü bir şeymiş gibi. Gizli toplum, kendisine özel kategoriler arasında bir yaşam bütünlüğü türü oluşturmayı amaçlamak zorundadır (Simmel, 2016: 41).

Simmel, "ilişkilerde hangi parçaların açığa vurulacağını, hangilerinin üzerlerinin örtüleceğini seçeceğimizi" söyler: "Tüm etkileşim içinde kendimizin hepsini değil, bir kısmını açığa vurduğumuzu, hangi kısmını göstermeyi seçtiğimizi, açığa vurmaya seçtiğimiz parçaları nasıl seçtiğimize ve düzenlediğimize bağlıdır. Bu da içinde yalancının doğruluğu *amaçlı olarak* başkalarından sakladığı bir etkileşim biçimi olan *yalana* götürür. Yalanda sadece, başkaları hatalı bir kavrayışla baş başa bırakılmaz aynı zamanda o hata, yalancının başkalarını aldatmayı amaçladığı gerçeğine dayandırılabilir (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 181).

Simmel, yalan söylemenin bir ilişkiyi bitirebileceği yeni bir ilişkinin de başlangıcı olabileceğini şöyle açıklar: "Yalan söylemek, var olduğundan beri,

çoğunlukla bir sosyal ilişkiyi sona erdirse bile, bir yalan ilişkinin kuruluşunda temel bir unsur olabilir. Yalan söylemenin etik anlamda negatif değeri tarafından yanlış yönlendirilerek, belirli durumların şekillenmesinde ortaya çıkan dürüst davranmamanın pozitif sosyal önemini göz ardı etmememiz gerekir. Temel sosyolojik etkenle bağlantılı olarak yalan söylemek- kişinin başkası hakkında sahip olduğu bilginin sınırlanması- genel olarak amacın şeffaf gizlilik ve sır saklama yoluyla elde edilmesinde kullanılan olası yöntemlerden sadece birisi, pozitif ve agresif olarak tanımlanabilecek bir tekniktir (Simmel, 2016:12).

2.9. Toplumsal Tipler

Sosyoloji, toplumsal ortamında insanı ve insani olanı farklı açılardan kavramaya ve kavramsallaştırmaya çalışan bilimsel uğraş olarak anlaşıldığında, toplumsal tipler önemli bir değişken olarak karşımıza çıkar. Toplum denilen çok boyutlu ve karmaşık yapı hangi düzeyde ele alınırsa alınsın merkezinde insan yer alır. Pozitivist paradigmanın mütemmim cüzü olarak makro anlatılar toplum gerçeğini yapı ve kurumlar eşliğinde açıklarken, birey, ele alınan sosyal olgunun ve eylemin bir parçasıydı (Aydemir, 2014: 9).

Tip, kelime anlamıyla belirgin özelliklerin ön plana çıkarılmasına gönderme yapar. "Bir insan veya insan topluluğunu diğerlerinden ayıran vasıf" olarak anlaşıldığında ise toplumsal alanın tasnifine ışık tutar. Bu anlamda toplumsal tip kategorileri sosyal alanın ayrıştırılmasına yahut ortak özelliklere sahip karakteristiklerin bütününe yönelik bir tanımlayıcı çevre üretir. *Tip*, karakteristik özelliklerin toplamıdır. Yapısal bir unsurdur. Etnik kimlik, tarihsel tecrübe, konuşma dili, yemek için kullanılan malzemeler, inanç unsurları, gelenekleri, normları, çalışma biçimleri, coğrafya gibi sayısız başlık aynı zamanda yapısal ve tipolojik bir tasnif ve tanımlama imkânı yaratır (Aydemir, 2014: 11-12).

Klasik sosyal teoride Georg Simmel'in temsil ettiği formel sosyoloji anlayışının bir parçası olarak görülen mikro sosyolojik yaklaşım salt insanı incelemekle kalmaz, yapıyı ince detaylarda görmeyi önceler. Sözgelimi; para, moda, çatışma, yoksul vb. daha pek çok başlık bu yaklaşımın birer çözümleyici ve tamamlayıcı ögesini teşkil eder (Aydemir, 2014: 9).

Simmel'in teorisinde yer verdiği kadar detaylı ele alınmamasına karşın klasik teorisyenlerin pek çoğunda tipler önemli birer çözümleyici değişken olarak ele alınır. Durkheim'in intihar tipleri, Marx'ın burjuvası ve proloteri, Weber'in çileci dindarı ve rasyonel insanı, Pareto'nu seçkinleri, Veblen'in aylak ve gösterişçisi anılabılır. Modern sosyolojide Baudriallard'ın tüketicisi, Mills'in iktidar seçkinleri ve beyaz yakalıları zikredilebilir. Tarih, edebiyat, sinema, felsefe adeta insan ve toplumsal tip araştırmalarıyla doludur. Sözgelimi Peygamberler, Kahramanlar, Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Battal Gazi, siyasi önderler, karizmatik liderler gerçek kimliğini aşan özellikleriyle böylesi birer canlandırmaya tekabül eder (Aydemir, 2014: 9-10). Saint Simon'un da fikir adamları, filozoflar, bilginler, sanatçılar, asilzadeler, rahipler, sömürenler, üreticiler, aylaklar gibi "tip"leri vardır (Meriç, 2011: 54-55-56). Siegfried Kracauer de "Film Teorisin"de film literatüründe hikâye tiplerine atıfta bulunur, görünce tanıyacağınız isimleri bile olmadığını söyler. Bunların aslında olmadıkları anlamının olmayacağını belirtir. Arne Sucksdorff'un Stockholm sokaklarındaki hayatı belgesel tarzında gösteren bir "şehir senfonisi" olan *Manniskor i stad*'ında üç tip karşımıza çıkar: Yağmurda bir kapı girintisine sığınan bir *delikanlı*, Kilise orgundan çıkan müziğin ve mekânın kutsallığının etkisiyle huşu içinde kalan *çocuklar* ve oltasını nehre sallayan bir balıkçı (Kracauer, 2015: 449-450). Tipler, hayatımızın her alanında- bazen sanatta, bazen edebiyatta, bazen sokakta bazen de siyasette vs.- karşımıza çıkmaktadır; çünkü toplumu anlayabilmek için toplum içinde onlara yüklenen misyonu bilmemiz gerekir. Burada ele alacağımız tipler Simmel'in "toplumsal tipleri olan yabancı, yoksul, cimri ve savurgan, maceracı ve soylu" olacaktır.

2.9.1. Yabancı

Mekândaki verili her noktadan belli bir uzaklıkta olma durumu olarak düşünülen gezginlik, belli bir noktaya bağlılığın kavramsal zıttı ise, o zaman "yabancı" denilen sosyolojik biçim bu iki özelliğin bir sentezidir. Bu da mekân ilişkilerinin insanlar arasındaki ilişkilerin belirleyici koşulları olmakla kalmayıp, bu ilişkilerin simgesi de olduklarının başka bir göstergesidir. Yabancı, terimin bildik anlamıyla burada sayılmaz, bugün gelip, yarın giden gezgin gibi değil, bugün gelip yarın kalan adam gibidir. Belli bir mekân dairesi içinde - ya da sınırları mekânsal sınırlara benzeyen bir grup içinde- sabitlenmiştir (Simmel, 2009: 149). Bu ilişkide

mesafe yakın olanın uzak olduğuna işaret eder, ama yabancılığı da uzak olanın yakın olduğuna işaret eder. Yabancı, grubun kendisinin bir unsurudur, tıpkı yoksullar ve muhtelif "iç düşmanlar" gibi - gruba mensubiyeti hem onun dışında olmayı hem de onunla karşı karşıya gelmeyi içeren unsurdur (Simmel, 2009: 149).

Ekonomik faaliyetin bütün tarihinde yabancı her yerde devreye tüccar, tüccar da yabancı olarak girer. Tüccara grup dışında üretilmiş olan ürünler için ihtiyaç duyulur. Bu zorunlu ihtiyaç maddelerini satın almak üzere yabancı diyarlara giden insanlar (ki bu durumda onlar da başka bölgede "yabancı" tacirler konumuna gelirler) olmadığı sürece tüccarın bir yabancı *olması gerekir*; başka birinin bu şekilde geçimin sağlaması mümkün değildir. Bir gruba bir fazlalık gibi giren yabancı için en uygun faaliyet ticarettir. Bunun klasik örneği Avrupalı Yahudilerin tarihidir. Yabancı doğası gereği toprak sahibi değildir - sadece fiziksel anlamda değil, metaforik olarak da, mekan içinde olmasa da en azından toplumsal ortamdaki ideal bir konum içinde sabitlenmiş hayati bir töz olarak toprağı yoktur (Simmel, 2009: 150). Grubun belli bileşenlerine ve tarafgir eğilimlerine köklü bir biçimde bağlanmış olmadığından, bütün bunların karşısında belirgin biçimde "nesnel" bir tavır takınarak çıkabilir. Bazı İtalyan şehirlerinde görülmüş, hiçbir yerli aile çıkarlarından ve hizipçilikten azade olmadığı için yargıçları dışarıdan getirme uygulaması bunun tipik örneğidir (Simmel, 2009: 150-151). Günümüz modern dünyasında da bunun tipik örnekleri tartışılmaktadır. Örneğin, büyük futbol maçlarında hakemlerin tarafgirliğinin varlığı düşüncesi, bazen, bu tip büyük maçların yabancı ülkelerden getirilecek hakemler tarafından yönetilmesi durumları tartışma konusu olabilmektedir.

Nesnellik, hiç de olaya iştirak etmemek demek değildir. Daha ziyade olumlu ve belirli türde bir iştiraktır. Nesnellik özgürlük olarak da tanımlanabilir. Yabancıнын yakın ilişkilerine bile adeta kuşbakışı bakıp yaşayabilmesini sağlayan bu özgürlük birçok tehlikeli olasılık içerir. Ta ilk zamanlardan beri, her türlü ayaklanma sırasında saldırılan taraf ayaklanmanın dışarıdan, yabancı elçi ve ajitatörlerden gelen bir tahrik yüzünden çıktığını iddia etmiştir. Pratik açıdan da teorik açıdan da daha özgür olandır yabancı; durumları daha az ön yargıyla inceler; daha nesnel ve daha genel standartlarla değerlendirir ve eylemlerini gerçekleştirirken eli kolu adetler, dini kaygılar veya önceki emsallerle bağlanamaz (Simmel, 2009: 151). Yabancıya nesnellik karakterini kazandıran yakınlık uzaklık oranı, pratik ifadesini onunla

kurulan ilişkinin daha *soyut* bir doğası olmasında bulur. Yani insan yabancıyla sadece belli, *daha genel* nitelikleri paylaşırken, organik bir bağı olan kişilerle ilişkisi tam da onları salt genel olandan ayıran özgül özelliklerin benzerliğine dayanır (Simmel, 2009: 151-152).

Yabancı gruba organik olmayan bir biçimde eklenmiş olsa da, yine grubun organik bir üyesidir. Hayatının bütünü bu unsurun özgül koşullandırmasından nasibini alır. Ama belli miktarlarda yakınlık ve uzaklıktan oluştuğunu söylemek dışında, bu konunun karakteristik bütünlüğünü nasıl adlandıracağımızı bilmiyoruz. Bu iki nitelik bütün ilişkilerde bir dereceye kadar bulunmasına rağmen "yabancı"yla kurulan ilişkiye özgül biçimini veren şey, yakınlık ile uzaklık arasında özel orantı ve yine aralarındaki karşılıklı gerilimdir (Simmel, 2009: 154'den aktaran Ünsaldı, 2012: 126).

2.9.2. Yoksul

Başka insanlar tarafından yardım yapılan olarak veya en azından o yardımı hak eden olarak yoksul Simmel'in eserlerinde tiplerin tanımlandığı gibi toplumsal ilişkiler açısından tanımlandı. Simmel, oldukça açık olarak, *yoksulluğu*, paranın bir miktarıyla veya doğrusu bir miktarının olmayışıyla tanımlayan bir görüş savunmadı. Simmel, "Yoksul" (1908/1971c) denemesini yoksul ve yoksullukla ilgili çok çeşitli ilginç anlayışlar geliştirmek için bir fırsat olarak değerlendirdi. Örneğin Simmel, bir dizisinin karşılıklı hak ve yükümlülüğün, muhtaç ile yardım eden arasındaki ilişkiyi tanımladığını ileri sürdü. Muhtacın yardım alma hakkı vardır ve bu hak yardım almayı daha da haz verici hale getirir. Tersine, yardım edenin, muhtaca yardım etme yükümlülüğü vardır. Simmel, yoksula toplum tarafından yapılan yardımın, sistemi desteklemeye yarar sağladığı şeklindeki görüşü de benimsedi. Toplum, yoksula yardımı gerekli görür "böylece yoksullar, toplumun aktif ve tehlikeli düşmanları haline gelmezler ve onların nesillerinin bozulması engellenir" (Simmel, 1908 /1971c: 154'den aktaran, Ritzer ve Stepnisky, 2014: 169-170). Toplum kendi varlığını arzuladığı şekilde sürdürmek için, kendisine zararı dokunacak yapılardan uzak durmaya çalışır. Toplumun sosyal dokusunu bozacak her türlü tip sistem içinde tehlike arz edeceğinden, burada yoksula yapılan yardım iki tarafından mutluluğu için gerekli olan olarak görülmektedir.

İnsan toplumsal bir varlık olduğundan, her yükümlülüğüne başkalarının bir hakkı tekabül eder. Yükümlülüğe sahip olan herkes şu ya da bu biçimde haklara sahip olduğu için, bir haklar ve yükümlülükler şebekesi oluşur ve burada tınıyı belirleyen asil unsur her zaman hak iken, yükümlülük onun aynı edimdeki uzantısından, hatta kaçınılmaz uzantısında başka bir şey değildir. Burada sosyolojik ve etik kategoriler arasındaki temel bir karşıtlık kendini gösterir. Her türlü yükümlülüğü - yerine getirme ilişkisi- bu kavramın, diğer unsurların yanı sıra yasal hakkı da içeren en geniş anlamında – bir *hakkın* ürünü olduğu için, insanla insan arasındaki ilişki bireyin ahlaki değerlerine bütünüyle nüfuz etmiş ve bireyin seyrini belirlemiştir (Simmel, 2009: 155). Sosyal bir varlık olarak toplumsal bir yaşam sürdüren bireyler ve bu bireylerin meydana getirdikleri sosyal yapıların birbirlerine karşı sorumlulukları vardır.

Yardım bir hak haline getirilerek içsel anlamı belirlenir ve birey ile diğer bireyler arasındaki ve birey ile bütün arasındaki ilişkiye dair temel bir kanaat düzeyine çıkarılır. Yardım alma hakkı, çalışma hakkı ve yaşama hakkı ile aynı kategoride yer alır. Yoksulların haklarının muhatabının kim olduğu belirsizdir ki, bu sorunun çözümü son derece derin sosyolojik farkları açığa çıkarır. İçinde bulunduğu kozmik düzendeki bir haksızlık olarak algılayan ve deyim yerindeyse bütün kâinattan telafi talep eden yoksul kişi, kendisinden iyi durumda olan her bireyi kolayca toplumdan bulunduğu hak taleplerinin muhatabı olarak görür (Simmel, 2009: 155-156).

Yoksullara yardımı en geniş siyasi çevrenin (devletin) işi olarak görme eğilimini işaret etmemiz gerekiyor, hâlbuki yoksullara yardım işi başlarda her yerde yerel topluluğa dayalıydı. Yardım işinin böyle en küçük çevreye havale edilmesi, öncelikle, topluluğu birbirine bağlayan korporatif bağların bir sonucuydu (Simmel, 2009:167). Toplum genişledikçe, toplumsal yapı büyüdüğü, kentsel yaşam çoğladıkça bu iş artık bireyler arası olmaktan çıktı ve örgütsel yapılar aracılığıyla gerçekleştirilmeye başlandı.

Yoksullara yardım, kendi başına yoksullar için olduğundan daha fazla toplum içindir. Devlet burada kilit bir rol oynar ve Simmel'in gördüğü gibi yardım etme mekanizması daha fazla bürokratikleştikçe yoksullara yardım, giderek daha fazla kişisellikten uzaklaşmaktadır. (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 169-170). Günümüz çağdaş

demokratik devletlerde bu duru açıkça görülmektedir. Yoksullara, kişilerin az da olsa yardımını yanında, artık bu tür yardımlar bürokratik bir sistem içinde yürütülmektedir. Devlet eliyle çeşitli bürokratik kurumlar – sosyal yardım kuruluşları- aracılığıyla tespit edilen yoksullar, sistemin gelirinden pay almaktadır. Burada artık ilişkiler kişisellikten çıkıp sistem eliyle yürütülen hale gelmektedir. Bu durum, belki de kişinin kendisini gizlemesine ve toplum içinde bu durumda olduğunun bilinmemesine neden olacaktır. Böylece kişi toplumda eziklik ve durumundan ve mahcubiyet sarmalından kurutulacaktır. Kendi içinde yaşasa da durumu, toplum içinde böyle bir durumu içinde absorbe edecektir.

Yoksul, elindeki araçları, amaçlarına ulaşmaya yetmeyen kişidir. Her ortamın, her toplumsal sınıfın kendine özgü ihtiyaçları vardır, bunları karşılamamanın imkânsız olması yoksulluk demektir. Herkesin malumu olan o gerçek, yani bütün gelişmiş medeniyetlerde kendi sınıfları içinde yoksul olan ama (o zaman sahip olacakları araçlar o sınıfın tipik amaçlarını karşılamaya yeteceği için) daha alt bir sınıfta yoksul olmayacak kişilerin bulunması da bunun sonucudur (Simmel, 2009: 173).

Simmel, yoksullukla ilgili görececi bir görüşe de sahiptir; yani yoksullar, basitçe toplumun en altında bulunanlar değildir. Yoksulluk bu görüş açısından tüm toplumsal tabakalarda bulunur. Eğer üst sınıfın üyeleri olan insanlar, eşdeşlerinden daha azına sahiplerse, kendilerini onlarla karşılaştırarak yoksul olduklarını hissetmeleri olasıdır. Bu nedenle yoksulluğu yok etmeyi amaçlayan hükümet programları asla başarılı olamaz. En altta olanlar yükseltiseler bile, tabakalaşma sisteminin farklı yerlerinde bulunan birçok insan, kendilerini eşdeşleriyle karşılaştırarak hala yoksul olduklarını düşüneceklerdir (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 170). Bu açıdan bakıldığında yoksulluk hiçbir zaman bitmeyecektir. Çünkü her şeyin eşit olarak paylaşıldığı bir doğanın, bir toplumun olması imkânsızdır. Tabakalaşma bitmeyen bir yapı olduğundan, yoksulluk da bu olgunun içinde yer almasından dolayı bu sarmal devam edecektir.

Yoksullar sınıfı özellikle modern toplumda, benzersiz bir sosyolojik sentezdir. Anlamı ve toplumsal yapı içindeki yeri söz konusu olduğunda büyük bir homojenliği vardır; ama onları oluşturan unsurların tek tek nitelenmesi söz konusu olduğundan homojenlikten bütünüyle yoksundur. Envai çeşit yazgının ortak son noktası, envai çeşit toplumsal katmandan gelen hayatın hep birlikte aktığı bir

okyanustur. Toplumsal hayatta hiçbir değişim, gelişme, kutuplaşma ya da çöküş yoktur ki yoksulluk katmanda bir kalıntı bırakmasın. Nitekim kişiyi yoksul yapan parasızlık değildir. Sosyolojik açıdan, yoksul kişi, bu parasızlık yüzünden yardım alan kişidir (Simmel, 2009: 178).

2.9.3. Cimri ve Savurgan

Cimri, mutluluğu salt paraya sahip olmakta bulan, parayla belli nesnelere elde edip onların keyfini çıkarmakla ilgilenmeyen kişidir. Bu yüzden bundan aldığı güç hissi, onun için, belli nesnelere hâkim olarak edinebileceği histen daha derin ve daha değerlidir. Nesnelere ayırıcıdır ve ayrı kalırlar, benliğe dâhil olmaya direnir ve böylece en tutkulu sahip oluşu bile hüsrarla neticelendirirler. Paraya sahip olmak, diğer bütün sahip oluşlarda örtük olarak bulunan bu gizli çelişkidir. Eşya elde etmeme ve belli şeylere bağlı her türlü özgül tatminden feragat etme pahasında da olsa, para, belli ampirik nesnelere, onlara sahip olmanın getirdiği sınırlara tabi olmayacak derecede uzak olan bir güç hissi verir. Sadece paraya bütünüyle sınırsız olarak sahip olabiliriz. Sadece parayı bütünüyle onun için yaptığımız plan doğrultusunda kullanabiliriz (Simmel, 2009: 179). Sırf paraya sahip olmaktan duyulan keyif en soyut keyiflerden biridir, duyumsal dolaylılıklardan en uzak olan ve bir düşünce ve bir fantezi süreci tarafından en fazla dolaylılanan keyiflerden biri. Bu bakımdan zaferin verdiği keyfe benzer, bazı bireylerde öyle güçlüdür ki, kazanarak aslında ne elde etmiş olduklarını bile sormazlar (Simmel, 2009: 181). Para saklamak, para biriktirmek ve onu hayatın her alanında - mübadele edilebilir olduğu sürece-kullanmak, onun karşılığında alınan nesnelere kullanım karşılığında üstündür. Çünkü onunla alınan nesnelere onun geçtiği her yerde geçmez. Bir şeyin günlük yaşamın her alanında kullanılması ona olağanüstü güç atfeder. Aslında elinde parayı tutan cimri, onu günlük yaşamın her alanında kullanmaktan ziyade temel ihtiyaçlarını karşılar. Ancak, nihayetinde temkinli davranan cimrinin birgün para karşılığında bir menkul ya da gayr-i menkulü ortaya çıkar.

Savurgan cimriye, aralarında varmış gibi görünen kutupluluğun işaret ettiğinden çok daha fazla benzer. İlkel ekonomilerde değerli eşyaları cimrice saklamanın bu eşyaların doğasına, yani zirai ürünlerin sınırlı depolama zamanına uygun olmadığına dikkat edelim. Bunların sonsuzca depolanabilen paraya dönüştürülebilmeleleri pek pratik yahut her halükarda pek yapılan bir şey olmadığında,

cimrilere özgü bir biçimde üstlerine düşüldüğü, özenle saklandıkları nadiren görülür. Zirai ürünlerin üretildikten sonra hemen tüketildiği yerlerde, özellikle konuklara ve muhtaçlara yönelik bir bonkörlük söz konusudur. Para biriktirmek çok daha kolay olduğu için para ekonomisinde muhtemelen o kadar belirgin olmayan bir bonkörlüktür bu. Nitekim Petrus Martyr, kadim Meksikalılara para hizmeti kakao keselerini, bir yerlere gizlenip uzun süre saklamayacakları, bu yüzden de cimrilik yaratmayacakları için över. Doğal koşullar müsrifliğin uygulanabilirliğini ve çekiciliğini de sınırlar. Müsrifçe tüketim ve aptalca israf (anlamsızca yakıp yıkmaya sayılmazsa) hane üyeleri ve yabancıların kapasitesiyle sınırlıdır (Simmel, 2009: 181). Simmel'e göre savurgan, aşırı para hırsını karakterize eden, gerçek varlıklardan hoşlanmayan, kısıtlanması için hiçbir dışsal ya da içsel nedeni olmayan soyutun peşinden koşar (Simmel, 2014: 230).

Para ekonomisinde müsrif kişi, parasını manasızca etrafa saçan kişi değil, onu manasız şeyler yani kendi şartlarına uymayan şeyler satın almak için kullanan kişidir. İsrafın verdiği haz, nesnelere verdiği geçici keyiften, gösterişten ve elde etme ile tüketmenin yer değiştirmesinin verdiği heyecandan ayır edilmelidir. İsrafın verdiği haz, sadece paranın, ne olduğu hiç önemli olmayan nesnelere için harcandığı ana bağlıdır. Savurgan kişi için, bu anın cazibesi paranın ya da metallerin rasyonel değerlendirmesini gölgede bırakır. Bu noktada savurgan kişinin araçsal ağ içindeki konumu netlik kazanır. Bir nesneye sahip olmanın keyfini çıkarma hedefinden önce gelen iki adım vardır: *Birincisi* paraya sahip olmak, *ikincisi* de paranın arzulanan nesne için harcanması. *Cimri* için bunları *ilki* büyüyüp başlı başına haz verici bir amaç haline gelir. *Savurgan* için de ikincisi. Para, savurgan kişi için neredeyse cimri kişi için olduğu kadar önemlidir, ama o ona sahip olmayı değil, harcamayı önemser. Paranın değerini takdir edişi, paranın başka değerlere dönüştüğü an zirveye çıkar. Bu duygunun yoğunluğu o kadar fazladır ki, daha somut bütün değerleri çarçur etme pahasına bu anın verdiği keyfi satın alır (Simmel, 2009: 182). Simmel, şahsiyet bütünlüğünü de cimride şu durumda korunmuş gibi görüldüğünü söylemektedir: "O kişi, eğer kazandığını hiçbir istikbal şansı için elden çıkarmıyorsa, sanki karşılığında muazzam bir kazanç umuyormuş gibi bunu hemen cömertçe savuruyorsa. Görüngülerin kendisine ve içeriklerine göre, demek ki henüz bir bütünlük oluşturup oluşturmadıkları belirlenmezler, aksine sadece bilinen herhangi kurallara dayanılarak

aralarında bir nedensellik bağı olup olmadıklarını belirlerler (Simmel, 2010: 39). Savurgan kişi için haz gerektiğinde bir eğlencede ortaya çıkar, gerektiğinde cinsel arzularını tatmin etmede, gerekse hedonik tüm ihtiyaçlarını gidermede kendini gösterir. Bütün bunları ve daha fazlasını yapmak için ona sahip olması gerekir. Bu gereklilik, gerektiğinde gayr-i meşru yollardan da temin edilebilir.

Cimrilik ve israfın doğasının temelinde (Simmel, 2009: 184) araçsal ağı durdurup sınırlayabilecek tek şey olan değer hesabını ilkesel olarak reddederler. *Savurgan* kişi, bir kere sahip olduktan sonra nesneye kayıtsızlaşır. Bu yüzden nesneden yararlanma süreci asla huzur ve kalıcılık bulamamaya mahkûmdur. Sürecin başlamasıyla bitmesi bir olur. Savurganın hayatına da cimrininkiyle aynı şeytani formül vurur damgasını: Elde edilen her haz asla tatmin edilmeyecek bir başka haz arzusunu uyandırır. Tatmin asla elde edilemez, çünkü peşine en baştan beri amaçlanan feragat edip kendini araçlarla ve doyum öncesi anla kısıtlayan bir biçim düşünülmektedir. Cimri, bu ikisi arasında daha soyut olandır; *onun* amaç bilinci ile nihai amaç arasında daha büyük bir mesafe vardır. Savurgan, gerçek nesnelere biraz daha yaklaşır. O, rasyonel bir hedefe yönelik hareketi (cimriden) daha geç bir noktada terk eder, bu nokta da sanki gerçek hedefi burasıymış gibi durur.

İktisat biliminde ihtiyaçların özellikleri gibi, cimri ve savurganın da arzuları tatmin olmaz. Çünkü ihtiyaçların temel özelliklerinden önemli birisi de; biri giderildikçe yerine başka bir ihtiyaç gelir. İhtiyaçların sınırsız, kaynakların kıt olması cimri ve savurgana uyarlandığında onların da hazları hiç bir zaman bitmez. Birinin giderilmesi, diğerini harekete geçirecektir, yaşam sürdüğü sürece bu devinim devam edecektir.

2.9.4. Maceracı

Simmel, 1911 yılında kaleme aldığı "Maceracı" adlı denemesinde "macera" ve "maceracı" toplumsal tipleri açıklamaktadır. Simel, maceranın en genel biçimini "hayatın sürekliliğinin dışına çıkması" olarak tanımlar. Macera dediğimiz şeyin "hayat bağlarının iç içe geçmişliğinin, karşı akımların dolaşıklıkla ve düğümlerin yine de tek bir ipte meydana geldiği hissini zıttı" olduğudur. Macera varoluşumuzun, ondan önce gelen ve onu izleyen diğer parçalarıyla doğrudan temas halindeki bir parçasıdır kesenlikle; ama aynı zamanda, daha derin anlamı içinde, bu

hayatın bildik devamlılığın dışında vuku bulur (Simmel, 2009: 186). Hayatımızın rutin akışının dışına çıkmak ve burada nelerle karşılaşabileceğimizi aslında bilmemektir macera. Aranılan şey, mutad olarak yaşanılanların dışında bir farklılık aramaktır.

Simmel, maceranın özelliklerini şöyle sıralar: "Tinsel hayatımızdaki yeri sayesinde bir rüya niteliğine bürünme eğilimdedir. Rüyaları çabuk unutturuz, onlar da bir- bütün- olarak hayatın anlamlı bağlarının dışına yerleşmişlerdir. Bir macera ne kadar 'maceralı' ise, yani temelindeki fikri ne kadar tam gerçekleştiriyorsa, hafızamızda o kadar 'rüya gibi' niteliğe bürünür. Macera bünyevi anlam gereği, 'önce' ve 'sonradan' bağımsızdır, sınırları bunlar dikkate alınmadan tanımlanır. Sanat eseri ve macera hayatın karşısında durdukları içindir ki, ikisi de hayatın kendisinin bütününe benzerler. Macera, belirlenmemiş sayıda deneyimle sürdürülebilen bir hayat biçimidir (Simmel, 2009: 187-188-193).

Maceracıyı da, tarih dışı bireyin, bugünde yaşayan insanın uç örneği olarak tanımlar Simmel. Bir yandan, herhangi bir geçmiş tarafından belirlenmiyordur bir yandan da onun için gelecek diye bir şey yoktur. Buna tipik örnek olarak Casanova'yı örnek verir Simmel. Casanova, erotik - maceracı hayatının akışı içinde sık sık âşık olduğu bir kadınla ciddi olarak evlenmeye niyet eder. Casanova'nın mizacı göz önüne alındığında, içsel ve dışsal olarak bu olay imkânsız görünür. O, insanlar hakkında ve kendisi hakkında kusursuz bilgiye sahiptir. Kendisi evliliğe iki hafta kadar dayanamayacağını söylediği halde, o anın sarhoşluğu içinde gelecek görünüşü ortadan kalkıyordu. Yani karakteri gereği imkânsız olan bir gelecek ilişkisine giriyordu (Simmel, 2009: 188). Görüldüğü üzere maceracı tipi, sonucun anlam ya da anlamsızlığıyla değil o anın kendisine sunduğu hazzın peşinden koşmaktadır. Bazen sonucunu öngörse bile olumlu-olumsuzluk durumunu göremezden gelerek, anın tadını çıkarma peşindedir.

Simmel, maceracı ve kumarbaz arasındaki ilişkiye dikkat çeker. "Kumarbaz, kendisini şansın anlamsızlığına bırakır. Şansın kendisinden yana olacağını güvendiği, bunun mümkün olduğuna inandığı ve buna dayalı bir hayat sürdürdüğü sürece, şans onun için bir anlam bağlamının parçasıdır. Maceracı da, rastlantının, hayatın tutarlı sürekliliğinin dışında olsa bile, bu şekilde bu sürekliliği kontrolü altında tutan anlam

tarafından kuşatılacağını düşünür. Maceracı, rastlantı ile zorunluluk arasındaki sentez tipidir" (Simmel, 2009: 189).

2.9.5. Soylu

1908 yılında toplumsal bir tip olarak kaleme aldığı "soylu" denemesinde Simmel, soylu sınıfı ile orta sınıfı karşılaştırarak "soylu sınıfını şöyle tanımlar: "Orta sınıf gibi, soylular sınıfı da, daha grubun yüksekteki ve alçaktaki unsurları arasında bir yere yerleşmiş bir "ara yapı"dır, ama konumu biçimsel olarak orta sınıftan ayırır. Orta sınıfın sosyolojik özelliği her iki uçta da açık olurken, soylular sınıfının tipik özelliği, belli çeşitlemeleri olsa da, her iki uçta da kapalı oluşudur. Orta sınıf yukarı ve aşağı doğru genişler, soylular sınıfı genişlemeyi reddeder" (Simmel, 2009: 196). Simmel, "soylular sınıfının yönetici ile geniş halk kitleleri arasında bir kama gibi girdiğini, halkın menfaatine olacak şekilde yöneticinin eylemlerini sınırlandırdığını" söylemektedir. Soylular sınıfı (özellikle İngiltere'de) her bir tarafı diğeri için temsil edip aracılık yaparak birleştirici bir etki yaratmıştır (Simmel, 2009:196). Soylu sınıfın iki keskin özelliği karşımıza çıkmaktadır. Bir taraftan halkın menfaati için yöneticinin faaliyetlerini sınırlandırırken, bir taraftan da halk ile yönetici sınıf arasında bir uzlaşmacı görevi üstlenmektedir.

Monarşiyle yönetilen ülkelerde iki sınır keskin biçimde çizilmediğinde, soylular sınıfı oluşamaz. Simmel, Türkiye'deki durumu buna örnek olarak verir: "Bir yandan, halkın tamamının kendini bir aristokrasi olarak, kâfirlere nazaran (Allah tarafından seçilmiş) bir şey olarak hissetmesini sağlayan İslami bakış açısının sonucudur. Bir yandan da, sultanın, hiçbir şeyle dolayım lanmayacak olan, ilkesel ve başlı başına sultana diğerlerinden daha yakın olacak bir düzeyin gelişmesine izin vermeyen mutlak ihtişamın sonucudur (Simmel, 2009: 196-197). Soylular sınıfı, şu veya bu nedenle diğerlerinden daha iyi durumda olan kişiler arasından çıkar; ama bir kez ortaya çıktıktan sonra, aynı kişiler- deyim yerindeyse, geriye dönüşlü olarak – ona ait oldukları için daha iyi durumda olacaklardır (Simmel, 2009: 197). Soylular sınıfı her zaman ayrıcalıklı sınıf değildir. Bir yasal düzenleme ile örnek olarak bu unvanın ortadan kaldırılması onlar için bir ceza olacaktır.

Simmel (2009: 198) soylulara verilebilecek cezaları tarihsel süreç içerisinde şöyle sıralar : "İsviçre'deki demokratik Thurgau kantonunda on sekizinci yüzyılda

yapılan bir düzenleme ile kantonun anayasasına resmi makamlarda çalışmak isteyen herkesin soyluluk iddiasından vazgeçmesi gerektiği maddesi konulmuştur. Bu da soylu sınıfın bir dereceye kadar cezalanması demektir. Toplumsal imtiyazları kısıtlamak için soylulara dayatılan kısıtlamadır bu. Soylulara indirilen darbelerin tipik örneği, sahip oldukları cezai muafiyetlerin kaldırılmasıdır. On sekizinci yüzyılda Vallenciennes belediye yasasına konan bir madde; bir çırak ya da sıradan bir vatandaşın işlediği hırsızlık suçuna belli bir ceza verilir. Çalan kişi şövalye ise iş değişir. Bir soylu hırsızlık yapmaz: soygunculuk yapar. Hırsızlık ehliyet alanının bütünüyle dışındadır. Soygunculuğun cezası daha ağırdır. Şövalyenin soylu konumu daha hafif ceza almasını önler".

Soylulara başkalarının yapmalarına izin verilmeyen şeyleri yapma izni verilir ve başkalarının yapmalarına izin verilen şeyler soylulara yasaktır. Soylular, birbirlerini bir akşamda, burjuvaların bir ya da tanımadığından daha iyi tanırlar. Bunun nedeni, varoluşlarının ortak koşullarının kişisel alanın çok derinlere nüfuz ediyor ve apaçık varsayımlar şeklinde ilişkilere dâhil ediyor olmasıdır. Soylular sınıfının değişmez sosyolojik konumu sayesinde bünyevi olarak içerdiği birlik, onu bütün birliği için bir çimento görevi görmeye yatkın hale getirir (Simmel, 2009: 200-201). Soyluların sahip oldukları özellikler tanımlanmış olduğundan nerede nasıl davranacakları konusunda hemfikirlik vardır. Dolayısıyla bilinen özellikleri sayesinde iletişime ve etkileşim girme biçimleri kendileri tarafından biliniyor. Dolayısıyla kent kökenli olan ve zenginliği ticarete dayanan burjuva sınıfına göre soyluların birbirlerini tanımaları çok daha kısa sürelidir, çünkü sahip oldukları değerler ortaktır ve buda etkileşimlerinin şeklini biçimlendirmektedir.

Soylular sınıfı kendi sosyolojik yapısı içerisinde kendi "nesnel ruhu"nu, bireylerin gelenekler, katı biçimler, emek ürünleri vs. içinde billurlaşan kazanımlarını koruma konusunda benzersiz bir azme sahiptir. Tek tek ailelerde onlara ayrıcalık, şan, şöhret ve değer katan şey olarak var olanlar belli bir dereceye kadar birleşip "soylular sınıfı"nın genel konumunu oluştururlar; soylular sınıfının konumu da sahip oldukları salt dışsal güçten ve mülklerden ancak bu sayede ayırt edilebilir (Simmel, 2009: 202). Aşiret yapılanmalarında, aşiret reisi veya aşiret içindeki kabilelerin reisleri daima aynı soydan gelen kişilerin içinden seçildiğinden, burada bir soyluluk sınıfı ortaya çıkmaktadır. Aslında burada liderlik önceden

tasarlanmış değildir. Ancak, bir kez böyle olduğunda her zaman buradan bir lider çıkacağı beklentisi böyle bir durum ortaya çıkarmaktadır. Sonuç olarak da aşirette bir aile soyluluk unvanına sahip olurken, aşiret içinde lider çıkaran kabile de soylu kabile olmaktadır.

Simmel nihayetinde soyluluk hakkında şunları özetler: "Soyluluk, en saf tarihsel tezahürlerinde bireysel hayatların değerini, kendi kolektif yapısı içine eşsiz bir güçle çeker. Gelişiminde koşulsuz bir oybirliğiyle birey oluşumunu, bireyin gelişimi ve kendine yeterliliğini amaçlar. Böylece soyluluk, bütünlük ile birey arasındaki, önceden belirlenmiş verilmişlik ile hayatın kişisel olarak geliştirilmesi arasındaki denkleme tarihsel olarak benzersiz bir çözüm getirmiştir (Simmel, 2009: 208).

2.10.Toplumsal Etkileşim Biçimleri

Simmel, toplumsal tipleri incelediği gibi; mübadele, çatışma, tahakküm, fahişelik ve sosyallik gibi toplumsal biçimleri de inceledi.

Simmel'in toplumsal biçimler üzerindeki çalışmasını, onun egemenlikle ilgili -üstte yer alma ve altta yer alma- ile ilgili çalışması ile açılanabilir (Ritzer ve Stepnisky, 2014: 170). Üstte ve altta yer almanın karşılıklı bir ilişkisi vardır. Bir lider, başkalarının düşüncelerini ve eylemlerini bütünüyle belirlemek istemez. Tersine, lider, altta yer alanlardan pozitif ya da negatif tepki vermelerini bekler. Simmel'e göre, ne bu ne de başka herhangi bir etkileşim biçimi, karşılıklı ilişkiler var olmadan yaşayamaz. En totaliter baskıcı egemenlik biçimi içinde dahi, en alt tabaklarda yer alanların bile bir nebze şahsi özgürlükleri vardır (Ritzer ve Stepnisky, 2014:170). Birçok insan açısından üste olmanın alttakilerin tüm özgürlüklerini yok ettiği savı Simmel'de kabul görmez. Simmel, böyle bir durumun olması halinde toplumsal ilişkinin varlığının sonu demektir. İlişkinin olmadığı yerde biçim olmayacağı için toplum da olmayacaktır Simmel'e göre.

2.11.Mübadele

Simmel, "insanlar arasındaki ilişkilerin çoğunun mübadele kategorisi altında ele alınabileceğini, mübadelenin tüm insani etkileşimler arasında töz ve içerik kazanmaya çalışan insan yaşamını şekillendiren en saf ve en gelişkin etkileşim

olduğunu” söylemektedir. Simmel, tek yanlı bir süreç gibi görünen birçok eylemin aslında karşılıklı etkiler içerdiğini; bir dinleyici kitlesi karşısındaki konuşmacının, bir sınıfın karşısındaki öğretmenin, kamu için bir şeyler yazan gazetecinin –bunların hepsinin tek bir etki kaynağı gibi göründüklerini- gerçekte ise karşılarında pasif ve etkisizmiş gibi görünen grupların talep ve talimatlarına karşılık eylemde bulduklarını belirtmekte olduğunu vurgu yapar (Simmel, 2009: 65). Olayı günümüzde bir medya organizasyonu üzerinden giderek de açıklayabiliriz. Özellikle “ana akım medya” da işlenen konular çoğu zaman toplumun isteklerine dairdir. Medya gündemi belirleme yetisine sahip olsa da karşısındaki pasif görünen kitlenin özellikle kültürel yapısına tam olarak aykırı hareket edemez. Çünkü kitlenin toplam değer yargılarını da göz önünde bulundurmamak zorundadır. Toplumun temelinde karşılıklı ilişki ve etkileşimi alan Simmel, bunun başlangıcı için de karşılıklı iletişimi şart koşar. Yani beklentiler cevapsız kalırsa iletişim sonlanacağı için form da bozulur.

Simmel, her tür etkileşime mübadele olarak bakmak gerektiğini söyler. Bu durum; her konuşma, her sevgi, her oyun ve kişilerin birbirine göz gezdirme eylemi için de geçerlidir. Etkileşimde insan sahip olmadığı bir şeyi verirken, mübadelede sadece sahip olduğu şeyi verdiği için bu iki kategori farklıymış gibi görünebilir, bu ayırım aslında geçersizdir. Çünkü etkileşim içinde kişi yalnızca kendi enerjisini harcar, kendi tözünü aktarır. Hâlbuki mübadele, kişi daha çok bir nesne hakkındaki hissi uğruna, ötekinin sahip olmadığı bir his uğruna yapılır. Mübadelede, her bir tarafın öbürüne kendi sahip olduklarından daha fazlasını verdiğini ima eder. Etkileşim daha geniş, mübadele daha dar olan kavramdır. Hayat içeriği mübadelede zihinleştirilir (Simmel, 2009: 65-66).

Ekonomik mübadelenin doğası hakkında da Simmel şunları söyler: “Bu mübadele türü bir fedakârlık çeşnisini en çok barındıran mübadele çeşididir. Sevgiyi sevgi ile mübadele ettiğimizde iç enerjimizi dışa salıvermiş oluruz. Burada gerçek bir faydadan fedakârlık etmiş olmayız. Ya da konuşurken entelektüel fikirlerimizi karşı tarafa iletince düşüncelerimizde bir şey azalmış olmaz. Karşı tarafın bu her iki durumda da bize karşılık vermesi bizde bir kazanç yaratır. Oysa *ekonomik mübadelede* –ister emek nesnelерinin, ister nesnelere yatırılan işgücünün mübadelesi- her zaman son aşamada faydacı bir kazanç vuku bulsa bile, başka türlü kullanılması

da mümkün olan bir maldan fedakârlık etmeyi beraberinde getirir” (Simmel, 2009: 66). Ekonomik mübadelede sizde var olan bir şeyi eksiltme durumu söz konusudur. Karşılığında da eksilenin yerine bir şey koyarsınız. Ancak, bunların tam olarak ikame edilebilir mallar olması yüzde yüz olanaksızdır. Bu bazen sizi mutlu bazen de mutsuz yapabilir. Olayda hayatın idamesi için mecburiyetler de söz konusudur.

Mübadeleyi, "diyalektik bir yöntemle, almak ve vermek süreçlerinin birleşmesi olarak tanımlar Simmel. Mübadele bu iki fenomene indirgenmeyen bir yeni bir fenomendir. Bu süreçte nesnenin erteleme, engelleme ve fedakârlığın arzu ile tatmin olduğu aralıkta kazandığı değer ekonomik değer haline gelir. Erteleme ve engelleme; özne ile nesne arasına girerek, nesneye duyulan arzuyu ortaya çıkarır, arzu, engelleri ortadan kaldırarak, fedakârlığın olmasını sağlar. Burada süreç, değer psikolojik değeridir" (Akpolat, 2015: 37). Mübadele iki taraf vardır. Bu taraflar iletişimdeki gibi, kaynak ve alıcı arasında gerçekleşen iletişimi gibidir. Kaynak gönderdiği mesajda verici konumundayken, hedeften geri bildirimle, bu kez kaynak alıcı konumuna düşmektedir. Bu diyalektik yöntem aynen mübadelede de geçerlidir. Burada veren ve alan vardır. Nesneyi, alan karşılığında geri bir şey verdiğinde bu kez veren alan konumuna düşmektedir. Alan da veren konumuna gelmektedir.

"Marks, ekonomide üretimi ön plana çıkarırken Simmel, ekonomiyi mübadele boyutunda tanımlamaktadır. Simmel, kişilerarası ilişkilerde temel bir gerginliğe bu açıdan açıklık getirmektedir. İnsanlar fedakârlık yaparak, bir şeyden vazgeçerler ve bir şey elde ederler. Her zaman fedakârlığın elde edilen nesnede yansıdığından şüphe ederler (Akpolat, 2015: 37). Nihayetinde insanlar, fedakârlığın kendilerinden birşey verdiklerinden bunu değerli görürler. Çünkü bu kendi benliklerinden kopandır. Sonuçta fedakârlık bir mutluluk bir huzur ve de bir gerginliği ortadan kaldırmışsa bu da fedakârlıkta bulunan için haz vericidir.

2.12.Çatışma

Çatışma konusunda Alman meslektaşları Karl Marx ve Max Weber'den farklı düşünen Simmel, çatışmanın genel toplumsal bütünleşme açısından olumlu sonuçları veya fonksiyonları üzerinde odaklanma eğilimi göstermektedir. Bütünleşme, çatışmanın tarafları arasında ve toplum genelinde olmak üzere iki farklı biçimde ortaya çıkmaktadır. Bir çatışma, ona katılan birimler arasında örgütlenme seviyesini

arttıracaktır, Simmel, daha çok düşük yoğunlukta ve çokça meydana gelen çatışmalarla ilgilenmektedir. En fazla genel toplumsal bütünleşme potansiyelini bu çeşit çatışmalar içerir. Grup sayısı artıkça, gruplar arasında bağlar da artacak ve çatışmalar sık yaşanacaktır. Çatışmaların sıklığı, çatışmaların yoğunluğunu azaltacaktır (Turner vd., 2013 : 323). Marx'a göre ise çatışmalar büyük gruplar arasında meydana gelir: Burjuva sınıfı ve işçi sınıfı. Marx, sınıf çatışmalarının özellikle işçi sınıfının ezilmişliği sonucunda başkaldırı ile olacağını söyler ve nihayetinde işçi sınıfını kapitalist burjuva sınıfını yenerek iktidarı ele geçireceğini ifade eder. Simmel'e göre ise "çatışmalar"ın daha küçük gruplar arasında olması ve sıklığı, şiddetin dozunu azaltacak, içinde yaşanan toplum adına pozitif neticeler doğuracaktır.

Simmel'e göre, "*çatışmanın sosyolojik önemi*, hiçbir zaman tartışma konusu olmamıştır. Çatışma; çıkar gruplarına, birleşmelere, örgütlenmelere neden olur veya bunları değiştirir". Simmel, "çatışmanın kendisinin bir toplumlaşma biçimi olup olmayacağı sorusuna" yine kendisi cevap verir: "İnsanlar arasındaki her türlü etkileşim bir toplumlaşma ise, çatışma, bunlar arasında en canlı olanıdır, birey tarafından tek başına sürdürülmesi imkânsızdır. Kesinlikle bir toplumlaşma biçimi olarak görülmelidir" (Simmel, 2009: 87). Simmel, çatışmanın sebepleri olarak bölünmüş faktörler olan; "nefret - kıskançlık -yoksulluk- arzu"yu gösterir. Çatışma, onlardan dolayı baş gösterir. Bu yüzden çatışma, aykırı ikilemleri (dualism) çözmek için tasarlanmıştır; bu çatışan taraflardan birinin imha yoluyla olsa bile bütünlüğü başarmanın bir yoludur. Bu kabaca, bir hastalığın en şiddetli semptomlarına paraleldir. Organizmanın onların sebep olduğu bozulmaları ve zararları temizlemek için gösterdiği çabayı temsil eder. Fakat bu olgu saçmalıktan daha fazlasıdır. (eğer barış istiyorsan, savaşa hazırlan) : Bu atasözü özel bir durumu açıklayan oldukça genel bir şeydir. Çatışmanın kendisi zıtlıklar arasındaki gerilimi çözmektedir (Simmel, 1955: 14).

Simmel, gruptaki bütünleştirici güç olarak çatışmada, birbirine karşı iki tip varlığından söz ederek, bunlardan birincisinin evli çift gibi küçük, ama üyeleri arasında çok sayıda sınırsız hayata dair ilişkiyi beraberinde getiren gruplar olduğunu söyler (Simmel, 2009: 90). Burada belli bir oranda görüş ayrılığı, içsel sapma ve dışsal mücadele uzun vadede grupları bir arada tutacak birçok elementle doğal bir

şekilde birbirine bağlıdır; sosyolojik yapılar, bütünlüğünden ayrılamazlar. Bu sadece başarısız evliliklerde değil ayrıca katlanılabilir ya da en azından sürdürülebilir geçici anlaşma olarak adlandırılan evlilikler için de geçerlidir. Bu tarz evlilikler içerdikleri çatışma miktarı bakımından az değildirler; aksine aralarında ayrılmaz miktarda çatışmanın olduğu bu kadar faktör dışında belirli ve hususi birimler haline gelirler (Simmel, 1955: 18).

Simmel, ikinci olarak "zıtlığın bütünleştirici ve olumlu rolünün toplumsal bölünmelerin ve derecelerin doğallığının dikkatli bir şekilde korunduğu ve sivrilikten ortaya çıkan yapılarda görünmektedir" der. Bu yüzden "Hinduların toplumsal sistemleri sadece hiyerarşiye değil aynı zamanda toplumsal sınıfların birbirlerini itmelerine de dayanmaktadır. Çarpışmalar sadece adım adım yok olan grupların hudutlarını korumaz, varlığını korumak için bu çatışmalar geliştirilir. Bunun ötesinde toplumsal verimliliği de aynı zamanda yönetmektedir. Harekette çarpışmaların nesnel sebepleri aynı olsa bile eğer çarpışmanın nedenleri duygular ve çarpışma ifadelerine eşlik etmiyorsa genellikle aynı veya aynı şekilde bulunmayan karşılıklı bireyler ve gruplar sağlar" (Simmel, 1955: 18).

Simmel, *yasal çatışmayı* çatışmanın biçimi bakımından mutlak olarak görür. Yasal kavgada her iki tarafta da iddialar katıksız bir nesnellikle, izin verilen bütün araçlar ortaya konularak ve bunlardan yararlanılarak ortaya konulduğunu söylemektedir. Çatışma, kişisel ya da dışsal koşul tarafından giderilemez ve hafifletilemez. *Yasal çatışma*, bizatihi çatışmaya ait olmayan, onun amacına hizmet etmeyen hiçbir şey olaya dâhil olmadığından katıksız bir çatışmadır" (Simmel, 2009: 99). Yasal çatışmada saldırıdan ziyade savunma söz konusudur. Normal bir kavgada taraflar birbirlerine saldırırken, olay yasalar çerçevesinde zuhur bulduğunda artık ofansif bir durumdan taraflar defansif duruma geçerler.

Mahrem ilişkilerde çatışma konusunda Simmel'in bir örneği evli çiftler üzerinedir: "Hayatın bütününe hükmeden, hiç değilse temas eden, evli çiftler gibi yüksek derecede mahrem grupların, içlerinde hiçbir çatışma vesilesi barındırmaması gerekliliği düşüncesi katiyen doğru değildir. Çatışma vesilelerine asla teslim olmayıp bunun yerine, çok ilerisine yönelik tahminler yaparak, karşılıklı bir teslimiyet süreciyle çatışmayı akamete uğratmak hiç de en sahici ve derin duyguların alameti değildir. Bu davranış çoğunlukla sevecen, ahlaklı ve sadık olsa da nihai, koşulsuz,

duygusal adanmışlıktan yoksun olan tavırlarda görülür. Bu yoksunluğun bilincinde olan birey, ilişkiyi her türlü gölgeden azade tutmak ve partnerinin gözünde bu yoksunluğu güçlü bir dostluk, özdenetim ve düşüncelilik yoluyla telafi etmek için daha da telaşlanır" (Simmel, 2009: 106-107).

Simmel, ilişkilerin temeli konusunda hissedilen güvensizliğin de her türlü bedelle korunmak istendiğini, bunun da bizleri çoğunlukla abartılı diğerkâmlık edimlerinde bulunmaya, her türlü çatışma olasılığından kaçınarak, ilişkiyi mekanik bir halde güvence altına almaya ittiğine dikkat çekmektedir. Hiçbir krizin ilişkinin temeline nüfuz edemeyeceğini de söyler Simmel. Ve ötekini, bu temel üzerine yeninden bulabileceğimize dikkat çekerek, "En güçlü sevgiler, darbelere kolay dayanır. Zayıf ilişkilerde çok sık görüldüğü gibi böyle bir darbenin sonuçlarıyla yüzleşemeyeceği için, korkmak böyle güçlü sevgilerde akla gelemz" (Simmel, 2009: 107).

Simmel, toplumsal ilişkilerde homojenlik ve heterojenlik konusunu çatışma içinde ele alarak, "çatışma ilişkileri kendi başlarına değil, ancak birleştirici bir kuvvetlerle işbirliği halindeyken toplumsal yapı üretirler. Somut yaşayan bir birim olarak grubu ancak ikisi birlikte oluşturur. Ne sevgi, ne iş bölümü, ne de ikisinin bir üçüncü karşısında takındıkları tavır, ne dostluk, ne tarafgirlik ne de üstünlük veya tabiyet tek başına fiili bir grup üretmeye ya da böyle bir grubu sürekli ayakta tutmaya yeter" (Simmel, 2009: 93). Yani bir biçimin oluşması sadece bir fenomene bağlı değildir. Grubu sadece sevgi ayakta tutmayacağı gibi, sadece iş bölümü de ayakta tutmaz. Sadece saygı yetmez ya da sadece üstün olma. Grubun bir arada yaşaması için farklı çatışma alanlarının olması gerekir. Tek bir şeyin varlığı ve hiçbir tartışmanın olmaması sorunun kaynağıdır aslında. Böyle bir durumda vazgeçme durumu söz konudur.

Samimi insanlara arasındaki çatışmanın, samimi olmayanlar arasındakilerden daha trajik sonuçlara yol açabilse de Simmel, "bunun tam da temelleri en sağlam olan ilişkiler olarak görür. Bu uyumsuzluğu göze alabilenler; iyi ahlaklı ama o kadar derinlere kök salmamış ilişkilerse anlaşılan çok daha uyumlu ve çatışmasız bir yol izlerler" (Simmel, 2009: 107-108). Simmel'e göre çatışma, toplumsal değişme üretmez, söz konusu toplumsal forma göre değişebilen bir başka yapısal ilişki türüdür. Simmel, çatışmanın egemenlikle ilişkisi olmasına rağmen, egemenlik

sistemin değişmesiyle bağlantılı olmadığını düşünür. Çatışma sadece toplumsal hayatın değerlendirilmesi gerekli bir başka draması, nadiren bir salon gösterisinden fazla bir şeydir. Lewis Coser ise Simmel'in çatışma yaklaşımını yeniden formüle ederek, Simmel'i görüşlerini sosyalizm karşıtı görüşlerden arındırarak, özellikle dış gruplarla çatışmanın grup üyelerini birbirlerine yakınlaştırdığını ifade etmektedir. Gruplar, çoğu kez iç düzenlerini sürdürebilmek için dış düşmanlara gerek duyarlar. Burada uzlaşmaz güçler birbirlerine sıkıca bağlı hale gelirler (Collins, 2015: 125). Herhangi bir siyasal partiyi örnek verecek olursak, parti içi muhalefetin ayyuka çıktığı bir dönemde, rakip partilerin bu çatışmadan yararlanmaya çalışması kaçınılmaz bir durum olur. Bu durumda parti içinde egemene muhalefet edenler, kendi partilerinin devamı için bu durumlarını terk edebilirler.

2.12.1.Çatışmanın Şiddeti

Simmel'in (Turner vd., 213: 327) çatışma üzerine yazısı, çatışmanın nedenlerinden farklı olarak, çatışmanın sonuçları üzerine yoğunlaşması büyük ölçüde sosyolojisindeki benzer. Simmel'in teorik ilkeleri; çatışmanın şiddetini etkileyen koşullara, içinde çıktığı sosyal sistem açısından sonuçlarına ve ilgili birimler veya taraflar açısından sonuçlarına göre gruplandırılabilir.

Çatışmanın şiddeti şu faktörler bağlı olarak artar:

“1.Taraflar, çatışmayı kişisel çıkarları aşmanın bir yolu olarak benimsediklerinden bunu bir ahlaki amaç olarak görürler.

2.Taraflar, çatışmada daha fazla duygusal bağlılık içindedirler, buradaki bağlılık şu faktörlere bağlı olarak artacaktır:

- Tarafların çatışmayı ahlaki bir amaç olarak algılamaları.
- Taraflar, kendi içlerinde yüksek dayanışma sergilerler.
- Taraflar kendi içlerinde uyumlu ilişkiye sahiptirler.
- Tarafların uyumlu bir ilişkiye sahip olmaları; ve her birinin bu ilişkinin bozulmasını güven ve sorumluluğun ahlaki bir ihlali olarak görmesi" (Turner vd., 2013 :328).

3.Çatışmanın şiddeti tarafların onu daha iyi tanımlanmış amaçlar veya hedeflerin bir aracı olarak görmeleri ihtimalini azaltacaktır. Simmel'e göre,

çatışmalar araçsal- yani, açık amaçların araçları -olduklarında şiddetli olmaları ihtimali düşüktür. Açık hedefler var olduğunda liderler şiddetli çatışmanın bedellerini göze almaktan ziyade büyük ölçüde müzakere ve uzlaşmaya açık olacaklardır. Tam tersine Marks, hedeflerin açık ve seçik olduğu durumlarda çatışmanın şiddetinin daha artacağını söyler. Marks'a göre şiddetli çatışmada kendi deyimiyle bir sınıf "kendi halinden bir sınıftan" "kendisi için bir sınıfa" dönüştüğünde bir devrim ihtimalinin artacağını düşünür (Turner vd, 2013: 328). Simmel'de açık hedeflerin olması durumu çatışmanın şiddetini azaltırken, Marks ta ise çatışmanın şiddeti artar. Çünkü Simmel daha küçük yapılar üzerinden olaya bakar. Aile üzerinden, eşler üzerinden, cinsellik üzerinden. Mark ise büyük sınıflar üzerinden -burjuva ve işçi sınıfı- üzerinden.

4. Çatışmanın şiddeti tarafların onu daha iyi tanımlanmış amaçlar veya hedeflerin bir aracı olarak görmeleri ihtimalini azaltacaktır.

5. Farklılaşmış bir sosyal sistemde toplumsal birimler arasındaki çatışmalar daha az şiddetli ve daha sık oldukça şu durumlar ortaya çıkar:

- Birimler arasındaki düşmanlıklar çok yukarı çıkmadan düşmanlığın birikmesi engellenir.
- Çatışmayı düzenleyecek normların yaratılması teşvik edilir.
- Çatışmayı düzenleyecek otorite ve yargı sistemlerinin geliştirilmesi teşvik edilir (Turner vd., 2013: 328-329). Simmel, çatışmanın şiddetli olması durumunda bütünleştirici etkisine dikkat çeker. Bir siyasal parti üzerinden örnek verecek olursak, parti içindeki güç çatışması, parti içinde grupların oluşması sonucu patinin dağılma sürecine girdiğini gören taraflar, aralarındaki çatışmayı bitirip, partinin dağılmasını önleme yoluna gitmeleri olağandır. Ve nihayetinde parti içindeki güç merkezi hale gelecektir.

Simmel, çatışmanın şiddetinin artması durumunda, çatışmaya giren grupların iç dayanışmalarının şu koşullara bağlı olarak aratacağını söyler:

- Çatışma halindeki grupların büyüklüğünün azalması.
- Çatışma halindeki grupların bir azınlık konumunu temsil etmeleri.

- Çatışma halindeki grupların kendini savunmaya girmeleri (Turner vd., 2013:329).

Simmel, ayrıca çatışmanın katlanılmaz ilişkiler içeren hayatı tahammül edilebilir bir hale getirerek grubun devamlılığını sağladığını, grup üyeleri arasındaki çatışmanın farklı görüş akımlarını çözerek grup birliğini teşvik ettiğini savunurken, Coser, çatışmanın merkezi olan konunun türünü göz önünde bulundurarak grubun temel varsayımlarına dair çatışmanın birliği bozucu sonuçları olabileceğine dikkat çeker (Levine vd., 2011 : 107).

2.13.Fahişelik

1907 de kaleme aldığı “Fahişelik” adlı çalışmasında “fahişelikte görülen iz bırakmayan niteliğin” sadece parasal işlemlerde olduğunu söylemektedir Simmel. Paranın verilmesiyle birlikte ilişkiden tamamen çekilir; işin belli bir nesne armağan edilmesi halinde, işin daha bütünlüklü bir biçimde, işin kökten halledileceğini, çünkü bu nesnenin içeriği, seçimi ve kullanımı itibariyle veren kişinin kişiliğini bir nebze de olsa muhafaza edeceğini belirtir. Simmel, fahişeliğin verdiği bir anlık hazzı, doruğa ulaşmasının muadili olarak sadece parada görür. “Çünkü para hiçbir bağ kurmaz, hep el altındandır ve hoş karşılanır” (Simmel, 2009: 129). Para, sadece mübadele edilebildiğinde değeri olan bir nesnedir. Ortada mübadele edilebilen bir başka bir değer olmadığına paranın değeri yoktur. Fahişeler de zevk verir, Zevk ortadan kalktıktan sonra kişi ile fahişe arasında bir bağ kalmaz.

“Para, hem nesnel olarak hem de simgesel olarak ilişkiyi tensel tatmin ötesinde herhangi bir biçimde sürdürmeyi reddeden satın alınabilir hazzı hizmet eder: Kişiden bütünüyle ayırır ve işleri fazla dallandırıp budaklandırmadan daha en başta kesip atar. Parayı ödediğinizde hesabı tamamen kapatmış olursunuz, tıpkı tatmine ulaştıktan sonra fahişeye işinizin bitmiş olması gibi” (Simmel, 2009: 129).

“Erkeğin eş için ve eşe –çeyiz ve *pretium virginitatis* [bekaret bedeli] de dâhil- bütün armağanları, aynı ya da nakdi bir armağan formu alabilirken, evlilik dışı cinsel ilişkiler için ödenen fiyat sadece para formunu almaktadır. Fahişelik gibi tümüyle anlı ve sonucu olmayan bir ilişkiye ancak tamamen para işlemi uygun düşer. Herhangi bir bağlılığı ima etmeyen ve prensip olarak her zaman el atından bulunan ve hoşnutlukla karşılanan para, fahişenin hizmet ettiği ve anlık olarak yoğunlaştığı

kadar anlık olarak da sona eren cinsel iştaha uygun eşdeğerdir” (Simmel, 2014: 369-370).

Metayı sağlayan kişiye para veren kişinin avantajı, erkeğe muazzam bir üstünlük sağlar ve fahişenin karakterini çok eşli olarak belirler. Kadın, fahişelik durumu dışında sevgilisinden par almayı aşağılayıcı bulur. Bu durum, parasal olmayan armağanları kapsamaz. Kadınlar, sevgililerine para vermeyi zevkli ve tatmin edici bulurlar. Para verenin para alana üstünlüğü, fahişelik örneğinde en dehşet verici sosyal mesafeyi oluşturur. Ancak kadının para verdiği karşıt örneklerde kadına aksi halde kendinden üstün görmeye alıştığı kişileri kendisine bağımlı görme tatmini sağlar (Simmel, 2014:373).

Kant, insanın asla salt bir araç olarak kullanılmaması, her zaman başlı başına bir amaç olarak tasavvur edilmesi ve böyle muamele görmesi gerekliliğini bir ahlak yasası olarak ortaya koymuştur. Fahişelik bunun tam zıddındaki davranışı temsil eder, hem de işin her iki tarafı için de. Bütün insan ilişkileri arasında iki kişinin karşılıklı olarak salt araç derecesine indirgenmesinin belki de en çarpıcı örneği fahişeliktir. Fahişeliğin bünyesindeki korkunç aşağılanma en keskin ifadesini paraya olan eşdeğerinde bulur (Simmel, 2009: 130). Fahişelik tensel eylem için yapılıdır. Salt tensel eylemde erkek, olaya, asgari bir parçasıyla dâhil olurken, kadın tüm benliğiyle dâhildir. Bütün benliğiyle olaya katılan kadına verilecek para, en uygunsuz ve en yetersiz karşılıktır, para önermek ve bunu kabul etmek, kadının şahsiyeti üzerinde kurulabilecek en büyük baskıdır (Simmel, 2009: 132).

Fahişeliğin kilit özelliği çok-kocalılık değil, çok- karılılıktır. Çünkü çok karılılık bir kadının benzersizliğini her yerde mukayese kabul etmeyecek ölçüde azaltır; kadın az bulunmaktan gelen değerini kaybeder. Parayı verenin malı tedarik eden karşısındaki avantajı, fahişeliğin karakterini, erkeğe büyük bir üstünlük veren çok- karılılık özelliğinin belirlediği anlamına gelir. Parayı verenin, parayı alan üzerindeki muazzam üstünlüğü (fahişelikte korkunç bir toplumsal mesafeye dönüşen bir üstünlüktür bu), tersine çevrildiğinde kadına, normalde kendisinden üstün gördüğü kişiyi kendine bağımlı kılmanın tatminini verir (Simmel, 2009: 132). Buradan şunu anlamak zor değildir: Para ve onun karşılığı en alt ve üst katmanları ya da kurum, kişi ya da formları birbirine yakınlaştırarak üstünlük özelliğini tam olmazsa da eşitleme durumuna getirmektedir. Zaten “Paranın Felsefes”nin temelinde

Simmel şunu ifade eder: Para herkese aynı soruyu sordurur: Bunu fiyat nedir? Bu soru, parası olana ya da olmayan herkese tarafından sorulabilen sorudur.

2.14.Tahakküm

1908 yılında kalem aldığı bir etkileşim biçimi olarak ‘tahakkümü’ tanımlarken Simmel, “genel olarak hiç kimsenin başka bireyi tamamıyla kendi nüfuzunun belirlemesini istemeyeceğini” söylemektedir. Bundan daha ziyade kendi nüfuzunun, yani başkasının bu şekilde belirlemenin, geri dönüp *kendisini* etkilemesini ister. Bundan dolaydır ki, soyut- tahakküm –etme-istemi dahi bir etkileşim olayıdır. Simmel’e göre tahakküm arzusunun amacı tabi kılınan kişinin iç direncini kırmaktır (Simmel, 2009: 109).

Tahakküm konusunu etkileşim eylemi üzerinden açıklayan Simmel, etkileşim eyleminin çoğunlukla dikkate alınmadığı yerlerde bile hüküm sürdüğüne dikkat çekmektedir. Simmel, bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Yaygın görüşlere bakılacak olursa bir tarafın uyguladığı ‘zorlama’nın öbürünü her türlü kendiliğindenlikten ve dolayısıyla her türlü ‘gerçek’ etki yaratma, etkileşim sürecine katkıda bulunma imkânından mahrum bıraktığı ast- üst ilişkilerinde bile etkileşim vardır, bu etkileşim dahi ast-üst ilişkileri toplumsal biçimler haline getirir” (Simmel, 2009: 110-11). Simmel, “tahakküm” konusu içerisinde şu alt başlıklara dikkat çekmektedir: Otorite ve prestij, bir bireye tabiiyet, bir grubun yönetici karşısında birleşmesi, bir grubun yönetici karşısında birleşmesi, bir bireye tabiiyetin ayrıştırıcı sonuçları, yüksek mahkeme, bir çoğulluğa tabiiyet, bir ilkeye tabiiyet, nesnelere tabiiyet, vicdan.

2.14.1.Otorite ve Prestij

Simmel, alt–üst ilişkilerinin toplumsal hayatta büyük rol oynadığını söyleyerek, otorite denilen şeyin, kendine özgü yapısı ile toplumsal açıdan birçok değişik bakımdan önemli olduğunu belirtmektedir. Kişinin “bir otorite niteliğiyle” hareket ettiğinde, sahip olduğu önemin niceliğinin yeni bir niteliğe dönüştüğünü, yakın çevresi için bunun nesnellığe sahip olduğu fizikselliğe büründüğünü atıfta bulunmaktadır. Otorite, buna tabi olan bireyin fark edildiğinden daha çok yüksek bir derecede sahip olmasının ön gerektirir (Simmel, 2009: 11). Otorite, ters bir yönden giderek elde edilebilir. Bireyüstü bir güç –devlet, kilise, okul, aile veya askeri kurumlar- kişiyi, kişiliğinin varlığından yani doğallığından olmayacak bir ünle, bir

nihai karar verme yetkisiyle donatır (Simmel, 2009: 111). Yani, otorite yalnızca kişinin doğallığından elde ettiği bir olgu olmayıp, aynı zamanda mensup olduğu kurumun baskın özelliğinden de alınmaktadır. Yukarıda bahsedilen kurumlar, çoğu toplumlarda üstün özelliklere sahiptir ve burada çalışanlar, bu kurumların toplum ya da yasal otorite tarafından onlara verilen üstünlük özelliklerinden dolayı hem bir prestije hem de bir otoriteye sahip olmaktadır.

Prestijin, otoriteden ince farklılıkların olduğunu da özellikle dikkat çeken Simmel, “prestij, özne üstü unsurundan yoksundur. Kişiliğin nesnel bir kuvvet ya da normla özdeşliğini içermez” demektedir. Prestij yoluyla kazanılan üstünlük, birey ve kitleleri ‘itme’ ve onları kayıtsız şartsız takipçileri haline getirme kabiliyetinden ibarettir (Simmel, 2009: 112). Otorite özü itibariyle aslında kişilerin yasal otoriteye boyun eğmesi anlamına gelirken, prestije karşı boyun eğme ya da saygı göstermek tamamen bu prestiji farklı yollardan elde eden kişinin kendi kazanımlarıdır.

2.14.2. Bir Bireye Tabiiyet

Simmel, tabiiyet türlerini üçlü bir şema ile anlatmaktadır. Bunlar; bir bireye, bir gruba ya da nesnel –toplumsal ya da ideal bir kuvvete tabii olmak. Bir grubun tek bir bireye tabi oluşunu Simmel, grubun son derece tayin edici bir birleşmesinin sonucu olarak görür. Tek bir unsura tabiiyeti Simmel şu iki örnekle açıklar: “Dini açıdan grup üyeleri, ortak tanrının kendileri için bir tekliğe tabi olmalarını sağlar. Bu ortak simgeye tabiiyet, onları bir arada tutar. İkinci olarak da insanlar, bir sistem içinde –politik-siyasi- kast vs. durumlarda lidere tabiiyet gösterirler (Simmel, 2009: 113-114). Hıristiyanlık, İslamiyet gibi semavi dinlerde de insanlarda tek tanrı inancı vardır. Ve insanlar bir tanrıya tabiiyet göstermektedirler. Siyasal anlamda ise parti liderlerine tabiiyette bulunmaktadır.

Bir grubun tek bir yönetici karşısındaki tabiiyetinin sonuçlarını Simmel şöyle açıklar: “Grup bu güce muhalif olsa bile bir birleştirici güç olarak yönetici bu grubu bir arada tutmaktadır. Uyumsuzluk, belki de uyumdan daha ikna edici bir güç olarak grubu ‘kendini toplamaya’ zorlar (Simmel, 2009:115). Gerçekten de bir liderin, tek bir gücün karizmatik otoritesi ya da uzlaşmacı kültürü ya da entelektüel birikimi, grup üyelerinin ona tabii olmasını sağlamaktadır. Bu durum Sivil Toplum Kuruluşlarında ya da çeşitli siyasal partilerde karşımıza çıkmaktadır.

Simmel, bir yönetici güce ortak tabiiyetin her zaman birleşmeye yol açmadığını, tam tersi sonuçlar da doğurabileceğini belirtmektedir. Siz bir ülkenin vatandaşları arasında herhangi bir alanda eşit vatandaşlık hakkı sunmazsanız, kendilerini kötü anlamda ayrıştırmış olarak görenler, sisteme ya da bireye karşı birleşmeyecekler, aksine ayrışma yoluna gideceklerdir, size tabiiyet göstermeyeceklerdir.

2.14.3. Bir Çoğulluğa Tabiiyet

Kişiler ya da gruplar her zaman bir bireye tabiiyet göstermezler. Simmel, bazı toplumların baskın karakterlerinin, bireylerin ya da başka kolektivitelerinin bir çoğulluğa ya da toplumsal kolektiviteye tabiiyetleri olarak açıklar. Bunu da tarihten örnek göstererek açıklama yoluna gider: “Spartalı ya da Selanikli kölelerin en büyük amacı bireylerin değil, devletin kölesi olmaktır. Devletlerin ceza yasaları küçük grupların ceza yasalarından genellikle daha ılımlıdır” (Simmel, 2009:119). Bir örgütte sığınmak ya da bir sosyal iktidara sığınmaktansa ya da tabii olmaksızın, insanlar, siyasal bir yapıya-devlete- tabii olmayı yeğlerler. Bu durum onların kendilerini daha çok güvende hissetmelerine olanak sağlamaktadır.

2.14.4. Bir İlkeye Tabiiyet

Simmel, üçüncü tabiiyeti, bir ilkeye tabiiyet olarak açıklamaktadır. Bu ilkeyi de gayrişahsî, nesnel bir ilke olarak açıklar. “Bir ilkeye tabiiyet, kişiyi özgürlük unsurundan bırakıyormuş gibi görünür. Nesnel bir yasaya tabi olan kişi, kendinin onun tarafından belirlenmiş hisseder, ancak, yasayı belirleyen kişinin kendisi değildir. Dolayısıyla yasanın onu etkileyebilecek şekilde tepki vermesi de imkânsızdır.” (Simmel, 2009: 123). Yasayı uymamak, onu tanımamak anlamından olsa da, uymayanların, uymama eyleminden kaynaklanan yaptırımlara maruz kalması kaçınılmazdır.

Simmel yukarıdaki durumu şöyle açıklamaktadır: “Yasaya uymuyorsan gerçekten ona tabi değilsindir; fakat yine o aynı, özgürlükten bütünüyle uzak bir şekilde, yeni yasaya tabisindir. Bütün bunlara rağmen, kendiliğindenlik ve itaat alanları arasındaki farkın ayırıcılığında bulunan modern ve nesnel insan için, etkilemenin mümkün olmadığı gayrişahsi güçlerin sonucu işlevi gören bir yasaya tabi olmak onurlu bir şeydir” (Simmel, 2009:123).

2.15.Sosyallik

Simmel, toplumun doğası üzerinde tarihsel süreçten gelen bir çatışmanın olduğunu söyler: Çatışmanın iki tarafından biri toplumun önemini gizemci bir şekilde abarttır. İnsan hayatının toplum yoluyla gerçeklik kazanacağını söylerken, diğer taraf ise topluma bir gözlemcinin insan bireylerinden ibaret olan gerçeklikleri bir bütün haline getirmesini sağlayan soyut bir kavram gözüyle baktığını vurgular (Simmel, 2009:134). Gerçek olan toplumun varlığıdır ki; bir yandan bütün olarak algılanırken, bir yandan da bu bütünü nasıl oluştuğu söz konusudur.

İnsanın sahip olduğu içsel durum, onu dışarı doğru diğer insanlara iten itki ve çıkarlar topluluk biçimlerini meydana getirir. Bu biçimler, ayrı ayrı bireylerin toplamından olan bir şeye dönüşür. Bu da “toplum” dur. İnsanlar, ekonomik derneklerde, kan kardeşliklerinde, çeşitli cemiyetlerde veya hırsızlık çetelerinde bir araya gelebilirler. Biçimlerin içeriği ne olursa olsun, bu topluluklar, insanlar arasında bir bağın olduğunu gösterir. Bu bağ içinde insanlar yalnızlık hislerinin giderir ve olaya bu histen alınan tatminlik durumu eşlik eder (Simmel, 2009: 134-135). İnsanları biçime götüren şey, duygulardır. Bunlar paylaşma, çıkar, yalnızlık, yalnızlıktan kurtulma, eğlenme, din gibi duygulardır. Biçimin şekilden ziyade aslında içeriktir. Çünkü insanı bu biçimde etkileşime götüren onun duygularıdır. Bir insan birçok biçim formunda olabilir. Hırsızlık çetesine üye olan aynı zamanda bir derneğe de üye olabilir.

Simmel, sosyallik itkisi hakkında şunları söyler:

“...Sosyallik itkisi, toplum hayatının gerçekliklerinden, topluluğun saf özünü, bir değer ve bir tatmin olarak topluluk- olma sürecinin özünü damıtır adeta. Böylece daha dar anlamda sosyallik dediğimiz şeyi kurar. Bütünüyle kendiliğinden olanları da dâhil her türlü sosyalliğin, bir anlama ve istikrara sahip olmak için, biçime, biçimin güzelliğine bu kadar büyük değer yüklemesi dilsel bir tesadüften ibaret değildir. ‘Güzel biçim’ denilen şey, karşılıklı olarak yürütülen kendini tanımlama çabasıdır, unsurlar arasındaki etkileşimdir ve birlik bu çaba ve etkileşim sayesinde kurulur, sosyallikte hayat hedefleriyle bağlantılı saikler ortadan kalkar saf biçim ortaya çıkar, karşılıklı bağımlıklar daha güçlü olur” (Simmel, 2009:135).

Sosyallikte ilk amaç, kişinin kendini tanıtmaya ve karşıya tanıma çabası olduğundan ilişkiler saflık saikiyle yürür ve bu da çıkarılsızlığa giden bir formun oluşmasına vesile olur. Bu saflık, ilişkinin güçlülüğüne delalet eder, formun üyeleri arasındaki duyguların ve duygusal bağın devamlılığını uzatır.

Simmel, Birçok Avrupa dilinde “toplum /cemiyet” kelimesinin sosyal amaçlı toplantı anlamına gelmesini manidar bularak, “her türlü siyasi, ekonomik bir amaçla bir araya gelmiş topluluk her zaman bir cemiyettir” der. Cemiyetin bir sosyalleşme formu olduğunu da söyleyen Simmel, tek taraflı ve sınırlı toplulukların her türlü özgül içeriğinin burada yok olup gittiğini belirtir. “Sosyallik, bir-araya gelmenin oyun biçimidir. Sanatla gerçeklik arasında nasıl bir ilişki varsa, sosyallikle bir-araya gelmenin içerikçe belirlenmiş somutluğu arasında öyle bir ilişki vardır (Simmel, 2009: 136). Simmel, zenginlik ve toplumsal mevkiinin, öğrenim durumunun, şöhretin, sıra dışı yetenek ve meziyetlerin sosyallikte rolünün olmadığına vurgu yapar. Kişilik etrafından toplanan bu nesnel niteliklerin ve en saf niteliklerin bu formun dışında tutulması gerektiğini söylemektedir (Simmel, 2009:137). Ancak, günümüzde bu saf niyetle de sosyalleşmek için bir forma dâhil olanların sonraki süreçte bu niyetlerinin değiştiğini görmek mümkündür. Bir siyasal örgüte sadece politikalarını beğendiği için katılan kişi-kişilerin ileriki süreçlerde beklentilerinin olduğunu görmek aşikârdır. Bir mevkiye gelme ya da ekonomik çıkar sağlama gibi.

2.16.Simmel'in Amerikan Sosyolojisine Etkisi

Georg Simmel, yirminci yüzyıl boyunca Amerika Birleşik Devletleri'nde sosyoloji üzerinde somut etki bırakan tek Avrupalı bilim adamlığı kimliğiyle konumu farklıdır. 1920'lerin sonlarında profesyonel olan Amerikalı sosyologlar tarafından etkili olduğu ifade edilen ve adlarından söz ettirenler sıklık sırasına göre Herbert Spencer, Georg Simmel ve Gabriel Tard'dır. Simmel'in fikirlerinin Amerikan sosyolojisine girmesi farklı zamanlarda, farklı yerlerde, farklı biçimlerde ve farklı nedenlerden meydana gelmiştir. Bu süreç üç aşamada gerçekleşmiştir: (Levine vd., 55).

1.1895-1930: Simmel'in düşüncelerinin bir merkezden yayılmasıyla ilk çeviri dalgası.

2.1930-1955: Simmel'e ilişkin bilgilendirme merkezlerinin dağılışı ve yeni çeviri dalgası.

3.1955-1970: Eleştirel yorumların yapıldığı, Simmel'in sosyoloji geleneğine sistematik bir eklememesine çalışıldığı dönem.

Özellikle Amerikan sosyolojisinde etkin konumlarda bulunacak olan (John Hopkins, Harvard ve Chicago Üniversitelerinin) yüksek lisans öğrencilerinin küçük bir bölümünün, Simmel, Berlin Üniversitesi'nde çalışırken bu okulda öğrenim görmüş olmaları, Simmel düşüncesinin Amerikan sosyolojisi üzerinde etki yaratmasına sebep olmuştur. Albion W. Small, Simmel ile bağlantıya geçen ilk ABD'li sosyologdur. Simmel, Berlin Üniversitesi'nde çalışırken, Small, burada öğrenim görmüş ve Simmel'in çalışmalarını ABD'ye müjdesini veren ilk kişi olmuştur ((Levine vd., 56). Simmel, İngilizceye çok erken çevrilmeye başlanmış bir düşünürdür. Amerikan sosyolojisinin kurucu isimlerinden Albion Small ve Robert E. Park, Simmel'in Berlin Üniversitesi'nde verdiği derslere katılıp düşüncelerinden oldukça etkilenmişler ve yazdığı birçok yazının eşzamanlı olarak İngilizceye çevrilmesini sağlamışlardır (Birkan, 2009: 12).

Marx ve Weber'in birkaç yıl göz ardı edilmelerine karşın Simmel, Amerikan sosyoloji kuramının gelişimi üzerinde doğrudan ve derin bir etki yaratmıştır. Simmel, özellikle Chicago Üniversitesi ve onun kuramı olan sembolik etkileşimciliğin gelişimini biçimlendirmeye yardımcı oldu (Jaworski, 1955: 1997'den aktaran Ritzer, 2011: 36). Bu etki Simmel'in eski öğrencilerinden Park ile birlikte Amerikan Sosyolojisine taşınmıştır. Park, Chicago Üniversitesi'nde iken, psikolog Mead ile bağlantı kurar ve Simmel'in çalışmalarını ona gösterme fırsatı bulur. Mead'ın Simmel yorumları 'sembolik etkileşimcilik' kuramının geleneksel merkezi olmuştur (Waters, 2008: 46). Park'ın bu etkisi Almanya'da Simmel'in öğrencisi olmasından dolaydır.

Simmel'in fikirleri, temelde, Chicago'nu kuruluş yıllarında baskın kişilikleri olan Albion Small ve Robert Park'ın 1800'lerin sonlarında Almanya'nın Berlin kentinde Simmel'in kuramlarıyla tanışmış olmalarına dayanır. Park, 1899 ve 1900'de Simmel'in derslerine katıldı ve Small 1890'lar boyunca Simmel ile mektuplaştı. Bu aşamalar, Simmel'in fikirlerinin Chicago'daki öğrencilere ve öğretim elemanlarına

taşımaya ve bazı eserlerinin çevrilmesine ve büyük ölçekli Amerikan izleyicilerine sunmaya yardımcı oldu (Frisby, 1984:292dan aktaran Ritzer, 2001: 36). Simmel'in Amerikan sosyolojisi üzerindeki etkisi görüldüğü üzere özellikle Small ve Park'ın Simmel'in derslerine katılmasından ve O'nun fikirleri ile tanışmalarından kaynaklandığı gibi, aynı zamanda Chicago Okulu'nun kent kuramı üzerinde çalışması ve Simmel'in özellikle metropol yaşama ve simgesel etkileşimciliğe yaptığı vurgudan kaynaklanmaktadır. Bir nevi Simmel, okul üzerinde bir fikir kaynağı olmuştur.

Simmel'den etkilenen Robert Park'ın özellikle "dört büyük etkileşim biçimi"nin, dört ana "toplumsal düzen" biçiminin temelini oluşturduğunu iddia ettiği zaman, bazı açılardan toplumu saf ve basit biçimde insan etkileşimi ile eşitleme konusunda Simmel'i izlediği görülmektedir: Ekonomik denge (rekabet), siyasal düzen (çatışma), toplumsal örgütlenme (bağdaşma), kişilik ve kültürel miras (asimilasyon) (Park ve Burges1921:506-10'dan aktaran Levine vd., 2001:69). Ayrıca Park, "yabancı" kavramını Simmel'den almış ve bu kavramı 'karmaşık toplumlarda göç ve kültürel temas' olgularına uyarlamıştır (Levine vd., 2011:75). Ayrıca Simmel tarafından kullanılan "toplumsal mesafe" kavramı da Park ve Bogardus tarafından kullanılmıştır (Levine vd., 2001:83).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.SİMMELE SOSYOLOJİSİNDE METROPOLİTAN YAŞAM

3.1.Kentleşme ve Kentin Kökeni Hakkında

Kent, sınırları son derece net çizilen özgürlükler sistemidir. Özgürlük ise farklı olabilme iznidir. Birbirinden farklı koşullar içinde, farklı değerler sisteminde, farklı amaca yönelik faaliyetlerin sürebilmesi için kaçınılmaz olan özerkleşme, tarihte ilk defa kentlerle oraya çıkmıştır. Kentler, tarihte her dönemde kuşatma altında yaşamışlardır. İnsanlık tarihi boyunca dalga dalga gelen kuşatmalara karşı kentlerin verdiği yanıtlar, ürettikleri çözümler gerçekte insanı diğer varlıklardan farklı kılan o muhteşem maceranın dönüm noktasını teşkil eder (Demirkıran, 2014: 17).

Kent, (Kahraman, 2005:229-230) '*bir kültürel mekân*' olarak tanımlandığında modernizmin sınırları içine girer; çünkü böylelikle kentin öteki özelliklerinin yanı sıra kültür üreten bir mekân olduğunu önsel olarak kabul edilir. Eğer modernizmin olgularıyla bakarak söylemek gerekirse, kent, kültürel üretimi örgütleyen bir mekândır. Modernizm, kent planlamasıyla o mekânın koşullarını, olanaklarını, altyapılarını merkezi bir mantığın sınırları içinde kalarak hazırlamakta, o arada kentsel kültürü de iki anlamda tanımlamaktadır: Ya kente katkıda bulunacak gene merkezi planlama tarafından belirlenmiş düzenlemeler ya da kent dokusunun dayatmasıyla ortaya çıkan kültürel üretim.

En az 500 bin, hatta belki bir milyon yıl boyunca, yani her durumda insanlık tarihinin büyük bölümünde insanın sabit bir yaşam ortamı olmadı. Eski Taş Çağı insanları, oradan oraya sürüklenip durup dinlenmez birer gezgin değildi. Diğer primatların bir bölümü gibi ilk insanlar da sınırlı alanlarda gezginmiş, bu arada sadece nüfus fazlası yiyecek bulmak için başka yerlere göçmüş olabilir. Hiçbir barınağı olmayan insan, önce mağaralarda, sonra da ilkel aletleriyle kazdığı kovuklarda yaşamı öğrenmiştir (Begel, 2014:7). İnsan nüfusu arttıkça ihtiyaçlar çoğalmış, insanlar, eşit halde yaşarken ihtiyaçların sınırsızlığı onu yeni arayışlara sürüklemiştir.

İlk dönemde insan sadece yiyecek topluyordu. Kısıtlı miktardaki “yabani” besinler, nispetten geniş alanlarda ancak az sayıda insanın varlığını sürdürmesine imkân vermektedir. Günümüzde bile ilkel grupların çoğu yaklaşık 15 ile 40 aile arasında küçük birimler halinde yaşar. Bu koşullar altında modern anlamıyla insan toplulukları gelişemezdi (Begel, 2014:7).

İlk kentlerin metal çağında ortaya çıkması muhtemelen bir tesadüf değildir. Metalurjinin gelişmesi, başka birçok şeyin yanında Margaret A.Murray’nin değindiği bir sonucu doğurmuştur. Murray, metal silah kullanan insanların, kaba taş silah kullananlar karşısında askeri üstünlük sağladığını öne sürer. Metal silaha sahip saldırganlar, daha ilkel olan kurbanlarını korkutarak kendilerine boyun eğdiriyor, onların gözünde tanrı ya da yarı tanrı gibi görünüyordu (Leonard Wolley 1929’dan aktaran, Bergel, 2014:8). Sonra fethettikleri topraklara yerleşir, sonra çiftçileri toprağa bağlı birer köle haline getirirlerdi. Efendiler, hâkimiyetlerini güvence altına almak için adalarda veya tercihen tepelerin doruklarında oturuyorlardı. İlk kentlerin, hâkimiyet altına alınan topluluklar etrafında kurulmuş daimi birer karargâh olduğu öne sürülmektedir (Begel, 2014:8).

1500 yıl öncesinde kent sakinlerinin, doğal yaşam alanı olan kentlere yönelen ve alışkın olmadıkları bir kültürü temsil eden göçebe halkların saldırısını doğrudan “uygarlığa” dönük bir saldırı olarak algılamaları çok doğaldı. Uygarlık tarihi boyunca, uygarlık kentlerle ilintili bir kavram olarak gelişmiş, kentlerin çok belirgin hak ve hukuk kurallarınca düzenlenmiş korunan ortamında boy veren bir yeni gelişme süreci olmuştu (Demirkıran, 2014: 18). Latince kökenli dillerde uygarlık anlamına gelen “*civillization*” kent anlamına gelen “*civitas*”tan türemiştir. Bu sadece Batı kültüründe görülen bir özellik de değildi. Arap kültüründe yine uygarlık anlamına gelen “*medeniyet*” kavramının kökeni de bir kent olan “*Medine*”ydi (Demirkıran, 2014: 18). Simmel’in kent tanımı bütün bunlardan oldukça farklıdır. Simmel, kenti fiziksel sınırlarıyla değil, sosyolojik sınırlarıyla tanımlar.

Bazı uzmanlar da ilk kentlerin birer ilkel köy olduğunu, sonra yavaş yavaş kentsel merkeze dönüştüklerini iddia eder. Esas olarak ilk kentler, beylerin boyun eğdirdikleri köylüleri denetim altına altında tuttuğu birer müstahkem yer niteliğinde ise de, Ortaçağ feodal beylerinin aynı amaca hizmet eden şatolarından farklıydılar. Antik kentler, çoğu beyin, kendinden daha güçlü bir efendiye (en azından ilkel

olarak) bağıllık gösterdiği hükümler birer siyasi varlık durumundaydı. Başlangıçta “kent” ve “kent devleti” terimleri hemen hemen özdeşti. Kentlerin de kırsal hiterlandı vardı ve elbette, ama orada yaşayanlar sadece tebaaydı (Begel, 2014:8-9).

Kentlerin farklılaşmasını olanaklı kılan en önemli özellik kentin, bulunduğu bölgedeki siyasal ve sosyal koşullardan “bağımsız” (eski Yunan ve İtalya kent devletlerinde olduğu gibi) ya da “özerk” (daha sonraki merkezi krallıklar döneminde) olmasıydı. Merkezi iktidarlardan çok da kolay alınamayan “kent beratıyla” bu özerkliği elde eden insanların köylülük denizinde oluşturdukları adacıklar, aslında insan hayatının kaba doğa ve iş koşullarından ve geleneksel yapılardan “özgürleşmesi” anlamına geliyordu (Demirkıran, 2014: 18). Geog Simmel de, metropol yaşamın insana özgürlük kazandırdığını ve öznel kültürün metropol yaşamda nesnelleşmeye evrildiğini söylemektedir.

Aslında “kırsal kesimden olan” anlamına Fransız “*vilain*” kelimesinin bugün “*zavallı*” anlamını taşıması Macarca’da Slav kökenli bir kelime olan ve köylü anlamına gelen “*paraszt*”ın aslında “*saf, aptal*” anlamına gelmesi kent sakininin “*özgür adamın*” dışında kalanlara bakışını ifade ediyordu (Demirkıran, 2014: 19).

Kent hayatının tanıdığı özgürlüğün diğer önemli alanı düşünsel özgürlüktü. İlahi kurallar manzumesiyle topluma yön veren, öteki dünyadaki mutluluğa erişmenin yolunun bu dünyada din kurumlarının mutlak egemenliğine baş eğmekten geçtiğini köylülüğe kabul ettiren din kurumları açısından kent hayatındaki özgürlükler sıkıntı yaratacak nitelikteydi. Özgürleşme ve farklılaşma ilişkileri ve yapıları ister istemez dünyevileştiriyor, bir anlamda insanileştiriyordu (Demirkıran, 2014: 20). Simmel’in kent ya da metropol yaşam, insanı “*giz*”lerden kastı bu olsa gerekir. Çünkü kırsal yaşamda herkesin sizi tanıdığı ve eylemlerinizi dolaylı sızı yargılama durumu varken, kent yaşamının kalabalıklığı kişiyi gizlemektedir. Ve kişi kentin hepsine hesap vermek zorunda değildir. Yani kişinin yaşamı kentin tümünü ya da büyük kısmını ya da çevresini çok ilgilendirmemektedir.

Modern çağda kasabalarla kentler büyümeye devam etti ve bileşenleri de önemli ölçüde değişti. Hepsinden önce hem meslekler hem de zanaatlar gittikçe daha çok ayrıştıyordu. İşsizler ve asla bir işte çalışamayacak olanlar için bir tür sığınak işlevi gören manastırlar ortadan kalkmış, okuma-yazması olmayan, vasıfsız, sefil

insanlardan oluşan kitleler kentleri doldurarak bir tehdit haline gelmişti. Bir yandan da kentli üst tabakalar, ülkedeki zenginliğin artmasından kendi faaliyetlerinin önemli bir payı olduğunu, oysa aylak aristokratların bu zenginliği har vurup harman savurduğunu giderek daha iyi kavriyordu (Begel, 2014:13). Artık, kent soylu burjuvazi ile toprak zenginleri aristokratların bir savaşı başlıyordu.

Modernist kent, mimari dokusuyla, planlamacı ve düzenlemeci mantığıyla, merkezileştiren yaklaşımlarıyla organik üretime kesin kes karşı gibidir. kent kavramının gelişimiyle birlikte kentsoyluluk, onunla da aydınlanma düşüncesi ve yetkeci (otoriteryan) modernizm mantığı iç içe geçer. Bu yaklaşımın öznesi atomist bireydir. Bu birey apartman 'dairesi'nde yaşayacak, otobüs kullanacak, kaldırımlarda yürüyecek ve bulvarlarda araba kullanacaktır. Bütün bu olguların yan yana gelmesiyle oluşan genel doku bireyi özgüllük-özgünlük-özgüllük çizgisinden koparacak, onu verili, sistemik ve kategorik bir çizgiye hapsedecektir. Onu çevresinden soyutlayacak ve yalıtlayacaktır (Kahraman, 2005: 230-231). Günümüzde nasıl kitle iletişim araçları bireyleri atomize ediyorsa, aile içinde bile yalıtıyorsa, kent yaşamı da -özellikle metropollerde- bireyin öznel kültürünü hapsederek, bireyi kentin nesnel kültürüne mecbur bırakmaktadır. Televizyon nasıl örgütlü bir medya kurumu ise kent de aynı şekilde örgütlü bir yapıdır ve kurallar merkezi yönetim (kastım kent yönetimi) tarafından belirlenmektedir. Bir dışsallık kural belirleyicidir.

18. yüzyılın sonlarına doğru devrimci değişimler meydana geldi. Fransız Devrimi, kral ile aristokratın siyasi tekeline kırdıysa da, *burjuvazinin* tam bir hâkimiyet kurması için daha yüzyıldan fazla zaman geçecekti. Sınıf bilinci gelişen gerçek sanayi proletaryasının sahneye çıkmasıyla “ayaktakımı” ortadan kalktı. İşçiler, sayıca diğer kent nüfusunu geride bırakmaya başlamıştı. Kentin geniş bölgeleri, sefil çalışma koşulları yüzünden kasvet dolu kenar mahallerle doldu. Sanayileşme ile birlikte eski zanaatların çoğu kalkınca, iflas eden zanaatkârlar da proletarya saflarına katıldı. Bu sürecin durup kısmen tersine dönmesi için çok uzun bir zaman alacaktı (Begel, 2014: 14). Sanayi ve endüstri devrimiyle kırdan şehirlere yapılan göçler sosyolojik olarak yeni kent anlayışını da beraberinde getirdi.

Bu dönüşümlerin ardından kentin bazı özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Önceden mevcut kent tiplerine bir başkası daha eklenmiştir: 19. yüzyılın ürünü olan sanayi kenti.
2. Kırsal alanlar yakılıp yıkılırken az sayıda kişiyi surların ardında koruma altına alan müstahkem kent yoktur artık. Modern tahkimat, sadece bir kentin değil, bütün bir ülkenin savunmasına yöneliktir.
3. Hem kentlerin siyasi ayrıcalıkları hem de kentlere karşı siyasi ayrımcılık ortadan kalkmıştır. Kent ve kır aynı siyasi haklara sahiptir.
4. Siyasi olarak kentler artık sadece yerel özerkliği olan birer idari merkez durumundadır. Gerçek siyasi nüfuzları ise bütün bir ülkenin bileşimine, özellikle de kentleşmenin derecesine bağlıdır.
5. Modern kentin sınıf yapısı artık hukuki ayrımlara dayanmaz. Hukuki eşitliğin yanında grup prestiji, statü ve ekonomik koşullar bakımından farklılıkların bulunması, önceden bilinmeyen gerilimler yaratmaktadır (Begel, 2014:14). Farklı özelliklere sahip çok sayıda insanın yaşadığı kentler, aynı anda hem ekonomik hem de kültürel çatışma alanlarına dönmüştür. Öznelliğini bir kenara bırakıp, nesnelleşmeye çalışan kent insanı bu geçişlerde şok yaşamaktadır. Bu kültürel ve ekonomik şoklar ve yeni –daha önceden yaşanılmamış alışkanlıklar- kent insanları arasında gerilimlere sebep olmaktadır. Kentler, artık bir gayr-i şahsi kişilikler yaratmaktadır.

Almanya’da göçmen öğrenci statüsünde bulunan Robert Ezra Park, Simmel’in öğrencisi olmuş, Amerika’ya döndüğünde özellikle Chicago Okulu’nun görüşlerinin oluşmasında Simmel’den etkilenmiştir

Park, bir şehrin coğrafi ve ekolojik bir olmasının yanında, şehri iktisadi bir birim olarak görmektedir. Park’a göre şehrin iktisadi olan örgütlü yapısı, iş bölümü üzerine kurulmasından kaynaklanmaktadır. Bir şehrin nüfusu içinde işlerin ve mesleklerin fazlalaşması, modern şehir yaşamının çok çarpıcı yanlarından olduğu halde en az bilinen taraflarından birisini oluşturmaktadır (Tuna, 1987: 59). Park tarafından bir şehrin iktisadi bir birim olarak görülmesi, onun Simmel’den açıkça etkilendiğinin bir göstergesidir. Çünkü, Simmel de metropollerini para ekonomisinin kaynağı olarak görmektedir.

Robert E. Park, şehir olgusuna dair ekolojik teorinin genel çerçevesini çizmektedir. Park, özel kültürel tipleriyle bir "kültürel alan"ı temsil etmesi anlamında şehrin "medeni insanın doğal yaşama alanı" (habitatu) olduğu görüşünü benimsimektedir. Ona göre doğal bir yapı olarak şehir, kendine ait yasalara uymaktadır ve "şehrin fiziksel yapısında ve moral düzeninde yapılması mümkün keyfi değişikliklerin (tadilatların) de bir sınırı vardır (Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Roderik D. Mckenzie, *The City* (Chicago: TheUniversity of Chicago Press, 1925'den aktaran Martindale, 2010: 25-26).

Park'ın şehir anlayışını bir cümlede özetleyebiliriz: şehir, uzayda (space) dışsal olarak örgütlenmiş ve kendine ait yasaların ürettiği bir birimi temsil etmektedir. Temel olarak ekolojik şehir teorisine ilişkin üç ana güçlük söz konusudur:

İlkin; teori, analizi şehrin sosyal yaşamı yerine jeofizik boyutlarına yönlendirmekle yanlış bir zeminde başlamıştır. Sosyal yaşam, bir etkileşim yapısıdır; taş, çelik çimento, asfalt vesaire yapısı değildir.

İkinci bir güçlük, hayati kavramlarının gereksiz "primitivizmi"dir. Bu kavramlar arasında; rekabet, yoğunlaşma, merkezileşme, ayrışma, istilalar ve art arda gelme sürecinden oluşmaktadır. Kentsel sosyal hayat bu kavramlarla açıklanabilir, ama mesele, bu kavramlarla yeterince farklılaştırılmamasıdır. Şehir hayatı olduğu kadar kırsal yaşam için de açıklayıcı olabilirdi.

Kısmen ilk iki sorundan kaynaklanan üçüncü güçlük ise, ekolojik şehir teorisinin tam da en geleneksel anlamda sosyolojik nitelikli kavramları (gruplar, kurumlar, toplumsal yapılar) ihmal etmiş olmasıdır. Pozitif anlamda, ekolojik şehir teorisi önemli ilerlemeleri temsil ediyordu. Teori, kent olgusunun gerek dışsal, fiziki, gerekse içsel sosyal boyutlarının incelenmesini kolaylaştırdı (Martindale, 2010: 27-37-38-39).

On dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda çok sayıda insan, kısmen Endüstri Devriminin bir sonucu olarak, kırsal kökenlerinden koparak kent ortamlarına hareket ettiler. Bu kitlesel göçe, büyük ölçüde kent alanlarında endüstriyel sistemin yarattığı işler neden oldu. Fakat bu, kent yaşamına uyum sağlamak zorunda olan insanlar için birçok zorunluluğu beraberinde getirdi. Dahası, şehirlerin genişlemesi, aşırı

kalabalıklaşma, kirlilik, gürültü ve trafiği kapsayan kent sorunlarının görünürde sonu olmayan bir listesini üretti. Kent yaşantısının doğası ve sorunları ilk sosyologlardan birçoğunun, özellikle Max Weber ve Georg Simmel'in dikkatini çekti (Ritzer, 2012:7). Özellikle Simmel'in metropol yaşam hakkında yazdıkları ve düşünceleri Amerikan Sosyolojisi üzerinde özellikle de Chicago Okulu üzerinde büyük etki yarattı.

Weber, batıdaki kentin gelişimiyle de ilgilendi. Kent, feodal düzene bir alternatif ve modern kapitalizmin daha genel olarak rasyonelliğinin gelişebilmesinin temeli olan bir ortam sağladı. Weber, bir kenti şu özelliklere sahip olarak tanımladı:

1. Kent, görece kapalı bir sistemdir.
2. Kent, görece büyüktür.
3. Kentin bir pazarı vardır.
4. Kentin kısmi siyasal bir özerkliği vardır.

Birçok toplumda birçok kent, bu özelliklere sahip olduğu halde Batı kentleri, rasyonel olarak örgütlenmiş bir pazar ve siyasal yapıdan oluşan, kendine özgü rasyonel bir özellik geliştirmiştir.

Kentin rasyonel biçimini niçin geliştirmediklerini belirlemek amacıyla çeşitli başka toplumları inceledi Weber. Çin'de geleneksel toplum ve Hindistan'da kast sistemi gibi bariyerlerin, bu tür bir kentin ortaya çıkışını engellediği sonucuna vardı. Ancak, Batıda birtakım rasyonelleştirici kuvvetler, modern kenti yaratmak için bir araya geldi. Örneğin bir kentin gelişimi, görece rasyonel bir ekonomi gerektirir. Ancak elbette tersi de doğrudur: Rasyonel bir ekonominin gelişimi, modern kenti gerektirir (Ritzer-Stepnisky, 2014:145). Simmel'e göre de "metropol", para ekonomisinin kaynağıdır. Simmel'in metropol yaşamı ile ilgili görüşlerine ayrı bir başlıkta geniş yer verilecektir.

Sanayi devriminin etkileri hissedildikçe Batı dünyasındaki şehirlerin boyutlarındaki büyüme muazzamdı. 1880'lerde, sözcüğü Prusya'nın şehirlerinin nüfusu iki milyon arttı. Fransa'ninkiler bir milyon artarken İngiltere ve Galler şehirleri 750 binlik nüfus artışı gösterdi. Ve 1890'lara gelindiğinde Londra ve Paris, yüzyılın ortasına göre nüfuslarını iki katından daha fazla artırmışlardı. Bu arada Berlin'in nüfusu dört kat artmıştı. Amerika'da da aynı olgu aşikârdı. 1890'da

Amerikan nüfusunun üçte biri, nüfusu 4 bin veya üstü şehirlerde yaşıyordu. 1880 ile 1890 arasında nüfusu 12 bin – 20 bin arasında değişen şehirlerin sayısı 45'ten 91'e çıkmışken, 45-75 bin nüfuslu şehir sayısı 23'ten 39'a çıkmıştı. Bu on yılda Chicago'nun nüfusu yarım milyondan 1 milyonun üzerine çıkmıştı (Martindale, 2010: 13). Georg Simmel'i de gündelik yaşam sosyolojik bakış açısına götüren de nüfusu o zamanlar hızla artan Berlin şehrinde doğmuş ve burada büyümüş olmasıdır. Çünkü her gün büyüyen bir Berlin şehri farklı yaşam tarzlarını de bünyesinde barındırmaya başlamıştı.

Georg Simmel'e göre sanayileşme ve kentleşme sürecinin ortaya çıktığı toplumlarda yabancılaşmanın ortaya çıkması kaçınılmazdır. Simmel, yabancılaşma konusundaki görüşlerini "The Metropolis and Mental Life" (Metropol ve Zihinsel Yaşam) adlı yapıtında toplamıştır. Simmel, bu çalışmada, "hızlı kentleşme sonucu oluşan büyük kentleri, yalnızlığın merkezi olarak görür. O'na göre büyük kentler, insanın şahsiyetini kaybettiği, anonimleştiği, yalnız kaldığı ve yabancılaştığı yerlerdir" (Wilensky ve Lebeaux 1969: 98-99'dan aktaran Kızılcelik, 1994: 400). Simmel, "yabancıyı" modernliğin simgesi, adeta *logosu* olarak sunar. Günümüzdeyse seçilmesi gereken simge göçmen işçi olacaktır, bu göçmen işçi, hem belleğiyle aynı zamanda tasarılarla dolu bir yolcudur. Kendini geçmişiyile geleceği, kültür mirasıyla mesleki ve toplumsal uyumu sağlamak için gösterdiği çabada keşfeden ve oluşturan göçmen işçi (Touraine, 2012:258). Simmel, "yabancıyı" bir toplumsal tip olarak açıklamaktadır. Kişinin kendi öznelliğini kaybettiğini ve öznelliğine yabancılaştığı yer olarak metropolü işaret etmektedir.

3.2.Metropol Yaşam ve Özellikleri

İlk sosyologların birçoğu şehirlere ve kent yaşamına büyük ilgi duymaktadır. Max Weber, çağdaş kapitalizmi ortaçağın Batı şehirleriyle ilişkilendirirken, Georg Simmel ve Ferdinand Tönnies'in çalışmaları kent sosyolojisine ilk önemli katkıları yapmıştır. Bu sosyologlar kendilerinden sonraki kent sosyologlarının düşüncelerini derinden etkilemişlerdir. Chicago Okulu'nun önemli üyesi Robert Park, yirminci yüzyılda Almanya'da Simmel'in gözetmenliğinde çalışmıştır (Giddens, 2012:944-945). Park'ın, Simmel'in öğrencisi olması, O'ndan öğrendiklerini Amerika'ya taşımasına vesile olmuştur.

Şehir hayatına ilişkin çalışmalar yapan ilk kuramcılardan Alman sosyolog Simmel, şehirlerin "sakinlerinin" "zihinsel yaşamlarını" nasıl şekillendirdiğine bir açıklama getiren *Metropolis ve Modern Yaşam* (Metropolis and Modern Life-1903) adlı çalışmasında şehir yaşamının insan zihnini imgeler, duyular ve etkinliklerle bombardımana tabii tuttuğunu ileri sürmüştür. Metropoldeki bu durum kasaba ve köylerdeki sakin ve akıcı yaşam tarzıyla büyük bir tezat oluşturmaktadır. Simmel, şehir sakinlerinin her ne kadar metropoliten keşmekeşin birer parçası olsalar da, buradaki geçkin tavrın sonucunda birbirlerinden duygusal anlamda uzaklaştığını düşünmektedir (Giddens, 2012:946). Kır yaşamında insanların birbirlerini tanımalarına rağmen, şehirdeki kalabalıkların fiziksel yakınlıkları, buradaki bireyleri zihinsel mesafe anlamında bir o kadar uzaklaştırmaktadır.

Kenti, fiziksel sınırlarıyla ele almayan Simmel, onu sosyolojik sınırlarıyla tanımlar. Kent, "içerisindeki toplumsal etkileşimler üzerinde temel bir etkisi olan" kendine özgü bir toplumsal bir mekân olsa dahi, "sosyolojik sonuçları olan mekânsal bir kendilik değil, mekânsal olarak oluşmuş sosyolojik bir kendilik"tir. Metropol sadece toplumsal farklılaşmanın, karmaşık toplumsal ağların yoğunlaşma noktası olarak kalmaz, sınırları belirsiz toplulukların, kalabalıkların da mekânıdır. Kent, kişilere komşularına karşı mutlak kayıtsızlık imkânı sunmakla kalmaz, günlük etkileşim içerisinde karşılaştığı herkese karşı kayıtsızlığı bünyesinde barındırır (Frisby, 2012: 25-26). Kent yaşamı hayata dair kayıtsızlığı beraberinde getirir. Çünkü kentte insanlar daha temkinli davranırlar. Bunlar, fiziksel olarak çok yakın olsalar bile. Gerçekten Simmel, kent yaşamını fiziksel açıdan ele almaz, bu yaşama sosyolojik olarak bakarken, kentte yaşayanların birbirlerine karşı güven konusunda da temkinli olduklarını açıklar. Çünkü farklı çevrelerden gelmiş insanların bir arada yaşamaları onlara özellikle güven konusunda daha çok düşündürmektedir.

Kent, bir araç olduğu aynı zamanda bir zırhtır. Değiş-tokuş ilişkisinin doğduğu ve öldüğü yerdir. Kentte, yaşamın kuraları çok zaman bireyin inisiyatifinden çıkar (Altan, 2008:6-7). Kent, yaşamı her seviyede aşırı uzmanlaşmış çalışma koşullarıyla, içi içe girmiş ilişkileriyle toplumsal kümeler yaratılan mekândır. Kentte kolektif tüketim vardır. Bu kolektif tüketim olgusunun yaşandığı kentler aynı zamanda, yeniden üretim mekânlarıdır (Urry, 1995: 25'den aktaran,

Altan, 2008:7). Kent yaşamının aşırı derece kurumsallaşmış olması, o kenti o kadar büyütmeğe götürür.

“Metropol” kavramı, günümüzde kentin büyüklüğünü küresel olarak niteleyen bir kavramdır. Metropol, her şeyden önce para ekonomisinin egemenliğinde uzmanlaşmış bir yapıyı ifade etmektedir. Metropol, yeni kültür teknolojileri bakımından örgütlü ve küresel pazarın bir uzantısı olarak geniş bir anlam kazanmıştır (Williams, 1992’den aktaran, Altan, 2008:7). Metropol yaşam hayatı bütün yönleriyle uzmanlaşmaya götürür.

Kentte, kalabalıklar potansiyel etkileşim kaynağıdır. Bu potansiyel karşısında birey, kendini koruma biçimi arar. Bu durum kent sakinlerinde kayıtsızlık biçiminde kendini gösterir. Walter Benjamin de bu durumu şu özelliklerle açıklar:

“Gözleri gören, ama kulakları işitmeyen insan... işitebilen ama göremeyen bir insana kıyasla çok daha huzursuzdur. Burada... büyük kente özgü bir şey var. Büyük kentlerdeki insanlar arasındaki ilişkilerde, gözün işlevi kulağına kıyasla giderek daha ön plana çıkıyor. Bu durum büyük ölçüde toplu taşıma olgusunun sonucudur. Otobüs, tren ya da tramvay kullanımının yaygınlaştığı 19. yüzyıla kadar, insanlar hiçbir zaman, dakikalar hatta saatler boyunca tek kelime etmeksizin birbirlerine bakmak zorunda kalmamıştı” (Walter Benjamin, *Charles Baudelaire. A. Lyric Poet in the Era of High Capitalism*, 151’den aktaran Frisby, 2012: 26).

3.3. Metropol ve Zihinsel Yaşam

Ernst Troeltsch, Simmel’i, modernliğin bütün korkunç hastalıkları ve zaaflarını taşıyan evladı ve gözdesi olarak sunar. Siegfried Kracuer ise Simmel’i, gerçeklik dünyasının kapılarını bize ilk açan kişi olarak vurgular. Walter Benjamin ise Adorno’ya şu soruyu sorarak Simmel’i anlatmaya çalışır: "Simmel’e şüpheyle bakıyorsunuz. Onda kültürel bolşevizmin izlerini bulma zamanı gelmedi mi? (Frisby, 2012: 57). Çağdaşlarına göre Simmel, sosyal teorisinde hedeflediği; geçmişi ya da geleceği değil, şimdiki zamanı analiz etmektedir (Frisby, 2012: 59). Simmel’in gündelik yaşamın sosyoloğu olarak anılmasının belki de en önemli nedeni budur. An’la uğraşması, en az diyad’ın olduğu her yerde sosyolojiyi görmesidir.

Simmel, 1903 yılında kaleme aldığı "Metropol ve Zihinsel Yaşam (Metropol and Mental Life) adlı makalesinde metropol yaşam ve bu yaşamın metropol insanın zihni üzerinde yarattığı etkilerden bahsetmektedir.

Simmel, ilkel insanın maddi varoluşunu sürdürebilmek için doğayla giriştiği savaşın modern form altında son şeklini aldığını söylemektedir. 18. yüzyıl insanlara, devlette ve dinde, ahlakta ve ekonomide tarihsel olarak gelişmiş bütün bağlardan kurtulma çağrısında bulunurken, 19. yüzyıl daha çok özgürlüğün yanı sıra, insanın ve işinin uzmanlaşmasını gerektirmiştir. Buradaki uzmanlaşma insanları bir birleriyle karşılaştırmaz hale getirip, vazgeçilmez kılacak ve insanların birbirlerine bağımlılığı vazgeçilmez olacaktır (Simmel, 2012: 83).

"Metropol tipi kişiliği" Simmel şöyle tarif eder: "Ruhsal temeli, sınırlar üzerinde uyarıcıların yoğunluğu tarafından oluşturulmaktadır. Bu durum iç ve dış uyarıcılardaki hızlı ve kesintisiz değişimden kaynaklanmaktadır" (Simmel, 2012: 84). Metropol hayat o kadar yoğun geçmektedir ki, kişinin burada yeniden edindiği tipin üzerine hızlı yaşam temposunun belirleyen unsurların etkisi belirleyici rol almaktadır. Daha önce de değindiğimi gibi Simmel'i metropol yaşamı yazmaya iten etken, O'nun Berlin gibi dönemin metropol şehrinde doğması ve buradaki yaşamı ilklerine kadar hissetmesinden kaynaklanıyor olmasından olsa gerekir.

Simmel, modern asabi kişiliğin "ruhsal ön koşulları"nı yaratan metropolün kendisi olduğunu söyleyerek, sokaktan her geçişte, iktisadi, mesleki, toplumsal hayatın hızında ve çeşitliğinde bu durumun yaşandığını ifade etmektedir. Kentin kalabalıklığı, sürekli karşılaşmalar, sürekli bir duyu bombardımanı, en uç biçimde nevrestanik kişilik yaratır. Kişi sürekli hale gelen bu durumla başa çıkamaz hale gelir. Tüm bu olup bitenler; kişilerin toplumsal ve fiziksel çevreleri kendileri arasına mesafe koyma girişimiyle sonuçlanmaktadır (aktaran Frisby, 2012: 22). Kırsal mekânlardaki ruhsal durum ve metropoldeki ruhsal durum arasında gerçekten de büyük fark vardır. Kırsalda -örneğin bir köyde- herkes birbirini tanır ve kişiler birbirleri arasına aralarında bir sorun olmadıkça mesafe koymazlar. Metropol yaşamın getirdiği ağır şartlar-koşuşturmaca, güvenlik, temkinli olma- gibi durumlar kişileri, daha da dikkatli olmaya zorlamaktadır. Gördüğü halde görmeye, işittiği halde işitmeyen bir kişilik ortaya çıkmaya başlar.

Simmel'in metropol yaşam üzerine düşünceleri, deneyimlerden geldiği gibi aynı zamanda kendi düşüncelerini toplumsal deneyimlerden de devşirmiştir. Çağdaşı olan bir eleştirmen Simmel'i "entelektüel nevrastanik" olarak nitelendirmiştir. Oğlu Hans, babasının şu sözleri söylediğini anımsar: "Berlin'in 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyılın başlarında kentten metropole dönüşme yolundaki gelişimi, benim kendi içimde yaşadığım en kapsamlı, en sağlam gelişmeyle aynı zamana rastlar". (Koopel, 1905: 8; Böhringer ve Grunder: 1976'dan aktaran Frisby, 2012: 21-22).

Modernitenin özünü, "bilimsel teknolojik çağın görkemli tantanası" içerisinde betimler Simmel. Bireyin "iç güvenliği"nin yerini, "modern hayatın hercü mercinden, heyecanından doğan" belirsiz bir gerilim, hafif bir özlem duygusu", hafif bir özlem duygusu", "gizli bir huzursuzluk", çaresiz bir telaş" almıştır. Bu huzursuzluk kendini en açık bir biçimde kent hayatında gösterir (Frisby, 2012: 21). Simmel, modern metropolde, metropol sakinlerinin fizyoloji ile psikolojilerinin tekrardan uyum sağladıklarını, "dış ve iç uyarıcıların hızlı ve kesintisiz değişimlerinden doğan, sinirsel uyarı yoğunlaşmasını" tespit eder (The metropolis ve mental life: 634'den aktaran Borden; 2011: 160). Bu yoğunlaşma veya Frisby'in söylemiyle "nevrasteni" iç gelişmeden değil, kentin doğasından kaynaklanır (Borden, 2011:160). Simmel, modern kent yaşamının insan hayatını birçok yönüyle kuşattığını, artık metropol yaşamda dışa yansımaya da insanın bir iç huzursuzluk yaşadığını, bu huzursuzluğun çaresiz bir telaşla devam ettiğini, kent insanın nesnel kültüre bürünse bile öznelliğine özlemine vurgulamaktadır.

Simmel, metropol tipi kişiliğin tehdit edici seyri ve ayrıcalıklarıyla kendisini köksüz bırakacak dışsal çevresine karşı koruyucu bir organ geliştirdiğini söylemektedir: "metropol tipi kişilik, yüreğiyle değil, zihni ile tepki verir. Kişi ruhun ayrıcalıklı konumuna, bilinç uyanıklığına sahip olur" (Simmel, 2012: 85).

Modern kent, özneye "herkesin" içinde saklanarak, "hiçbiri"leşmek için sonsuz olanak sağlar. Modernlik olgusu, tembel olan kırım karşısına zıttı olan çalışkanlığı çıkarmıştır. Ama kentler yine de aylaklığın mekânlarıdır ve aylaklık mekânları da burada saklıdır. Buna karşın modernlik ortalama bir özne talep eder. Bir kentin modernliği, kentte metro sisteminin olup olmamasıyla ölçülür. Metro istasyonlarında uyuyanlar en özgür modern öznelerdir (Delaloğlu, 2010: 51). Kentte özgür olanlar, bunu talep etmeyene kişilerdir. Çünkü bir şeyi talep etmek, ona teslim

olmak anlamına gelir. Oysa kent yaşamında özgürlüğü sağlayan talep etmeden onu yaşamaktır. Bir metro istasyonunda özgürce uyuyabilmek kimseden talep edilen bir şey değil, kişinin niceliksel olarak büyük olan metropolde kendisini gizleyebilmesidir.

Simmel'de modern özne, para gibi olarak evrensel bir değişkendir. Simmel modern özneyi parayla şöyle karşılaştırır (Delaloğlu, 2010: 50):

“Para tüm kalemlerde ortak olanla ilgilenir. Yalnızca bunların mübadele değerini ölçer. Bütün kalite ve bireyselliği tek soruya indirger: Kaç para? Kentin modern aklı gittikçe daha hesapçı olur. Şehirde sosyal hayat; dakiklik, kestirilebilirlik ve kesinlik yani yaşamın karmaşıklığının gerektirdiği şeylerdir” (Martindale, 2010: 43). Paranın tüm kalemlerde ortak olanla ilgilenmesi, onun sahip olduğu mübadele edilebilirliğinden ileri gelmektedir.

Simmel, “modern insan”ın kendisine has bir yabancılaştırıcı varoluştan ıstırap çeken fikrini geliştirerek, bu varoluşa damgasını vuran şeyin, kişisel gelişme ve kendiliğinden olan ihtiyacı ile bireyin karşısına insanın yarattığı bir şey olarak değil de özerk, gayri şahsi ve uçsuz bucaklığıyla ezici bir şey olarak çıkan “nesnel” bir kültürün varlığı arasındaki çelişkiden kaynaklandığını ifade etmektedir (Megill, 2008: 174). Bu bağlamda modern insanın en büyük sıkıntısı öznel ve nesnel kültürü yaşamaya çalışması arasındaki çelişkidir. Modern insan, öznelliğini kaybederek, nesnelleşmeye başlamıştır. Bu paradoksal durum bireyin öznel kültürü üzerinde bir şok yaratmaktadır. Aslında birey, kendi öz kültürünü tam anlamıyla yok saymadığından öznel ve nesnel kültür arasında bocalamaktadır.

3.4. Metropol Yaşamda Para

Simmel, "Metropol ve Zihinsel Yaşam" adlı çalışmasında metropol yaşamda para ekonomisine geniş yer verir.

Metropoldeki iktisadi mübadelelerin çeşitliği ve yoğunluğu, mübadele araçlarına özel bir anlam kazandırdığını ifade eder Simmel. Metropol, her zamana para ekonomisinin merkezi olmuştur O'na göre. Oysa taşradaki küçük çaplı ticaret böyle bir duruma imkân vermez. Simmel'e göre para ekonomisi ile zihin ekonomisi arasında derin bir bağ vardır. Her ikisi de, insanları ve şeyleri katıksız bir şekilde ele

alır. Zihinsel açıdan gelişmiş bir şahıs, gerçek bireyselliğin her türlüsüne karşı kayıtsız kalır (Simmel, 2012: 85). Metropolde öznellik yerini nesnellığe terk eder.

Paranın hepsiyle ortak olarak ilgilendiğine dikkat çeken Simmel, "para, mübadele değeriyle ilgilenir, bütün nitelikleri ve tikellikleri şu soruya indirger: "*Fiyat ne*"? Kişiler arasındaki bütün duygusal ilişkiler, bireyselliklere dayanır.

Metropol insanı etrafındakileri satıcı ya da müşteri, hizmetçi ya da çoğu zaman ilişki kurmak zorunda olduğu insan olarak görür. Oysa küçük yerlerde durum bunun tersidir. İnsanlar birbirleri hakkında bilgi sahipleridir bu durum onların birbirlerine daha sıcak davranmalarına sebep olur. Burada metropolden farklı bir psikolojik durum yaratılır. İkel şartlarda mal, onu ısmarlayan için üretilir. Üretici ile satıcı birbirlerini tanırlar. Oysa metropolde bütün üretim piyasa için yapılır. Alıcılar, hiçbir zaman üreticiyle karşılaşmazlar. İki taraf da iktisadi çıkarlar elde etme gayretindedir (Simmel, 2012: 86). Taşrada –bir köyde, kasabada- herkes birbirini hemen hemen bütün özellikleriyle tanır. İletişim ve etkileşimlerinde birbirlerinin değer yargılarına göre hareket ederler. İlişkilerin bozulmaması gayreti vardır. Metropolde ise durum böyle değildir. İnsanlar, metropolün nesnel kültürüne ayak uydurmak zorundadırlar. Aksi halde tehditle karşı karşıya kalabilirler. Her şey daha hukuksal çerçeve içinde işler.

Simmel, "para ekonomisi metropolü egemenliği altına almış, ev içi üretim ve takas usulü alış-veriş yok olmuş, ısmarlama üretim gün geçtikçe yok olmaktadır. Metropoller, asla bir ülkenin kalbi olmamıştır, daha çok paranın kalbi olmuştur. Buna örnek olarak Londra verilebilir. Bu şehir tarih boyunca hiçbir zaman İngiltere'nin kalbi olmamış, ancak, her zaman para kesesi olmuştur" (Simmel, 2012: 87).

Simmel, metropoldeki para ekonomisinin özelliklerini genel olarak şöyle sıralamaktadır:

"Para ekonomisinin sonucu olarak pratik hayatın kesinliğe ulaşması, doğa bilimlerin idealine uygundur".

“Para ekonomisi, birçok insanın günlerini, ölçüp tartmayla, hesaplamayla rakamsal belirlemelerle, nitel değerleri nicel değerlere indirgeme mesaisiyle doldurmuştur.”

“Paranın hesaba dayalı doğası, hayatın öğeleri arasında ilişkilere yeni bir kesinlik kazandırmış, özdeşliklerin ve farklılıkların saptanmasına bir katıyet, anlaşmalara ve sözleşmelere bir nitelik kazandırmıştır- cep saatlerinin yaygınlaşması da, bu kesinliğe dışsal bir boyut kazandırmıştır.”

“Metropol insanın ilişkileri ve işlevleri son derece karmaşıktır; verilen söz ve hizmetlerde sıkı kesinlik olmazsa bütünsel yapı içinde çıkılmaz bir kaosa dönüşebilir” (Simmel, 2012: 87). Bu karmaşıklığın giderilmesi ancak insanların herşeyi ince ayrıntılarına kadar hesaplayabilmeleriyle ortadan kaldırılabilir.

Simmel, metropoldeki insanların birçok farklı amaçla bir araya geldiğini, bu ilişkilerin son derece karmaşık bir organizma içinde bütünleşmek zorunda kaldığını vurgularayarak, Berlin’i bu karmaşık ilişkilere örnek verir:

“Berlin’deki bütün saatler ansızın farklı zamanları gösterecek olsa, bütün iktisadi hayat ve iletişim alt üst olur, bu durum bir saat bile sürse etkileri uzun süre atlatılamazdı... bekleyişler, gerçekleşmeyen buluşmalar, vakit kaybına neden olurdu. O halde bütün etkinlikler ve ilişkiler, sabit ve gayri şahsi bir zaman çizelgesinde kesin biçimde bütünleştirilmezse, metropol hayatının tekniği düşünülemez” (Simmel, 2012: 87-88). Buradan çıkan sonuç şudur ki; metropol hayatı dakikliğe, hesaplanabilirliğe ve kesinliğe dayanır. Metropol insanının koşuşturmacası çoktur, kimsenin kimseye fazladan ayıracak vakti yoktur. Kimse sizi ayarlanan randevu saatinden daha fazla bekleyemez, çünkü hayatın akışkanlığı hızlıdır, biri biter diğerine koşulur.

Kent hayatında meydana gelen bıkkınlığın temel nedenini Simmel, burada yaşayan insanların sınırsız zevk peşinden koşmalarına bağlar. Sınırları uyanan birbirine zıt unsurlar hızla değişir (Simmel, 2012: 89). İnsanlar, metropol yaşamda sürekli sinir uyarılarıyla karşı karşıya kalır. Bu süreklilik kişinin kuvvet toplamaya vakit buldurmayacak, sürekli gelişen yeni duyular karşısında gerekli enerjiyle tepki vermek noktasında kusurlu kalacaktır.

Simmel, kent insanının tedirgin olduğunu da ifade etmektedir. Tedirginliğin en önemli sebepleri arasında toplum taşıma araçları gösterilmektedir. Walter Benjamin, *Pasajlar* adlı eserinde bu durumu Baudelaire'den alıntı yaparak Simmel'in bu durumu nasıl işlediğini göstermektedir: “Duymadan gören... görmeden duyandan daha çok tedirgindir. Burada büyük kentin sosyolojisi açısından karakteristik bir nokta vardır. Gözün etkinliği, kulağın etkinliğine göre daha ağır gelmektedir. Büyük kent insanı arasındaki kişilerarası ilişkiler belirleyici faktördür. Bu durumun başat nedeni toplu taşıma araçlarıdır. On dokuzuncu yüzyılda otobüsler, trenler ve tramvaylar gelişmezden önce, insanlar birbirlerine tek kelime söylemeksizin, dakikalarca hatta saatlerce bakmak zorunda değillerdi” (Baudelaire 1931/1932:728'den aktaran Benjamin, 2012: 132). İnsanların kalabalık toplu taşıma araçlarında seyahat etmeleri- bu yığınların- birbirlerini tanımaması tedirginliğe yol açmakta ve bu nedenle insanlar ilişkilerine birbirlerine karşı tedirgin davranmaktadırlar.

Simmel, para ekonomisinin vuku bulunduğu metropolde bu durumu bıkkınlığın ikinci nedeni olarak ifade eder: “Bıkkınlığın özü, farklılıklar karşısında kayıtsızlaşmadır. Bıkkınlıkta söz konusu olan, şeylerin taşıdığı farklı anlamların ve değerlerin, dolayısıyla şeylerin değerinin yitirmesidir. Bıkkın kimsenin gözünde her şey mattır, donuktur, aynı griliktedir, hiçbir nesne diğerine daha tercih edilir değildir. Bu ruh hali, içselleştirilmiş para ekonomisinin özel yansımasıdır. Şeylerin çeşitliliğini eş değer kılan para, en korkunç tesviyecidir; zira para her türlü nitel farkı “fiyatı ne?” sorusuyla ifade eder. Her şey aynı seviyede durur ve yalnızca kapladıkları alanın hacmiyle birbirinden ayrılır (Simmel, 2012: 89). Para, insanların buna ne kadar sahip olduklarıyla ilgili soru sordurmak yerine; insanlar parası olsun ya da olmasın her şeye aynı soruyu sordurur. Malın, eşyanın fiyatı ne sorusudur bu.

Kent yaşamında önemli bir olgu olan mesafe kavramına da değinir Georg Simmel. Kasaba sakini, karşılaştığı insanları hemen hepsini tanır düşüncesinden yola çıkan Simmel, “böyle bir durumun kentte ortaya çıkması halinde- kişinin sürekli dışsal olarak ilişkide olduğu insanlara içsel tepki verirse- içsel bakımdan paramparça olur. İnsanların güvensizliğe kapıldıkları metropoldeki durum, bizi mesafe koymaya zorlar. En yakınımızdaki komşularımızın nasıl görüldüğünü genelde bilmeyiz, kasaba insanların nezdinde bizi soğuk ve ruhsuz kılan da bu durumdur.

Metropoldeki bireylerarası temaslar –kasabalara kıyasla –daha kısa ve seyrek. Metropolde özgü modern kültürün başar özelliği , “nesnel tin”in, “öznel tin” üzerinde ağırlık kazanmasıdır. (Simmel, 2012: 91-98). Aslında metropolde en yakın komşumuzla bile aramıza mesafe koyan unsur güvensizlik duygusudur. Metropolde kişi kendi öz kültürüne yabancılaşır ve bir ortak kültür olan nesnel kültür kazanır. Yani her alanın toplamı olan –edebiyat, sanat, hukuk, dil- gibi alanlarda toplam bir düşünce oluşur.

Yakın temas durumunun nefrete ya da kavgaya dönüşebileceği bir kent ortamı, kişiler arasında karşılıklı bir yabancılaşma ve tiksinimeyi de beraberinde getirir. Kent ortamının kalabalıklığı kapsamlı bir iletişimi de beraberinde getirir. Bu durum hayatın içsel düzeni, en kalıcısından en geçici olanına kadar duygudaşlıklar, kayıtsızlıklar ve hoşnutsuzluklar arasında hiyerarşiye dayanır (Simmel, 2012: 91):

Simmel, nihayetinde metropol insanını şöyle tarif etmektedir:

“...metropol insanı dar kalıplara, önyargılarla sınırlanmış kasaba insanına karşılık,, maneviyatının ve beğenilerinin gelişmiş olması anlamında “özgür”dür. Bedensel yakınlık ve mekân darlığı, zihinsel uzaklığı daha görünür kılmaktadır. Metropol kalabalıklığıyla kıyaslandığında, insanın kendini böylesine yalnız, böylesine kaybolmuş hissettiği başka bir yer yoktur- bu açıkça, sözünü ettiğimiz özgürlüğün diğer yüzüdür. Başka durumda da olduğu gibi burada da, insanın özgürlüğünün, duygusal hayatına huzur şeklinde yansması hiç de şart değildir” (Simmel, 2012: 94).

Metropoldeki fiziksel mesafe yakınlığı beraberinde zihinsel uzaklığı getirmektedir. İnsanlar, bu kalabalık mekânlarda daha temkinli, daha dikkatli ve olaylara daha kayıtsızdır. Çünkü insanlar birbirlerini tanımamaktadırlar, gündelik yaşamın kalabalıklığı içinde çok sayıda zihinlerini uyarıcı olay ve olgularla karşılaşmaktadırlar. Hepsini cevap vermeye kalkıştırlarsa zihin iflas etme tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

Kentleri; her şeyden önce en üst düzeydeki iktisadi işbölümünün merkezi olarak gören Simmel, “kentler ne kadar genişlerse işbölümünün belirleyici koşulları o kadar fazla üretir. Kent hayatı, insanın hayatta kalmak için doğa ile giriştiği mücadeleyi insanlar arası bir kazanç mücadelesine dönüştürmüştür. Buradaki kazanç

doğadan değil, başka insanlardan elde edilir” (Simmel, 2012: 96-97). Metropol yaşamda kazanç artık doğadan ziyade insanlar arasındaki ilişkilerden elde edilir.

Simmel’in Berlin gibi bir metropolde doğup büyümüş olması, çalışmalarına ışık tutmuş ve çalışmalarına yansımıştır. Simmel bunu şöyle belirtir: “Aslında meyvelerini o yıllarda almaya başladığım özel çalışmalar hiç şüphe yok ki, Berlin’deki ortama bağlıydı” (aktaran, Frsiby, 2012: 95). İnsanın yaşadığı çevreden edindiği entelektüel birikim, Simmel’de de mevcuttur. Berlin’in sosyolojik yapısı Simmel’in çalışmalarının derinliğine nüfuz etmiştir.

Bauman, “kent yaşamında kişi, özel alanına kimseyi sokmadan, kamusal bir mekânda kaldığını söylemektedir. Sivil dikkatsizliğin evrensel uygulaması sayesinde erişilen “ahlaki görünmezlik”, farklı koşullarda akla hayale sığmayan bir özgürlük alanı sunar. Sivil dikkatsizliğin yazılı olmayan kuralına evrensel olarak uyulduğu müddetçe, kişi şehirde göreceli bir engelle karşılaşmaksızın dolaşabilir. Kent zekâ için bereketli bir topraktır.” Bu durumu Bauman, Simmel’e atıfta bulunarak şunları söylemektedir: “Georg Simmel’in işaret ettiği gibi, kent hayatı ile soyut düşünce uyum içindedir ve birlikte gelişirler. Soyut düşünce, nicel farklılığı içinde kavranmayan kentsel yaşamın olağanüstü zenginliğiyle körüklenir ve aynı zamanda genel kavramları ve kategorileri kullanma kapasitesi öyle bir beceridir ki, onsuz kentsel bir çevrede hayatta kalma aklın alacağı bir şey değildir” (Bauman, 2015: 80-81). Kent hayatı, kişinin kendisini gizlemesine olanak tanıyarak, soyut düşüncenin gelişmesine ve kişinin rasyonel hareket etmesine olanak tanır ve bu bir nevi zorunluluk haline gelir.

Düşüncesini, ilgisini çeken her yerde gezdiren bir düşünür olan Simmel, “*flâneur*” düşünürüdür. Simmel’deki bu düşünce gezginliği, arzuya ve keyfe bağlı olarak bir şeylere yönelen sağlam bir gözlemci bakış açısı ortaya koymaktadır. Arzuya ve keyfe bağlı olarak bir şeylere yönelmek Simmel’in asıl maksadı değildir; asıl amaç betimleme faaliyeti içinde gözlenenlerde genel olanı görünür kılmaktır (Jung, 2001: 68).

“Az çok soyut bir düzeyde bakabilsek de Simmel’e sosyolojik *flâneur* gözüyle bakabilsek de “incelemek amacıyla asfalttan bitki toplayan biri olarak göremeyiz demektir David Frisby. Simmel’in toplumsal vinyetleri, bütün toplum

yapısı içinde dolaşan birine ait vinyetler değildir her zaman. Simmel, şehir içi ulaşımı izah ederken duyu sosyolojisinden yararlanır. Simmel, çalışmalarında şehirdeki belli toplumsal çevreyi tasvir eder” (Frisby, 2012: 95).

Pasajlar yapılmıyorsa, *Flâneur* gibi dolaşmanın önem kazanması güç olurdu. Endüstriyel lüksün yeni yeni buluşu olan pasajlar, bina kitlelerinin arasına geçen üstü camla örtülü, mermer kaplı geçitlerdir. Bu geçitler ışığı yukarıdan alırlar ve geçitlerin iki yanında şık dükkânlar vardır. Bu pasajlar kendi başlarına bir kent, küçük bir dünyadır. *Flâneur*’ün evi, bu dünyadır. Cadde, bir *flâneur* için konuta dönüşür; sokaktaki adam, kendi dört duvarının arasında nasıl evinde hissediyorsa, *flâneur* de bina cepheleri arasında kendi evindeymiş gibi duyumsar. Dükkân tabelaları, onun için bir burjuvanın evindeki yağlı boya tablosu gibidir. Duvarlar, not defterini dayadığı yazı masası gibidir, gazete kulübeleri kitaplıklarıdır, cafê’lerin balkonları da eğilip sokağa baktığı cumbalardır. (Frisby, 2012: 131). *Flâneur*, bir metropol kişiliktir. Evinde her şeyi bulan insan gibi, *flâneur* de metropolde aradığını bulmaktadır.

Poe, *flâneur*’u “bilinmeyen adam” olarak tanımlar. O’na göre bu kişilik metropole özgüdür ve kendini içinde bulunduğu toplumda tedirgin hisseder. Baudelaire de *flâneur*’u kalabalığın adamı olarak tanımlamaktadır (Frisby, 2012: 142-143). Bauman ise *flâneur*’u bir gözlemci olarak tanımlamaktadır. O, bir katılımcı değildir, Gezdiği yerlerdedir. Fakat gezdiği yerlere ait değildir. Kalabalık kent yaşamının hiç bitmeyen gösterisini izleyen *seyircidir* (Bauman, 2014:258). Simmel, bu bağlamda sosyolojik bir *flâneur*’dur. Metropolde gördüğünü yazmaktadır daha çok. Ama yazdığı her şeye ait değildir. Gözlemlediklerini yazmaktadır. Gündelik yaşam üzerine yoğunlaşmaktadır. Formları, tipleri, biçimleri inceler. Konudan konuya atladığı ve bu yönüyle çağdaşları tarafından dışlanmıştır. O dönemde sistematik sosyolojide aykırı davranmak Simmel’in bu alandan dışlanmasına sebep olmuşsa da, özellikle günümüzde metropol şehirlerin çokluğu ve Simmel’in sosyolojik bakış açısı yeniden işlenmeye başlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.PARANIN FELSEFESİ

4.1.Para ve Paranın Fonksiyonları

Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü (1995: 256-257)'nde para şöyle tarif edilmektedir: “Her mal veya kıymetli satın alma gücü olan bir mal veya varlık. Para, diğer mallar gibi, üretilir, piyasaya arz edilir ve talep edilir. Ancak paranın diğer mallardan farklı özellikler taşıması ve işlevler görmesi onun diğer mallardan ayrı bir şekilde sınıflandırmasına yol açar. Paranın, onu diğer mallardan ayıran en önemli özelliği, her şeyden önce bir mübadele aracı olmasıdır. Para aracılığı ile mallar ekonomide kolaylıkla el değiştirebilir. Ayrıca diğer malların tüketilerek son bulma özelliklerine karşılık, para ekonomide tekrar kullanılmak üzere kalır ve dolaşır.”

Parayı, belirli sınırlar çizerek tanımlamak hem mümkün değildir hem de iktisadi anlamda doğru değildir. Çünkü para durağan değil, dinamik bir yapıya sahiptir. Toplumdan topluma ve aynı toplum içinde sürece bağlı olarak değişen bir yapı gösterebilmektedir. İktisatçılar, paranın kesin ve değişmez tanımını yapmak yerine, paranın fonksiyonlarını sıralayarak, bu fonksiyonları yerine getiren *her şeyi* para kavramı içerisine dâhil ederler. Dolayısıyla, parayı fiziksel özelliklerine göre tanımlamak yerine, fonksiyonlarına göre kapsamını çizmek olduğunu daha doğru bir yaklaşım olarak görmektedirler (Alkin, 2001: 267). Paranın sahip olduğu fiziksellik durumu toplumdan topluma değiştiği için onu tanımlamanın en iyi yolu fonksiyonlarını tanımlamaktan geçer.

Para bir ekonomik yapı içerisinde üç temel fonksiyon üstlenmektedir: 1. Değişim aracı olma, 2. Hesap birimi olma 3. Değer muhafaza aracı olma (Alkin, 2001: 268). Bunlar, paranın geleneksel fonksiyonları olarak kabul edilmektedir. Bunların yanında paranın çağdaş olarak kabul edilen üç fonksiyonu daha vardır: 1.Ekonomik faaliyetleri teşvik edici veya engelleyici bir faktör olma fonksiyonu, 2. Gelirleri yeniden dağıtma aracı olma fonksiyonu, 3. Kişilerin bir toplumda güç sahibi olma fonksiyonu (Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü, 1995: 260-261). Güç sahibi konumuna getiren para, ortadan kaybolunca gücün gücü de kaybolur. Bu durumda paranın diğer fonksiyonları daha önemli olmaktadır.

Değişim aracı olarak paranın fonksiyonu; ekonomik birimler ellerinde bulunan mal ve hizmetleri parayla değiştirir, elde ettikleri parayla da istedikleri mal ve hizmeti satın alabilirler. Bir hesap birimi olarak para, mal ve hizmetlerin değerini ölçmede ortak bir ölçüm birimidir. Paranın üstlendiği geleneksel olarak üçüncü fonksiyonu ise değer ve muhafaza aracı olmasıdır. Bir değer ve muhafaza aracı olarak para, satın alma gücünün elde tutulmasına olanak sağlamaktadır (Alkin, 2001 : 268-269).

"Kapitalizmde para, sadece bir simge değildir, kapitalizm tümüyle parasal bir ekonomi üzerinde yükselir. Paranın olmadığı bir ekonomik aktivite yoktur. Mallar, hizmetler, kişisel yeteneklerimiz parasal kavramlar içinde ifade edilir. Para, kapitalist ekonomi ile tanımlanan sınırlı alanın ötesinde kapitalist toplumsal ilişkilerin kesiştiği bir alanda var olur (Ercan, 1997: 15). Marx'ın vurguladığı üzere '*para bir simge değildir, nasıl ki bir kullanın değerinin meta olarak varlığı bir simge değilse.*' 'Bir üretimin toplumsal ilişkisinin, bireylerin dışında mevcut olan bir nesne biçiminde ortaya çıkması' ve 'bu bireylerin toplumsal hayatlarının üretimi süreci içinde aralarında kurdukları belirli ilişkilerin, bir nesnenin özgül nitelikleri gibi görünmesi olgusu' bu hayali olmayıp gerçeğin ta kendisi olan bir aldanmadır. Bu aldanma ise değişim değeri yaratan emeğin bütün toplumsal biçimlerini nitelendirir. Bu, "parada, metadan yalnızca biraz daha göze çarpar şekilde ortaya çıkar " (Marx, 1972b:72'den aktaran Ercan, 1997: 15-16). Tam bu noktada Simmel de paranın ancak mübadele edilebilirliği olduğu sürece bir değere sahip olduğunu söylemektedir.

Bu dünyayı "büyülü bir dünya" olarak tanımlamıştır Marx (Lipietz, 1985:5'den aktaran, Ercan: 1997: 16). Büyülü dünya olarak adlandırılan bu gerçeklik alanında *para*, diğer kavram ve gerçekliklerden oldukça farklı bir yer işgal eder, *para bir hokkabaz gibi* nesnel olanla öznel olanın, içsel olanla dışsal olanın, tekil olanla bütünselin ve daha önemlisi soyut olanla somut olanın kesiştiği bir yerde yer alır (Ercan, 1997: 16-17). Georg Simmel'in *Philosophy of Money* (Paranın Felsefesi) çalışması; ekonomik ve toplumsal yaşamda, parayı öznel olanı nesnelleştiren, nesnel olanı ise öznelleştiren bir araç olarak ele almıştır. Simmel, paranın *öznel /bireysele* ilişkin alanın değerler alanının *göreceliliğini nesnelleştirdiğini* belirtmiştir. Bu anlamda da para "soyut değer olarak" tanımlanabileceği gibi "görülebilir bir *nesne*" (visible object) olarak da ele alınabileceği üzerinde yoğunlaşmıştır (Simmel, 1991: 120'den

aktaran, Ercan, 1997: 16) . Simmel, parayı bizzat hakikate benzetir. Marxçı emek-değer teorisine saldırır. Simmel'e göre Marx, teorisinde hem fiziksel emek karşısında zihinsel emeği ihmal etmiştir hem de fiziksel emeğin gerçekte değerini içerdiği ruhsal çabadan almaktadır. Simmel, paranın olumlu yanını vurgulayarak, paranın kişiler arasında anonimliği ve duygusal tarafsızlığı mümkün kılar. Para, bireysel özgürlüğün temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle geleneksel toplumda her yerde mevcut grup kontrollerini yıkmaktadır. Para, "çöküş içinde bir kişilik tipi" üretir. (Collins, 2015: 123). Simmel, burada kimsenin tekelinde olmayan ve herkeste olan bir değer aracının kişileri kimseye bağlı bırakmadan özgürleştirdiğini ve öznellikten kurtarıp nesnelleştirdiğini vurgulamaktadır. Bu değişim aracı paranın kendisinden başka birşey değildir. Ona sahip olana ya da olmayana aynı soruyu sordurur: "Bunun fiyatı nedir"?

Paraya ayrıca dolaşım süreci dışında da bir anlam yükleyen Marx, paranın başlı başına bir amaç olarak "*para olarak para*" konumuna geçtiğini söylemektedir. Paranın para olarak kabul görmesini, Marx "*genel olarak tüm mülklerin temsilcisi, tüm nesnelerin soyut toplumsal özü, mübadele değerinin elle tutulur cisimleşmiş biçimine*" dönüşmesi olarak ele almaktadır (Marx, 1979a: 258-259'dan aktaran Ercan, 1997: 105). Marx, paranın sermayenin temsilcisi olduğunu vurgu yaparken, Keynes, soruna psikolojik açıdan yaklaşarak paranın mülkiyet sahibine avantaj sağladığını, bireylerin ellerinde nakit para tutma eğilimleri olduğunu belirterek likidite teorisini açıklamıştır. Simmel ise Paranın Felsefesi yapıtında paranın yabancılaştırıcı işlevi üzerinde durmuştur (Ercan, 1997: 105-255). Simmel, "paranın kapitalist toplumu rasyonalize eden en irrasyonel biçimden başka bir şey olmadığını" söylemiştir. Parayı, toplumun ortak düşüncesinde belirlenen simgeler olarak ele alan Simmel, "normal zamanlarda insanların güvenle ellerindeki değeri bu simgeye bağlamalarına neden olur, bu ise birçok ekonomik aktivitenin daha pürüzsüz işlemesine olanak tanır. Ancak, bu güven, paranın aniden değer kaybettiğinde hızla ortadan kalkar ve toplumda dengesizliklere sebebiyet verir. Kişiler, ellerindeki değerleri, farklı bir reel varlığa dönüştürme yarışına girerler" (Simmel, 1911'den aktaran Ercan, 1997: 292-334). Parayı toplumsal etkileşim biçimi olarak gören Simmel, paranın değer kaybedebileceği saikine karşılık, insanların bunu başka varlıklarına dönüştürebileceklerine vurgu yapar.

4.2.Simmel Sosyolojisinde Para

Simmel'in "Bu gerçekten benim kitabım" dediği kitabın -Paranın Felsefesi- Türkçe çevirisinin sunumunu "Çarmihını Sirtında Taşıyan Sosyo-Filozof Georg Simmel" başlığı ile ele alan Gökhan Yavuz Demir, "bazı yazarların neredeyse tamamen kaderlerinin ürünü olduğunu söyleyerek, hayatlarına kaderlerinin şekil verdiğini ve kaderlerinin de hayatlarına tecessüm ettiğini söyler". Demir'e göre Simmel de kaderine meydan okumuş ve kaderiyle var olmuştur. Simmel'in kaderi, "Simmel olmaktır ve Simmel olmuştur da". Paranın Felsefesi gerçekten *onun* kitabıdır ve bu sebeple Simmel, gerçekten *kendisi* olabilmeyi başarmıştır (Demir, 2014: 7). Çalışmaları açısından bakıldığında Simmel'i kendisi yapan gerçek çalışması daha çok paranın zihinselliğine vurgu yapan kitabı "Paranın Felsefesi"dir.

Simmel'in *Paranın Felsefesi*'ni haber veren ilk çalışması olan Paranın Psikolojisi Üzerine"yi (1899'da yayınlandı) yayınlamadan önce üç sene önce Simmel, bir saldırıya uğramış ve 1 Kasım 1866 tarihli *Vossische Zeitung*'un akşam baskısına da haber olmuştu (Demir, 2014: 10-11):

"Fabrika sahibi Guggenbünchler'in altı aylık kira borcu vardı ve malikâne sahibi Felsefe Doktoru Simmel'in şikâyetçi olmasıyla tahliye edilecekti. 30 Ekim sabahı Guggenbünchler, Doktor Simmel'in yaşadığı eve geldi ve Simmel'le karşılaştı. Kendisine kira borcunu ödemesi durumunda evinde kalıp kalamayacağını sordu. Dr. Simmel, Guggenbünchler'in ciddi bir miktar tutan mahkeme masraflarını ödemesi şartıyla, evde kalabileceğini söyledi. Bu cevap karşısında, 'ödemem mümkün değil, her şey bitmiştir' diyen Guggenbünchler, ceketinin cebinden tabancasını çıkardı ve bir adım mesafeden Simmel'e ateş etti. Siimel, arkasını dönüp kaçmaya başladı. Kurşunlardan biri başını sıyrarak şapkasına, ikincisi ise omuzuna isabet etti. Revolverin çapı küçük olduğundan yara büyük değildi. Mermi kolayca çıkarıldı. Suçlu kaçtı ve tutuklanamadı."

Para, Simmel'in hayatında hep büyük tehlikeler yol açmasa da, her zaman büyük problem olmuştur. Kadrosuz akademisyen olarak çalışan Simmel, mirasını tüketince, sevdiği yaşam tarzını sürdürmek zor geliyordu. Miras suyunu çekince Simmel, bir filozofa yakıştırılmayan bir tutum içerisine girmeye mecbur kalmıştı: Para için yazmak. Simmel, parayla değil, paranın sosyal aktörlerinin iç dünyası

üzerindeki etkisi ve nesnel kültürün geniş yelpazesindeki rolüyle ilgilenir. Simmel, parayı mübadele, hırs, mülkiye, bireysel özgürlük, müsriflik, karakterin anlamı, hayat tarzı anlamı gibi gündelik yaşamın belli başlı unsurlarıyla ilişkilendirerek kavramaya çalışır ve çağın ruhu kendini Simmel'in para analizinde açığa çıkarır (Demir, 2014: 11-12).

Simmel'in gerçek eserim dediği "Paranın Felsefesi (Philophie des Geldes)" çalışması 1900 yılında yayınlanır. Bu muazzam eser ancak 2014 yılında Türkçe'ye çevrilmiştir. Paranın Felsefesi, *Analitik* ve *Sentetik* olarak iki ana başlıkta yazılmış, *Analitik Bölüm* "Değer ve Para", "Bir Töz Olarak Paranın Değeri", "Amaçlar Sıralamasında Para" olarak üç bölümde, *Sentetik Bölüm* de "Bireysel Özgürlük", "Kişisel Değerlerin Para Eşdeğeri" ve "Hayat Tarzı" olmak üzere o da üç bölümde ele alınmıştır.

Simmel'in *Paranın Felsefesi* adlı eseri insan zihninin kendini açmıyarak kültürel süreci inşa etmesi ve ardından kendi yaratımları aracılığıyla diyalektik özgürlük arayışının sosyoloji dilindeki ifadesidir. Para, modern insan zihninin gerçeğe uzandığı köprü ve saf araçtır. Kavramlarla teoride nesnelere bilerek özgürleşen insan zihni, para ile pratikte nesnelere üzerinde hâkim olmaktadır. İnsan zihni, diyalektik geri dönüşle kendini belirleyen kendi yaratımlarından özgürleşmektedir. Bu özgürleşim bireyin topluma /diğer kişilere karşı verdiği özgürlük mücadelesidir (Akpolat, 2014: 5). Buradaki köprü ifadesi en saf anlamıyla insan ilişkilerinin devamını sağlayan yol ve bu yol da paradır.

Akpolat (2014: 11)'a göre '**Paranın Felsefesi**' "Simmel'in sosyoloji anlayışının kendini inşa ettiği eserdir. Simmel, bu eserinde daha önce ele aldığı konuları para ekseninde analiz eder, temel ilgisi modernliktir. Yirminci yüzyılın girişinde yazılan bu metin, on dokuzuncu yüzyılda inşa olmuş sosyolojinin yüzyıllık özetidir, kendisinden sonra gelişen çağdaş ve modern sosyolojiye rehberlik etmiştir."

Simmel, on dokuzuncu yüz yıl sanayi kapitalizmin düşünürü değil, bambaşka bir kapitalist dönemin düşünürüdür. O yeni bambaşka bir kapitalist dönemin artık paranın meta olduğu, üretimden gelen gücün değil, para sahipliğinden gelen gücün insanı özgürleştiren bir dönemin, finans kapitalizminin düşünürüdür. Simmel, zihinsel emek- maddi olmayan emekle biçimlenecek yeni bir dünyanın düşünürüdür

(Sennet, 2013'den aktaran, Akpolat, 2015: 13). İnsan, varlığını sürdürmek için bir şeyler üretmek zorunda değil, sahip olduğu para ile mübadeleye girerek hayatını idame ettirir. Artık maddi hayatın üretiminden ziyade sahip olunanla insan kendini yabancılaşmasını aşmıştır.

Altmann (2011:318)'a göre ise Simmel'in "*Paranın Felsefesi*" kitabının bize öğrettiği şey; "yaşamın sürekli devinimi ve yaşamın ilişkisel karakteridir. Paranın felsefesi anlamı "pratik dünyada en kesin birleşme, şeylerin birbirlerini belirlediğine ve ilişkilerinin karşılıklılığının kendi varlıklarını olduğu gibi belirlediğine ilişkin genel formülün en açık gerçekliğidir."

Paranın Felsefesi'nde Simmel şunu vurgular: "Bu araştırmaların tek bir satırı bile iktisat hakkında bir şeyler söylemek amacıyla yazılmamıştır." Simmel, "paraya ilişkin tarihsel fenomenler" ile hiç ilgilenmemiştir. Simmel, paranın "iç dünya üzerindeki -bireylerin hayatiyeti, kaderleri arasındaki bağ, genel olarak kültür-üzerindeki etkisiyle ilgilenmiştir. Paranın tarihsel boyutu yerine, insan duygularına dair bir fenomenoloji konur (Frsiby, 2012: 73-74). Simmel, parayı iktisadi açıdan ele almaktan ziyade psikolojik açıdan ele alır.

4.3.Analitik Bölüm

Simmel'in en hacimli eseri olan *Paranın Felsefesi* çalışmasının birinci bölümü olan Analitik Bölüm; *değer ve para, bir töz olarak paranın değeri, amaçlar sıralamasında para* olarak üç kısımdan meydana gelmektedir. Kitabın ikinci kısmı Sentetik Bölüm ise; *bireysel özgürlük, kişisel değerlerin para eşdeğeri ve hayat tarzı* olarak üç farklı kısımdan oluşmaktadır.

4.3.1.Değer ve Para

Değeri, ışık ve gölge gibi tamamıyla belirlenmiş nesnel bir varlığa yapılan ek olarak ele alan Simmel, onun içinde bulunmaz ve farklı bir kaynaktan geldiğini ileri sürer. Her nesne en yüksek olanından en farksız ve en negatif olanına kadar değerler ölçeğinde bizim için belirli bir yere sahip olmalıdır. Farksızlık, bir pozitif değer reddidir. Bizim çıkarlı bir durumda olmazsa dahi arka planda nesne varlığını devam ettirmektedir. (Simmel, 2014: 24). Nesnelere, düşüncelerin ve olayların değeri asla onların doğal varoluşlarından ve içeriklerinden çıkarılamaz. Doğa, çoğu kez,

değerleri nedeniyle var olduğu ve korunduğu iddia edilebilecek nesnelere yok ederek, değerli olanların yerini, değersiz olanlarla işgal ederek, değersiz nesnelere varlıklarını sürdürmesine sağlar (Simmel, 2014: 23). Bir nesnenin o anda değersiz olması yok olacağı anlamı taşımamaktadır. O nesne varlığını mutlaka arka planda devam ettirmekte ve değerli olduğunda ortaya çıkmaktadır. Talebimize göre ortaya çıkmaktadır.

Estetik ve değer konusunu da irdeleyen Simmel, insan türüne has bir özellikten bahsederek, faydalı olanı, aynı zamanda güzel bulduğumuzu da söylemektedir (Simmel, 2014: 39'dan aktaran Akpolat, 2015: 27). Simmel, güzel olanın parlaklığı ve aşkınlığını da içinde estetiği keşfettiğimiz gerçek dürtülerin zamansal uzaklığından kaynaklandığını söylemektedir. Burada ortaya çıkan fikir, güzel olanın tipik, birey- ötesi ve evrensel olarak geçerli olduğudur (Simmel, 2014:40).

Ekonomik değer, Simmel'e göre ihtiyaçlarımızın karşılanıp karşılanmamasına göre değişir. Bir şeyin ekonomik değeri, onları elde etme çabamızla ölçülür (Simmel, 2014: 41). Nesnelere öznenin uzaklaşması ve öznenin nesneye yaklaşması birbirini tamamlayan kavramlardır. Simmel, nesnelere iki yanının olduğunu söylemektedir: Nesnelere arzular ve nesnelere değerinden konuşuruz (Akpolat, 2015: 29). Simmel, "bir nesneyi yeniden arzulamak için kendimizden biraz uzaklaştırmalıyız ve uzak nesneye ilişki bakımından bu arzu ona yaklaşmanın ilk evresi, onunla ilk ideal ilişkidir. Fedakârlık gereği, arzuyu tatmin etmenin bir bedeli olduğu tecrübesi, sadece ilişkinin vurgulanması ya da güçlendirilmesidir (Simmel, 2014: 41). Simmel, iki nesnenin mübadele edilebilirliği, kıyaslanarak değer bulabilmesi için fiyatın gerekli olduğunu vurgular. Değeri ifade eden, fiyattır. Fiyat nesnenin ekonomik değeriyle çakışır. Mübadeleye giren iki nesne aynı değer miktarını temsil ettikleri ölçüde eşit değer olarak kabul edilir. İki değer arasındaki ilişki nesnelere kabul edilir (Simmel, 2014: 61-62-64'dan aktaran Akpolat, 2015: 39). Farklı nesnelere takas edilebilmesi için bir fiyat mekanizması ile fiyatlandırılması gerekmektedir. Öz olarak aynı olmazsa bile nesnelere fiyatlandırılarak, mübadele edilebilmeleri açısından eşitlenmektedir.

Para, en basit anlamda nesnelere sahip olma aracıdır. Bundan dolayı, arzulayan ve haz alan egodan aşılabilir bir mesafedir. Aynı zamanda nesnelere de

belirli bir mesafeye yerleştirir. Para, aynı zamanda özne ve nesne arasındaki birliği yok eden bir araçtır. Para mesafeyi ortadan kaldırırken, nesnelere öznel kullanıma aktararak, onları nesnel ekonomik kozmostan çıkarır. Öznel ve nesnelin birliği içinde ortaya çıkan bölünme, parada cisimleşir (Simmel, 2014: 99). Simmel, parayı dört farklı boyutta ele alır: Zihinsel, psikolojik, sosyolojik ve tarihsel (Akpolat, 2015: 63).

4.3.2. Bir Töz Olarak Paranın Değeri

İki farklı şeyin nasıl ölçülebileceği sorunu üzerinde durmaktadır Simmel ve bir ölçme sayılıştısından bahsetmektedir (Akpolat, 2015: 64). Simmel, paranın gerçekten bir değer olup olmadığı ve ölçme hizmeti yapıp yapmadığı, paranın herhangi bir varlık olmadan bir değeri gösteren bir tutar gibi kendinden değeri olmaksızın bir işaret ya da sembol olup olmadığı sorununu ele alır (Simmel, 2014:102).

Ölçmenin tamamen göreceli olmasını daima akılda tutmanın gerekli olduğuna vurgu yapan Simmel, mutlak eşdeğer niceliklerin birbirlerini kısmi niceliklerden farklı olarak ölçtüğünü söyler. Örneğin, İrlandalılar Romalılarla ticari ilişkiye girdiklerinde, kendi değer birimleri olan ineği, bir ons gümüşle eşitlemişlerdir (Simmel, 2014:105). Aslında burada mukayeseli bir üstünlük durumu ortaya çıkmaktadır. İrlandalılar inek yetiştirmede üstün ise Romalılar da gümüşe sahip olmada üstündürler. Görecelik durumu burada karşımıza çıkmaktadır.

Simmel, paranın gelişmesini derin kültürel unsur olarak görür. Toplumda insanların nesnelere olan ilişkisi farklı kültürlerin tespit edilmesi için bir göstege olmaktadır (Simmel, 2014:120). Paranın kullanımı; sadece nesnenin değerini ölçmekle kalmaz, kültürel gelişim için de bir ölçüt olabilir. Marks, insan-doğa arasına teknolojik araçların girmesi ile uygarlık seviyesini ölçerken, Simmel, kültürel gelişmişliği paranın varlığı ile ölçmektedir (Akpolat, 2015: 69). Aslında burada vurgulanan bir toplumda paranın miktarının çok olması daha çok mübadeleye götüreceğidir. Bu durum daha çok etkileşim sağlayacak ve bu etkileşimin sonucunda bir kültür farklı kültürlerle etkileşime girerek sahip oldukları çoğalacak ve böylece yükselecektir.

Simmel, *etkileşim ve mübadele* ilişkilerinde *paranın fonksiyonlarını* şöyle açıklamaktadır: “Bireyler arasındaki etkileşim, tüm sosyal formasyonların ilk

noktasıdır. Para, sosyal fonksiyonlar kategorisine aittir. Bireyler arasında doğrudan etkileşim olarak mübadelenin fonksiyonu, fonksiyonu bağımsız bir yapı olarak para formunda kristalleşmiş hale gelir” (Simmel, 2014:148-149). Para, bir sosyal ilişki-etkileşim formu olan mübadelenin cisim halidir. Mübadele, insanlar arasında içsel bir bağ olup, toplumu yaratan fonksiyonların en saf en ilkel formlarından biridir (Akpolat, 2015: 82).

4.3.3.Amaçlar Sıralamasında Para

Simmel, zihinsel bir süreç olarak paranın ortaya çıkışını ve kendini sosyal bir ortamda sahip olduğu fonksiyonları ile açıklamasının gerisinde yavaş yavaş para olgusunu, olgusal bir nesne olarak ele almaya başlar. Simmel, amaç –araç bağlamında Kant’çı bir yaklaşımla yola çıkarak; gerçekliğin nedenlerine mi yoksa sonuçlarına göre mi açıklanması gerektiği üzerine odaklanarak, pratik içgüdülerimizdeki bir ayrıma tekabül eder (Simmel, 2014:181’den aktaran Akpolat, 2015: 92). Bir gerçeği, nedenleri ya da sonuçlarına göre açıklamanın merkezinde insan vardır. Simmel, içgüdüyü, serbest kalmaya çabalayan enerjilerin depolandığı bir süreç olarak görür. Eylemin nedeni Simmel’de içgüdüsel olarak karşımıza çıkar. İnsan eylemleri, amacın davranışa bürünmüş halidir, eylem amacı gerçeğe taşıyan köprüdür, amaç eylemi başlatır. Marks ve Simmel insanı karşılaştırıldığında; Marks’ın insanı üreten, dönüştüren, alet yapan, Simmel’in insanı ise Marks’ın tarif ettiği insanın ürettiklerini satın alandır. Burada çıkarılacak sonuç Simmel’de tatmin duygusu eylemden değil, eylemin sonucundan kaynaklanır (Akpolat, 2015: 92-94-95). Elde edilen haz, eyleme geçiren duygu değil, yapılan eylemin sonucundan elde edilendir. Açlık bir içgüdüsel hareket olarak yeme eylemine götürse de, yemeğin tadına varmak bu eylemin sonucudur.

Parayı aletin en saf formu olarak görür Simmel. İnsanın amacına ulaşmak için eylemini yoğunlaştırdığı araçtır. Simmel için para, insan zihninin katılmış hali iken, Marks için de meta, insan emeğinin katılmış formudur. Simmel, parayı, insan zihninin dış dünya ile etkileşiminin bir ürünü olarak görür ve para değerlerin göstergesidir, para, insanlar arası ilişkileri hareket geçiren fonksiyondur (Akpolat, 2015: 97). Simmel, para sahibinin nesnelere sahibine üstünlüğünü; paranın, zamanın ve şeylerin bütün tipik özelliklerine kayıtsız kalmasından ve kendi başına bir amacı olmamasına ve soyut bir araç olarak paranın benzersizliğine bağlamaktadır (Simmel,

2014: 192). Paranın, insanları harekete geçiren bir fonksiyona sahip olması, onun varlık amaçlarından ileri gelmektedir.

Simmel, malların mutlak değerinin, faydalarının da ötesine geçmesini temsil eden para ile aynı maddeden olan aç gözlülük ve cimriliği, paraya ilginin yarattığı patolojik bozulmaların ürünü olarak görür (Simmel, 2014:222'den aktaran Akpolat, 2015: 115). Simmel, nihai bir amaç haline gelen paranın, ekonomik doğası olmayan malların dahi eşgüdümlü bazı belirgin değerlerini hoş görmeyeceğini belirtir. Mutlak araç olarak para, sonsuz haz imkânı sağlarken, nihai araç olarak da kullanılmamış mülkiyet evresinde hazzı hiçbir şekilde dokunulmamış olarak bırakır (Simmel, 2014:222-223). Arzulanan, nesne arzuyu tatmin ettikten sonra bir hayal kırıklığı duygusuna kapılır. Paraya sahip olmaklık da, para hırsına sahip olan kişiye yalnızca sahip olmanın tatmini ötesinde bir şey sağlamaz. Tatmin elde edildikten sonra arzu da arzu olmaktan çıkar. Sayısız nesnenin paranın emrinde olması, paranın gücünün zirve yapmasını sağlar. Dolayısıyla nesnelere, paraya itaat eder (Simmel, 2014:226'dan aktaran Akpolat, 2015: 116). Aslında burada nesnelere insanların tekeline olduğu için itaat, mecazi anlamda nesnelere paraya boyun eğmesidir. Reel olarak parayı kullanan insan olduğu için itaat eden insandır.

Nesnel olarak para miktarındaki artışın ve bireysel ellerde toplanmasının sonucu olarak, pratik kültürde bir gelişme yaratacağını söyleyen Simmel, nihayetinde kişinin niceliksel eğilimi, başka ampirik alandan çok radikal şekilde parada gerçekleştiğini düşünmeye ayartısına kapılır (Simmel, 2014: 263). Niteliğin niceliğe indirgenmesi alanı en anlaşılır şekliyle parada ifade bulur. Para, kendisinin yönünü belirleyen kültürel ve tarihsel gelişim süreçlerinin zirvesidir (Akpolat, 2015: 128). Nihayetinde varılmak istenen sonuç, niteliğe sahip olan para değil nesnelere. Para burada nesnelere karşılık olarak niteliği değil, niceliği yani sayısal üstünlüğü ifade etmektedir.

4.4.Sentetik Bölüm

Simmel'in en hacimli olan *Paranın Felsefesi* eserinin birinci bölümü Analitik, ikinci bölümü ise Sentetik kısımdan meydana gelmektedir. Bu bölüm de; Bireysel Özgürlük, Kişisel Değerlerin Para Eşdeğeri ve Hayat Tarzı olarak üç başlık

altında ele alınmaktadır. Kitabın sentetik bölümü daha çok paranın sosyolojisi ile alakalıdır.

4.4.1. Bireysel Özgürlük

Özgürlük olarak gördüğümüz şeyin, gerçekte çoğu zaman sadece bir yükümlükler değişiminden ibaret olduğunu söyler Simmel. Yeni edindiğimiz bir yükümlülüğün aslında şimdiye kadar yüklendiğimiz bir yükümlülüğün yerini aldığını, eski yükümlülüğün, bu yenisinin gelmesiyle üzerimizden kalktığını hissettiğimizi ifade eder. İlkinden özgürleştirdiğimiz için olayın ilk anından itibaren serbest kalmış gibi bir duyguya kapıldığımızı vurgular. Bu durumun da yeni bir görev üstleninceye kadar devam ettiğini söyler (Simmel, 2014: 267). Para, insan zihninin işleyişinin bir ürünüdür. Fakat bir kez fenomenleştirdiğinde diyalektik bir geri dönüşle insanı belirler. Modernlik, çelişkili bir süreç olarak karşımıza çıkar. Bu süreçte insan, kendisini kendi eli ve aklıyla özgürleştirir. Ancak, aklının ürünü olan para fenomeni ya da emeğinin ürünü, üretim araçlarıyla yabancılaşarak, bu özden koparak, onların esiri olabilmektedir (Akpolat, 2015:129). Paradoksal bir yapıya sahip olan insan, kendisini özgürleştirdiği gibi para gibi bir olguya esir düşer. Kendi ürettiklerine yabancılaşır. Buradaki çelişki, insanın kendisinin oluşturduğu –meydana getirdiği- ve hayatını onun üzerinden sürdürdüğü bir olguya yenik düşmesidir. Bu olgu paranın kendisidir.

Simmel, kişisel özgürlüğe en uygun form olarak para ödemesini, kişinin elinde olmayan ürün ve taleplerden dışlandığı üçüncü düzeye, aynı ödemenin yerine, artık nakdi –yani para- ödemenin bırakılmasıyla ulaşılabileceğini söylemektedir. Aynı ödemenin mümkün olmadığı durumda kişi, bunun yerine nakdi ödeme yaparak, kişisel yükümlülüğünden bu sayede kurtulmaktadır. *Para özgürleştirme aracıdır.* Çünkü, bir üretici, bir satıcı, bir köylü elindeki sığırı, buğdayı, kümes hayvanını elden çıkarıp çıkarmayacağına karar verebilmektedir. Parayla ödeme hakkı, yükümlülüğün çözünmesi yönünde bir adım oluşturur (Simmel, 2014: 270). Para ile yapılan alış-veriş kişiyi herhangi bir mal takasına bağlı bırakmaz. Sahip olunan para ile istediği malı satın alabilme özgürlüğü vardır.

Bir yükümlüye farklı ödeme biçimlerinin sunulması, kişiye hareket özgürlüğü vermiştir. Özgürlük, negatif hissiyata rağmen pozitif bir durumdur. Simmel,

hizmetlerin aynı ödemeye, aynının nakdi ödemeye ve oradan da vergisel ödemelere evrilmesini modern zamanların kişisel özgürlüğü ile bağlantılı olarak görür (Simmel, 2014: 273'den aktaran Akpolat, 2015:132). Simmel'e göre, kişilik bir sentezdir. Birçok unsurun etkileşimi ile oluşur. İnsanın kişiliği para ekonomisinde tamamen yok olur. Bu tür ekonomide kişiler, mesleki fonksiyonları itibariyle vardır. Yine para ekonomisinde her bir insan fonksiyonları itibariyle diğerleri ile ilişkiye girerken kişiliğini dışarıda bırakır. Simmel'in burada bahsettiği kişilik kapitalizmde yaratılan "kişisizleştirilmedir" (Akpolat, 2015: 132-133). Simmel'in burada anlatmaya çalıştığı dönem modern dönemdir. Modern işbölümünde; kişiler artık çok fonksiyonlu olmaktan ziyade belli alanlarda uzmanlaşırlar. Bu da kişilik aurasının kaybolmasına sebep olur. Modern yaşamda –özellikle metropol yaşamda- öznel durum, nesnel duruma evrilir.

Sosyalizm, modern nesnel kültürün varacağı nihai noktadır. Sosyalizmde amaçlanan, sosyal önemi olan her eylemin nesnel bir ilişkiye dönüştürülmesidir. Bu durumda sosyalizm modernliğin hedefidir. Kişilik sosyal faydaya aktarılırken, insan faaliyetlerinin formları, insanın psikolojik gerçekliğinin üzerinde yer alır (Akpolat, 2015: 133).

Simmel modernleşme sürecini ile ilgili olarak; bu sürecin öznellikten nesnellığe, tekillikten tümelliğe, psikolojiden sosyolojiye, bireysellikten sosyalliğe, farklılıktan standartlaşmaya, nitelikten niceliğe doğru giden bir süreç olarak açıklamaktadır. Ve bu sürecin nihayetinde nesnel kültür, öznel kültürün gelişim sahasını daraltacak ve gelişim imkânı tanımayacaktır. Modernliğin bunalımı, nesnel kültür, bireyin özgürlük alanını daraltacak ya da alan bırakmayacaktır (Akpolat, 2015: 133). Modern insan ile mukayese edildiğinde, geleneksel ekonomiye mensup bir kişi diğerlerine daha az bağımlıdır. Çünkü geleneksel ekonomiye ait bir insanın ihtiyaçları geniş bir yelpazede değildir (Simmel, 2014: 283). Modern insana sürekli bir dayatma –bir tüketim dayatması- söz konusudur. Bir enformasyon dayatması, pompalaması vardır. Bilmediklerini öğretme, bunun sonucunda daha çok tükettirme ve daha çok kazandırma hırsı ihtiyaç alanını genişletir. Bu ihtiyaçlarımızın karşılanması için çok daha geniş bir örgütlenme gerekir.

4.4.2. Kişisel Değerlerin Para Eşdeğeri

Simmel, değerlendirme sistemi içinde paranın önemini; para cezasının gelişmesiyle ölçülebileceğini, örnek olarak cinayetin kefaretinin karşılığı olarak para ödenmesiyle karşılaştığımızı ifade etmektedir. Simmel, bu olayı “wergild” (kan parası) olarak adlandırmaktadır. (Simmel, 2014:346). Simmel, kişiyi yok etme karşısında kişinin hayatına karşılık ödenen kan parasını tartışmaya açar (Akpolat, 2015:178). Bir insan canının karşılığı “kefarete sistemi” içinde karşılığında para ödenerek bir nevi öldürülen tarafın yakınları ile öldüren taraf arasında barış sağlamaya yönelik bir adımdır. Burada kişisel değer, karşılığını parada bulmaktadır.

Mahkûmların cezaevlerinden salıverilmesi için de tipik bir fidyenin kullanıldığını ifade eder Simmel. Paranın rolü, paranın sadece insan öldürme için değil, her türlü suç geçerli olduğu durumlarda da görülür. Wergild-kan parası- kişinin nitel değerini nicel değere indirger ve para ile ölçülebilir hale gelir (Simmel, 2014: 347). Kefaletle serbest kalan bir mahkûmün serbestliğinin ölütu parada kendini bulabilmektedir.

Cezalandırmayı, bir bireyin ve ya sosyalin kendini koruması şeklinde yorumlayan Simmel, cezanın, zararın telafi edilmesi ya da karşı tarafa zarar vereni engellemek fonksiyonları itibariyle biçimlendiğine dikkat çeker. Suçun bedeli; devlet ya da dini bir kurum tarafından üstlenmiş olması, cezanın kamu düzeni ya da kamusal inancı dikkate alarak verilmesini sağlar (Simmel, 2014: 356’dan aktaran Akpolat, 2015: 183).

Simmel, satın alma yoluyla yapılan evliliğin, kültürün ya da kültürel gelişmenin daha çok düşük evrelerinde ortaya çıktığını belirtir. Bugünkü anlamda modern insanın, para ya da paraya eşdeğer bir şekilde satın alınmasının yarattığı aşağılanma duygusunun, tarihin geçmiş dönemlerinde yapılanların haklı gösterilemeyeceğine dikkat çeker (Simmel, 2014: 363). Geçmişte yapılan ve insan onurunu zedeleyici ve yaralayıcı işlemlerin, bugün benzer şekilde yapılması geçmiş haklı çıkarmaz. Günümüzde her birey artık ailenin bir ekonomik değeri olarak gösterilir. Yani bireysel ekonominin hâkim olduğu toplumlarda; artık para karşılığı yapılan evlilikler hor görülmektedir. Ve bu yola başvuranlar toplum tarafından

dışlanmaktadır. Niyet de olsa bile böyle bir durum, kişinin ya da ailenin dışlanma korkusu buna bir nevi engel teşkil etmektedir.

4.4.3. Hayat Tarzı

“Paranın Felsefesi”nin son bölümünde modern felsefenin dağ havası içimize zuhur eder. Modern dönemde para ve kültür, bu yaşamın tüm ritmi ve zamanımızın değişik yönelimlerini içeren bir yaşam tarzı ile bütünleşmiştir. Zihinsel gelişme, dünyanın rasyonalize edilmesi olmakla birlikte; para ile zihin arasındaki basit benzerlikler dışında çok daha yakın ilişkiler vardır. Zihin, gerçekliğin yansıması olarak, çıkara dayalı olması bakımından para ile eşdeğerdir (Sobart, 1902’den aktaran Altman, 2011:313).

“Para, insan zihni için bir dünya imajı, insan zihni için varoluşun bir soyutlamasıdır. Para, tinin aracıdır ama tini ele geçirir ve belirler. Para, insanı özgürleştiren bir araçtır. Para mübadele sürecinde nesnelere ilişkiye sokar ve insanı sosyalleştirir. Para, kişisel bağımlılık ilişkisini yok eder. Böylece feodaliteyi yıkar. Para, insanlara yeni nesnelere sahip olma imkânı verir” (Akpolat, 2015: 206). Para, yaşam tarzının yönünü belirler. Para duyguları şiddetlendirir. Para, sürekli bir akış halinde olarak, yaşamın bir simgesi olarak elden ele, bir yerden başka bir yere daima akmak ister. Para, ancak hareket halindeyken kendi işlevini yerine getirir ve anlamını bulabilir (Altman, 2011: 318). Yukarıda sayılan paranın bütün bu özellikleri, paranın zihnin bir imajı olduğu, insan zihninin yönünün belirleyicisi olduğu, insanı özgürleştirdiği, insanı bu anlamda başkalarına karşı olan bağımlılığını ortadan kaldırdığı sonuçlarını karşımıza çıkarmaktadır.

Simmel’e göre para ekonomisi, günlük işlerimizde daima matematiksel uygulamaların zorunluluğunu güçlendirir. Para açısından ayarlanan değerler bize son kuruşumuza kadar değerleri belirlemeyi ve ayır etmeyi öğretir, böylece hayatın değişik içeriklerini daha çok hassas bir biçimde kıyaslamayı zorunlu kılar (Simmel, 2015: 445). Alış-verişlerimiz yani mübadele edeceğimiz nesnelere, para ile ölçüldüğünden değerleri ayarlamamız gerekmektedir. Çünkü farklı şeyler almak ya da bir şeyden çok almak istiyorsak sahip olduğumuz parayı ona göre ayarlamamız icap edecektir.

Simmel, bir şeyin para karşılığında satın alındığında, ödenecek fiyata değer olduğu sürece o şeyin kimden alındığının bir önemi olmadığını söyler. Para karşılığında satılan şey, ona en çok veren alıcıya, bu alıcının kim olduğuna bakılmaksızın gider. Ancak, birey içsel ya da dışsal herhangi bir ürün hizmeti ve ya kişisel bağlılığıyla bir şeye ödeme yaptığında, iş yaptığı kişiyi dikkatle denetler, para dışında bize ait olan bir şeyi başkasına vermek istemeyiz (Simmel, 2014: 436). Bu bağlamda bizler, bir mal alırken, malın fiyatı aynı ise ve ürün aynı kalitede ise satıcının bizim için bir önemi yoktur. Önemli olan bizim aldığımız mal karşısında ödediğimizin bunun karşılığı olup olmadığıdır. Burada satıcıyı denetlemeyi düşünmeyiz. Ancak, kişisel bağlılık söz konusunda olduğunda karşı tarafı denetleriz. Çünkü kendimize ait olan bir sıranın bir gizemin ya da bir özeliğimizin ona gitmesini istemediğimiz için onun karakteri bizim için önem taşır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.GABRIEL DE TARDE VE GEORG SIMMEL

Fransız sosyolog, yazar ve düşünür olan Gabriel de Tarde 1843 yılında Dodognode doğmuş ve 1904 yılında Paris'te ölmüştür. Tarde, subay ve hâkim olan babasını küçük yaşta kaybeder ve annesi tarafından yetiştirilir. İlk eğitimin Sarlat'da klasik eğitim veren bir Cizvit okulunda alır. Tarde, felsefe ve sosyal bilimler alanlarıyla ilgilendi. Paris ve Toulouse'da hukuk alanında çalıştı ve hâkimlik yaptı. Tarde, ana uğraş alanlarından birisi olan kriminolojinin yanı sıra sosyal psikoloji, mikro sosyoloji, gruplar sosyolojisi ve sosyometri alanlarına yaptığı katkılarla bu alandaki kuruculardan sayılır. Gabriel de Tarde'nin eserleri ölümünden yüzyıl sonra önemli takipçilerinden birisi olan Henri Bergson tarafından yeniden basılmıştır (Tarde, 2011: 2). Tarde ve Simmel'in ölümlerinden sonra anlaşılmaları ve eserlerinin ölümlerinden çok sonra çavrılması ikisinin de böyle bir durumda benzer kadere sahip olduklarını göstermektedir.

Tarde, beşeri bilimler alanının Kıta Avrupa'sı ve Anglosakson coğrafyalarındaki dağılımı içinde uzun süre yer bulamaz. Bunun sebebi Durkheimciliğin akademik başarısından dolayıdır. Ciddiye alınması ancak, Durkheim'la yapmış olduğu polemik sınırları dahilindedir (Baker, 2013: 6). Gabriel Tarde mikro-sosyoloji uygulamaktaydı: Tarde, bugün adına sosyometri denilen sosyoloji dalının kurucularından biri olarak kabul görmektedir. Tarde'nin kurucusu sayıldığı sosyometri, sosyal psikoloji ve insanlar arasındaki ilişkileri belirleyen mikro-niceliksel sosyolojidir. Tarde için önemli olan şey, büyük olaylardan ziyade, toplumdaki küçük sosyal değişikliklerdir. Buna örnek olarak, bir bölgede yaşayan köylülerin toprak beylerini ne zaman selamlamaktan vazgeçtikleridir (Akay, 2004: 19). Tarde çokluk meselesiyle ilgilenir. Bir ölçüt veya bir eğilim yerine kural dışılıklar söz konusu olmaktadır. Tarde, genelleştirmeye karşı çıkarak, mikro sosyolojiyi geliştirmiştir. Tarde'nin mikro sosyolojisi, küresel dünyada yeni bir yere oturmaktadır. Tarde sosyolojisi, 'toplumun içindeki bireyler' bakışının yerine, 'bireylerin içindeki toplumlar' bakışını ikame etmektedir. Yani, içimizdeki duygulanımlarla çalışan bir dünya içinde yaşamakta olduğumuz görünürlük kazanmaya başlamıştır (Akay, 2008: 107-108).

Durkheim, sosyal bilim alanını özellikle yöntem, olgusallık ve yöntem ile kuşatırken Tarde ise; 'spiritüalist', 'bireyci' ve 'psikolojist' düşünceye sahip olarak sıradan bir 'öcü' olarak konumlandırılmıştır. Gabriel de Tarde, sosyolojiyi, sosyolojinin epistemolojisinden, yönetim biliminden ve metafizik gereksinimlerinden yani varlık biliminden ayırmaya kalkmamıştır (Baker, 2008: 162-163). Durkheim'in metafizikçiği terketmesi ve sosyolojiye getirdiği salt pozitivist anlayışın karşısında, Tarde'in duruşu, O'nu Durkheim'in gölgesinde bırakmıştır.

Tarde'a göre pozitifizm, bir ilerleme fikri gölgesinde, karmaşıklığa doğru gitgide artan bir mantık ortaya koyması itibariyle 'yeterli' değilken, Comte, metafizikten kurtulmaya yönelik 'pozitivisit' eğilimi olgulardan, gerçeklerden edimlerden ve eyleyenlerin eylemlerinden bağımsız ve yalıtılmış bir biçimde yasalar formüle etmeye dayalı bir ideal geliştireyordu (Baker, 2008: 163).

Spinoza'dan Leibniz'e ve oradan da Tarde'a aktarılan anlayışa göre; sonsuz sayıda bireyin oluşturduğu, sonsuz sayıda birey- söylemek gerekir ki,- bu durumda toplum da bireydir. Bir cümle oluşturduğu konuşmadan, bir konuşma, bir konuşmalar topluluğundan nihayetinde bir söylemden daha mantıklı ise, bireylik de sonsuz çeşitliliklerin bir süreci içinde kavranmalıdır (Baker, 2008: 14-15).

Deleuze ve Guattari (1998:219), Tarde'in mikro-sosyolojinin kurucusu olduğunu söylerler. Tarde, bireyi toplumdan, parçayı bir bütünden daha karmaşık gören düşünür olarak, Deleuze ve Guattari'nin bu düşüncesini özetlemektedir. Tarde, Ekonomik Psikolojik kitabının girişinde toplumu şu şekilde tanımlamaktadır:

“Toplum, belli bir tarzdaki ruhlar/zihinler-arası hareketlerden, birbirleri üzerinde etkili olan zihin durumlarından oluşan bir dokudur” (Aytaç, 2008: 67).

Tarde, toplumu birbiri üzerinde etkide bulunan beyinler arasındaki etkileşimin bir ürünü olarak görmektedir. Tarde, toplumu analiz ederken, iki insan arasındaki etkileşimi sağlayan süreçler üzerinde durmuş ve etkileşimin üç temel eğilim üzerinde gerçekleştiğini düşünmüştür: *Taklit, zıtlık, uyum (yenilik)*. Üç temel eğilim çerçevesinde, bir kişinin diğer kişiye geçirdiği şey, kişilerin sahip oldukları *arzu* ve *inançlardır* (Aytaç, 2008: 67). Tarde, birbiri üzerinde etkide bulunan beyinler arasındaki etkileşimin bir ürünü olarak toplumu görürken, Simmel, toplumun formlarını hem biçim hem de etkileşimin ürünü olarak görmektedir.

Tarde, toplumu bir taklit olarak görür ve taklidi şöyle tarif eder: “Taklit, bir zihnin diğeri üzerinde uzaktan bulunduğu eylem” dir. Tarde, toplumsal tekrarı uyurgezerliğe ve hipnoza benzetir. Tarde’a göre toplum bir taklittir ve taklit bir tür uyurgezerliktir (Tarde, 1962: xiv ve 87’den aktaran Borch, 2008: 116). Tarde, toplumsal ve toplumu bireysel aktörlerden türetmek hususunda dikkatli olmakla beraber, bireyin icatlarını da analiz etmek konusunda ilgilidir. Tarde’a göre bütün icatlar, bireyin mantığının içinde gömülü haldedir. İcat, taklit edildiğinde toplumsal karaktere bürünür (Tarde, 1962: xxii, 382’den aktaran Borch, 2008:116). Deleuze’ün bu konudaki yorumu şu şekildedir:

Tarde’in sosyolojisini bir psikolojizme, hatta bir inter psikolojiye indirgemek külliyan yanlıştır. Tarde, Durkheim’i, izah edilmesi gerekeni, -yani ‘binlerce insanın birbirine benzeyişini’- hâlihazırda varsaydığı için eleştirir. Alternatif olarak, -kişisel olmayan veriler ya da büyük adamların fikirleri yerine-küçük adamların taklitsel akımlar arasındaki küçük müdahalelerini, küçük fikir ve icatlarını önerecektir. Tarde’in açtığı alan mikrososyolojidir; bireyler arasında ne olup bittiğiyle ilgilenmekten ziyade, bir tek bireyin içinde ne olup bittiğiyle ilgilenir: Söz gelimi, tereddüt, ‘sonsuz küçük toplumsal karşıtlık’ ya da icat, “sonsuz küçük toplumsal adaptasyon” olarak kavranır (Deleuze, 1994: 314’den aktaran Borch, 2008: 116-117).

Tarde, nihayetinde bir akademisyen değil, bir eyalet yargıci olmasına rağmen onun hukuki kariyeri, enerjisinin çoğunu bir toplumsal kuram sistemi geliştirmek üzerine harcayabileceği finansal destek ve zaman sağlamıştır. Tarde’in ileri sürdüğüne göre *etkilenim*, genel olarak toplumun üst tabakasından alt tabakasına doğru hareket etmektedir. Dolayısıyla ekonomik, dinsel veya askeri yenilikler atraflarında eylemleri taklit eden ve fikirlerinin nüfusun büyük çoğunluğuna yayılmasını sağlayan, çok sayıda sözel destekçi toplayan elit gruplar yoluyla yayılır. Tarde’a göre toplum, etkileşim halindeki bireylerin toplamıdır (Coser, 2011: 147-148). Tarde, toplumları etkileşim durumundaki bireylerin toplamına dayandırırken, Simmel, toplumu etkileşim halindeki formlardan ibaret görmektedir.

Machiavelli’ye göre toplumu bir arada tutmak için eyleyene ihtiyaç duyulmaktadır ve bu da “hükümdar”dır. Hobbes’ta Leviathan’ı “toplumsal sözleşme” kurar. Tarde ise hükümdarı ya da herhangi bir topluluğun liderini ilahi bir figür olarak değil, topluluğun ne olduğunu temsil eden bir “baş temsilci” olarak görür. İbn-i Haldun da bir nevi Tardecıdır. Haldun’a göre “toplum, bireyin kendi alanının sona erdiğini hissettiği anda ve davranışları üzerinde ‘yaptırımcı’ bir üst eyleyicilik

hissettiği anda başlayan, içkin olmaktan uzak aşkın bir düzen”dir. Tarde, ütopyacı değildir. Tarde’in sosyolojisinin, yaşamış olduğumuz geçmişi değil, yaşamakta olduğumuz geleceği anlamamıza yardımcı olacağını söylemek mümkündür. Tarde için birey, Durkheim’in toplum olarak adlandırdığından daha karmaşıktır (Baker, 2008: 165-167). Çünkü Tarde’a göre birey zihninde çok sayıda düşünce barındırdığından dolayı onu çözmek makro yapıları çözmekten daha çok zordur. Birey, zihninde taşıdıklarından dolayı karmaşıktır.

Tarde’in temel fikri; ‘küçük’ gerek ‘büyükten’ gerekse ‘küresel’den ve de ‘evrensel’den daha zengin ve daha karmaşıktır. Tarde’in bu düşüncesi; Durkheim’a yönelttiği eleştirilerde karşılık bulmaktadır. Tarde’in temel fikri şöyle okunabilir: “Küçük, büyükten daha karmaşık ve daha zengindir. Bu kural, gerek doğal gerekse de toplumsal olgular için geçerlidir. Küçük, sadece yukarılardan gelenlerin karmaşık bir kavramından ibaret değildir. Aynı zamanda, belirli bir eşikte bilince karşılık gelen, karmaşık bir ağ olarak işleyen bir düzene daha fazla uyum sağlamış durumdadır” (Baker, 2008: 167-168).

Simmel’in sahip olduğu güçlü sezgi, onu, kültürün ekonomik üretim tarzı ve bu tarza karşılık gelen sosyalizasyon süreçleri karşısındaki özerkliği talebinin yerine kültüre ait olan üretim ve sosyalizasyon tarzlarının ekonomiye dâhil edilmesi isteğine vardırırmıştır. Tarde’in bu alandaki katkısı, Simmel’e koştur olarak ekonomi sorusunu, kültüre ilişkin olarak sormaya vardırmasından gelmektedir. Tarde, kapitalizmin ileri safhalarında ‘entelektüel üretim’ zenginlikler üretiminin düzenlenmesini ve örgütlenmesini daha yoğun olarak üstlenmeye eğilimli olarak karşımıza çıkar (Baker, 2008: 15).

Kültür ve sanat alanlarının ‘özerkliği’ni talep etmemiş, kapitalizmin kültür hayatı üzerin çöreklenmesine direk karşı çıkmanın bir sonuç getirmeyeceğini düşünmüştür Simmel. Bunun aksine estetik değer tipinin en yoğun, en bulaşıcı ve bununla birlikte eş değerde değişken ve özelleşmiş bir değer olduğunu kaydedebiliyordu. Tarde ise Simmel’in bulaştıkça artar dediği bulaşıcılığın teorisini yapamaya girişerek: “ Her güzellik ve hakikat değeri, iletim sürecinde artıyor. Bu durum da alıştığımız ekonomik alanın kurallarından farklı bir ekonomi tasavvuru uyandırıyor.” Simmel, ‘kültürel özerklik’ arayışından kaçmış, çünkü ona göre; sınıai

emekle, sanatsal ve entelektüel emek arasında niteliksel bir farkın bulunduğuna inancı vardı (Baker, 2008: 19).

Simmel ve Tarde'nin toplum anlayışını karşılaştırdığımızda; Simmel, toplumun formlardan meydana geldiğini, Tarde ise toplumun etkileşim halinde olan bireylerden oluştuğunu söylemektedir. Simmel'in formel sosyolojisinde sayıların önemi grup büyüklüğü ile alakalı iken, Tarde daha çok bireysel düzeyde olaya yaklaşmaktadır. Simmel, en küçük formu dyad'lara dayandırırken, Tarde ise bireyler arasındaki ilişkilerden ziyade bireyin içinde ne olup bittiğiyle ilgilenmektedir. Her iki düşünürün de büyük toplumsal yapılarla uğraşmadığı; ancak, Simmel'in toplumun başlangıcı olarak kişilerarası iletişimle başlayan ikili grupları en küçük toplum olarak görmesine karşın, Tarde ise bireyin ne yaptığı ile ilgili olarak düşünmektedir.

SONUÇ

On dokuzuncu yüzyılın metropol şehirlerinden Berlin'de doğan Simmel, metropolün modern hayatı içerisinde kendini bulmuş, bu ortam O'nun sosyolojisinin biçimlenmesine ilham kaynağı olmuştur. Çağdaşlarının aksine *makro sosyolojiye* değil, yaşadığı çevrenin etkisiyle *mikro sosyolojiye* yönelmiştir. Kimilerine göre gündelik yaşamın sosyoloğu, kimilerine göre ise modern sosyolojinin kurucusu sayılmıştır. Ona getirilen en büyük eleştiri ise meslektaşlarından gelmiş ve *sistemiksiz sosyolog* olarak lanse edilmiştir. Gerçekten de Simmel; devlet, ordu, kilise gibi büyük yapılarla değil; *toplumsal etkileşim biçimleri* olan mübadele, çatışma, tahakküm, fahişelik, sosyallik ile *toplumsal tipler* olan yabancı, yoksul, cimri ve savurgan, maceracı ve soylu gibi olgularla ilgilenmiştir. Ayrıca "metropol ve zihinsel yaşam", din sosyolojisi üzerine, kültürün özüne dair ve kültür trajedisi üzerine çalışmıştır. O'nun en büyük özelliklerinden birisi de Avrupa'da o dönemde ilk kez derslerine kadın öğrencilerin alınması olmuştur. Bütün bunların yanında Simmel, moda ve stil üzerine de çalışmıştır. Kısacası doğduğu ve büyüdüğü ortam, tamamen O'nun düşüncelerinin oluşmasında en büyük ve belki de en önemli etken olmuştur. Ölümünün üzerine yaklaşık olarak bir asır geçmesine rağmen, fikirleri bugün tüm canlılığıyla hayata tutunmuş belki de en önemli farklılık olarak; şehirlerin daha da kalabalıklaşması ve teknolojinin daha da hızlı bir değişim göstermesi vardır.

Georg Simmel, günümüz modern çağın insanını eski zamanların yabancı insanına benzetmektedir. Herhangi bir yere –köye, topluma- gelen kişi oranın değerleriyle bütünleşmediğinden oranın yabancısı olurdu ve bu kişi-kişiler ancak bir kentte yaşayabilirdi. Çünkü kent, yaşamı bireyden özel bir şey istememektedir. Kent yaşamında kişi kendisini gizlemektedir. Burada yaşayan kişiler, öznel kültürden uzaklaşıp, kentin nesnel kültürünü benimsemektedirler.

Simmel'in metropol insanının arasındaki fiziksel mesafenin kılınmasına rağmen, zihinsel mesafenin artığına yaptığı vurgu, günümüzde aile ortamında da yaşayan bir durumdur. Aynı evde yaşayan insanlar, fiziksel mesafe olarak birbirlerine çok yakın olmalarına karşın zihinsel olarak uzaktırlar. Çünkü günümüzde neredeyse herkesin elinde akıllı diye tabir edilen android telefonlar mevcuttur ve

insanlar karşılıklı olarak yüz yüze iletişim yerine sanal ortamda iletişim kurmaktadırlar.

Metropolde yalnızlaşan insan, artık günümüzde gelişen kitle iletişim araçları vasıtasıyla yaşadığı apartmandaki komşusuna, mahallesine, mahallesinin insanına ve şehrine yabancılaştığı gibi aile içinde de yabancılaşma olgusuna maruz kalmaktadır. İletişim teknolojilerinde meydana gelen baş döndürücü gelişmeler ve ilerlemeler, dünyanın egemen kültürünü bu teknolojik aygıtlar vasıtasıyla her yöne yaymaktadırlar.

İnsanların teknolojik bağımlılığı ve bu teknolojik aygıtlarda çok fazla zaman tüketmeleri sonucunda, özellikle bu teknolojiyi üretenlerin kendi kültürlerini bu aygıtlarla yaymaları ile birlikte, kişiler bu kültürlere maruz kalmaktadırlar. Üretici kültürlerin tüketici kültürler üzerindeki bu denli büyük etkisi; Simmel'in metropol insanın öznelliğini kaybetmesine ve nesnel kültüre ayak uydurmaları söylemine paralel olarak kendi aile içinde de insanlar yabancılaşma olgusuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Nasıl ki modernizmin ayaklarından birisi rasyonelleşme ise ve bu da nötr düşünceli insanlar ve sosyal ilişkiden mahrum insanlar üretmişse günümüzde de sosyal medya aynı biçimde duygusallıktan yoksun bireyler üretmektedir.

Nihayetinde kendi kültürüne yabancılaşan insan, bir kültürel şok ile karşı karşıya kalmaktadır. Kimin kültürü egemen olacak sorusu da henüz cevabını net olarak bulamayan sorudur.

KAYNAKÇA

Akay, A. (2004). *Tekil Düşünce*, Bağlam Yayınları: İstanbul.

Akay, A. (2008). *Ali Akay'la Tarde Üzerine*, Tesmeralsekdiz Dergisi, Yıl:2 s:3, Ankara, ss: 106-113.

Akpolat, Y. (2015). *Tinin Sosyolojisi, Simmel Sosyolojisinin İnşası*, Doğu Kitabevi: Ankara.

Alkin, E. (2011). "Para ve Bankacılık Sistemi", *İktisada Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir, ss:265-288.

Altan, H. Z., (2008). "Bir Sürgünlük Biçimi: Metropol Yaşamı", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, s:34, ss: 5-21.

Altman, S.P, (2011). "Simmel'in Para Felsefesi", (Çev: Fethi Nas), *Georg Simmel; Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde, (Ed: Jale Özata Dirlikyapan), Doğu Batı Yayınları, Ankara, ss. 299-319.

Ansiklopedik Ekonomi Sözlüğü .(1995). Dünya Yayıncılık: İstanbul.

Aytaç, A.M. (2008). *Gabriel Tarde'in Ekonomik Psikolojisi: Yenilik ve Boş Zaman Kavramları çerçevesinde Değer Sorunu*, Tesmeralsekdiz Dergisi, Yıl:2 s:3, Ankara, ss: 67-88.

Aziz, A. (2010). *İletişime Giriş*, Hiperlink Yayınları: İstanbul.

Baker, U. (2008). *Tarde ve Monadoloji*, (Çev: Can Gündüz, Emre Koyuncu). Tesmeralsekdiz Dergisi, Ankara, Y:2, s:3, ss. 162-168.

Baker, U. (2013). *Tarde Sosyolojisi*, (Çev: Özcan Doğan), *Gabriel de Tarde Monadoloji ve Sosyoloji* içinde, Minör Yayınları: İstanbul.

Bauman, Z. (2014). *Modernlik ve Müphemlik*, (Çev: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

Bauman, Z. (2015). *Sosyolojik Düşünmek*, (Çev: Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

Begel, E. E., (1996). "Kentlerin Doğuşu", (Çev: Özden Arıkan), *Cogito-Kent ve Kültürü*, Yapı Kredi Yayınları, 7. Baskı, 8. Sayı, İstanbul, ss. 7-16.

Bektaş, A., (2013). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayıncılık: İstanbul.

Benjamin, W. (2012). *Pasajlar* (Çev: Ahmet Cemal), Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Birkan, T. (2009). "Sunuş", *Georg Simmel, Bireysellik ve Kültür* içinde (Çev: Tuncay Birkan), Metis Yayınları: İstanbul.

Borch, C.(2008). *Kentsel Taklitler: Tarde'in Sosyolojisine Yeniden Bakış*, (Çev: Can Gündüz), Tesmeralsekdiz Dergisi, Ankara, Y:2, s:3, ss. 114-131.

Borden, I. (2011). "Mekânın Ötesi: Georg Simmel'in Yazılarında Mekânsallık ve Kent", (Çev: Jale Özata Dirlikyapan), *Georg Simmel; Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde, (Ed: Jale Özata Dirlikyapan), Doğu Batı Yayınları, Ankara, ss. 155-184).

Collins, R.,(2015). *Sosyolojide Dört Ana Gelenek*, Sentez Yayıncılık: İstanbul.

Coser, Lewis, A. (2011). "Georg Simmel'in Çalışma Tarzı: Sosyoloğun Sosyolojisine Bir Katkı" (Çev: yasemin Çınar), *Georg Simmel, Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde , (Ed: Jale Özata Dirlikyapan) Doğu Batı Yayınları, Ankara, ss. 279-298.

Çelebi, N. (2007). *Sosyoloji Notları*, Anı Yayınları: Ankara.

Çetin, E. (2013). *Gündelik Hayat Sosyolojisi*, Rağbet Yayınları: İstanbul.

Çiğdem, A. (2015). *Bir İmkân Olarak Modernite, Weber ve Habermars*, İletişim Yayınları: İstanbul.

Dellaloğlu, B., F., (2010). *Romantik Muamma*, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.

Demir, G.,Y. (2014). "Sunum: Çarmihını Sirtında Taşıyan Sosyo-Filozof Georg Simmel", *Paranın Felsefesi* içinde, İthaki Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, ss. 7-14.

Demirkıran, T., (2014). "Tarih Boyunca Kuşatılan Özgürlük Adaları; Kentler", *Cogito-Kent ve Kültürü*, Yapı Kredi Yayınları, 7. Baskı, 8. Sayı, İstanbul, ss. 17-22.

Dirlikyapan, J. (2001). "Bilimsel Bürokrasinin Kibri" Karşısında İşiltılı Sezgi Gücüyle Georg Simmel, (Ed:Jale Özata Dirlikyapan), *Georg Simmel, Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde, Doğu-Batı Yayınlar: İstanbul, ss. 7-12.

Doğan, N., (2013). Alman Sosyoloji Geleneği, Kitabevi Yayınları: İstanbul.

Durkehim, E. (1995). *Toplumbilimsel Yöntemin Kuralları*, (Çev: Cemal Bali Akal), Engin Yayıncılık: İstanbul.

Ercan, F., (1997). *Para ve Kapitalizm*, Ceylan Yayıncılık: İstanbul.

Freund, J., (2010). "Max Weber Zamanında Alman Sosyolojisi", (Çev: Kubilay Tuncer), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi* içinde , (Ed: Mete TUNÇAY, Aydın UĞUR), Kırmızı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, ss. 175-212.

Freyer, H., (2012). *Sosyoloji Kuramları Tarihi*, (Çev: Tahir Çağatay), Doğu Batı Yayınları: Ankara.

Frisby, D. (2012). "Georg Simmel, Modernitenin İlk Sosyoloğu", (Çev: Elçin Gen), *Modern Kültürde Çatışma, George Simmel*, içinde, İletişim Yayınları: İstanbul, ss.7-46.

Frsiby, D. (2012). *Modernlik Fragmanları; Simmel, Kracauer ve Benjamin'in Eserlerinde Modernlik Teorileri*, (Çev: Akın Terzi), Metis Yayınları: İstanbul.

Frsiby, D., (2011). "Sosyolojinin Temeli", (Çev:Jale Özata Dirlikyapan), *George Simmel, Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde Doğubatı Yayınları: Ankara, ss. 15-37

Giddens, A., (2012). *Sosyoloji*, (Yayıma Haz: Cemal Güzel), Kırmızı Yayınları: İstanbul.

Gürüz, D., Temel Eğinli, A. (2008). *Kişilerarası İletişim*, Nobel Yayınları: Ankara.

Jung, W., (2001). *Georg Simmel, yaşamı / sosyolojisi / felsefesi*, (Çev: Doğan Özlem), Anahtar Kitaplar : İstanbul.

Kahraman, H.B., (2005). *Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri....* Agora Kitaplığı: İstanbul.

Kracauer, S., (2015). *Film Teorisi, Fiziksel Gerçekliğin Kurtuluşu*, (Çev: Özge Çelik), Metis Yayınları: İstanbul.

Leck, R.,M. (2000). *Georg Simmel and Avant-Garde Sociology: The Birth of Modernity 1880-1920*, Humanity Books: New York.

Levine, D.N, Carter, E.B., Gorman, E.M, (2011). “Simmel'in Amerikan Sosyolojisi Üzerindeki Etkisi I”, *Georg Simmel, Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde , (çev: Gülay Kızıler), (Ed: Jale Özata Dirlikyapan) Doğu Batı Yayınları, Ankara, ss. 54-94.

Levine, D.N, Carter, E.B., Gorman, E.M. (2011). Simmel'in Amerikan Sosyolojisi üzerindeki Etkisi II, *Georg Simmel, Sosyolog, Sanatçı, Düşünür* içinde , (Çev: Gülay Kızıler), (Ed: Jale Özata Dirlikyapan) Doğu Batı Yayınları, Ankara, ss. 95-121.

Martindale, D., (2010). “ Sosyo-Psikolojik Bir Şehir Teorisine Dair Notlar”, *Şehir Modern Kentin Oluşumu* Max Webe içinde(Çev: Musa Ceylan), (Ed: Don Martindale ve Gertrud Neuwirth), Yarı Yayınları: İstanbul, ss. 40-56.

Megill, A., (2008). *Aşırılığın Peygamberleri Nietzsche, Heideger, Foucault, Derrida*, (Çev: Tuncay Birkan), Ayraç Yayınları: Ankara.

Meriç, C., (2011). *Saint- Simon, İlk Sosyolog, İlk Sosyalist*, (Yay. Haz. : Mahmut Ali Meriç) İletişim Yayınları : İstanbul.

Nisbet, R., (2013). *Sosyolojik Düşünce Geleneği*, (Çev: Yusuf Kaplan), Paradigma Yayıncılık: İstanbul.

Ritzer, G., Stepnisky, J. (2014). “*Sosyoloji Kuramları*”, (Çev: Himmet Hüllür), Deki Yayınları: Ankara.

Ritzer, G. (2012). *Modern Sosyoloji Kuramları*, (çev: Himmet Hülür), De Ki Yayınları: Ankara.

Simmel, G. (1955). *Georg Simmel, Conflict*, (Translated by Kurt H. Wolff), Copyright 1955 by the Free press, A Corporation Printed in the United States of America.

Simmel, G. (2010). *Tarih Felsefesinin Problemleri*, (Çev: Gürsel Aytaç), Doğu Batı Yayınları: Ankara.

Simmel, G., (2000). *Öncesizliğin ve Sonrasızlığın Işığında An Resimleri, Felsefi Minyatürler*, (Çev: Ali Can Taşpınar), Dost Kitabevi Yayınları: Ankara.

Simmel, G., (2009). *Bireysellik ve Kültür*, (Çev: Tuncay Birkan), Metis Yayınları: İstanbul.

Simmel, G., (2016). *Gizliliğin ve Gizli Toplumların Sosyolojisi*, (Çev: İdil Dündar), Pinhan Yayıncılık: İstanbul.

Simth, P. (2007). *Kültürel Kuram*, Babil Yayınları: İstanbul.

Slattery, M. (2011). *Sosyolojide Temel Fikirler*, (Çev: Özlem Balkız, Gülhan Demiriz, Hacer Harlak, Cevdet Özdemir, Şebnem Özkan, Ümit Tatlıcan), Sentez Yayıncılık: Bursa.

Spykman, N.J. (1966). *The Social Theory of Georg Simmel*, Atherton Press: New York.

Swingewood, A., (1998). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, (Çev: Osman Akınhay), Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara.

Tarde, G. (2011). *Geleceğin Tarihinden Alıntılar*, (Çev: Özcan Doğan), Say Yayınları: İstanbul.

Tuna, K. (1987). *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 3232.

Touraine, A., (2012). *Modernliğin Eleştirisi*, (Çev: Hülya Uğur Tanrıöver), Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

Turner, B.,S. (2014). *Klasik Sosyoloji*, (Çev: İdil Çetin), İletişim Yayınları: İstanbul.

Turner, J.T, Beeghly, L., Powers, C.,H. (2013). *Sosyolojik Teorinin Oluşumu*, (Çev: Ümit Tatlıcan), Sentez Yayınları: Ankara.

Ünsaldı, L. (2012). *Sosyoloji Tarihi*, Pegem Akademi Yayınları: Ankara.

Waters, M. (2008). *Modern Sosyoloji Kuramları*, (Ed: Zafer Cirhinlioğlu), Gündoğan Yayınları: İstanbul.

Wolf, K.H. (1950). *The Sociology of Georg Simmel*, (Trans: Kurt H. Wolf), (Ed: Kurt H. Wolf), The Free Press of Glencoe: London.

EKLER

EK-1: SİMMELE'İN AFORİZMALARI

ON AYRINTI

Şimdilerde bir kibarlık salgını var; nasıl ki yığınlar parlak şeylere bayılıyorlar, bunlar da göze batmayan her şeye körü körüne hayran. Fakat parlamayan her şey altın değildir ki.

İnsanın hor gördüğü birini sevmesi büyük ahlaksızlık; insanın hor gördüğü insanlığı sevmesi büyük ahlaklılık.

Şimdilerde çok kişiye hayatın kurtarıcı ve yol göstericisi gibi gelen kuşkuculuk şeytanın doldurduğu bir tabanca gibi. Dokuz kez neye istiyorsak ona isabet ettiririz, onuncu mermiyi şeytan *kendi* istediği yere gönderir, genellikle sevdiğimiz kalbine.

Daima kibar olmanın ne denli zor olduğunu bilmek için kötü bir kitap hakkında bir eleştiri yazmış olmak gerekir.

Tinsel üretim, döllemenin hazzı ile doğum sancılarını bir araya getirir.

Basit kadınlarda aşk ideale duyusallık üzerinden, soylu kadınlarda duyusallığa idealler üzerinden gider.

İnsan, af dilemek için fazla mağrur olabilir, ama dilememek için de fazla mağrur olabilir.

Ahlaklı kişinin bize kadınlarla ilgili verdiği öğüt: Ancak vazgeçemediğin şeyleri yap; ahlaksızın verdiği öğüt: Ancak yapamayacağın şeylerden vazgeç.

İktidardaki insanlara, önlerine ne kadar eğilirse o kadar kolay erişilir.

Aşkının ilk görevi, onu bir hak haline getirmemektir (Simmel, 2000 : 103).

AZ

Bencillikle bencil olmamayı ideal bir biçimde birleştiren tek eylem uyumaktır.

Kadınlara karşı doğru bir tavır takınabilmek için, onlara karşı "korcu ve merhamet" duymalıyız.

Taklit, düşüncenin düşüncesizlikten olan çocuğudur.

Ormana nasıl seslenirsen o şekilde susar.

Hala çocuklar gibiyiz. Yaşamdan artık bir şey beklemiyoruz ama pazar günlerinden bekliyoruz (Simmel, 2000: 104).

KIYIYA VURANLAR

I.

Gerçeklik denen şeyden daha yanıltıcı bir şey yoktur; bu elbette bizi onunla barıştırabilecek tek şeydir.

Evde olmamak, sevimsiz insanların sevimli taraflarıdır.

İnsanlığın kutupları, soylu olduğu takdirde, şunlardır: Gerçek olan hiçbir şeyi değersiz bulmayanlar ve değersiz hiçbir şeyi gerçek bulmayanlar.

Hep haklı çıkmayı istemek kabalıktır. İnsanın öz değerinin, kendi "haklılığının", bir sarsıntı ya da yenilgiyi kaldırarak kadar sağlam olmadığını gösterir.

Aşk, Plato'nun dediği gibi, sadece sahip olmaktan sahip olmaya giden yolda değil, sahip olmaktan sahip olmaya giden yoldadır. Aşkın hem cazip hem de tehlikeli olmasının nedeni budur.

İnsan yaşlandıkça dostlarıyla yaşantılarını değil, yaşantılarının sonuçlarını paylaşmak ister.

Sarhoşun ayıklığı harika, ayığın sarhoşluğu korkunç.

İnsan, yaratıkların en açısı. Yalnızca hayvan yiyince doyar.

II.

Hedefi olmayan yolları ve yolu olmayan hedefleri severim.

Kadınları tanıma konusunda belki de Lessing'in ayyaşlar hakkında söylediği geçerlidir: Onlar ya çok az ya da iyi tanınır, ama asla yeterince tanınmazlar.

En acı ıstırap hak edilmiş olandır. En tatlı mutluluk hak edilmemiş olandır.

İnsanın kaderini fikirleri çerçevesinde, imkânlarıdâhilinde yaşayabilecekken öyle yaşamamış olması- bu da kaderini gerçekleştirmesinin bir yolu.

BİR ÖZLEM

"Ve size ancak gece ve gündüz yarar"

Bak çağ nasıl dönümünde dinleniyor bugün. Güneşli berraklıkta

Bir yüzyıl boyunca gittiği yola dönüp bakıyor.

Sıcak bir yorgunluk yaymış güneş uzuvlarına,

Gölge veren umut ancak bugün şakaklarında serin serin oynuyor.

Ama korunmak istediği yalnızca alevler değildi:

Kör edici aydınlık deldi geçti alnını, gözlerini.

Cam kuşanmış gözler bize sır üstüne sır açıkladı,

Maddeyi güçte çözdü, gücü maddeyle arındırdı,

Adımlar doğanın en gizli derinliklerinde çınıyor,

Bakış zaferle ona kendi aydınlığının parlaklığını veriyor.

Fakat ruhun en derini, en karanlığa sesleniyor, talep ediyor,

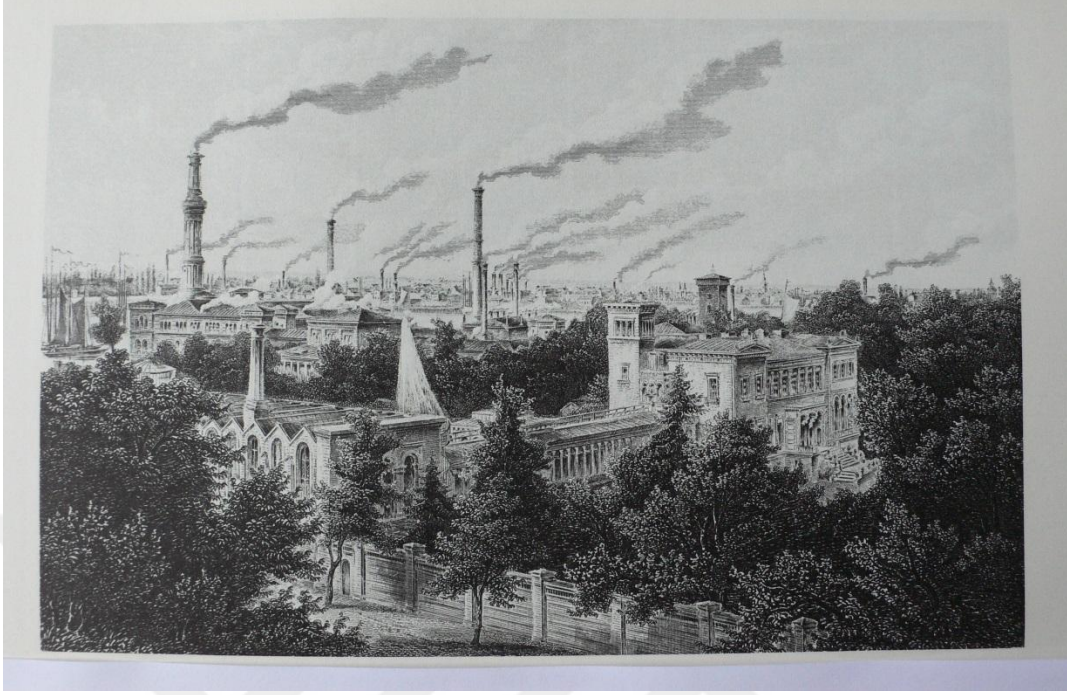
Doğa lütfen ona da bir suret versin diye.

Gerçi çok şey tanıdık; artık her şeyi tanıdığımızı sandık-

Fakat yalnızca gizem bakıştan ürkekçe saklanmış.

Bunca şey gören bizler, görmemişiz çok şeyi,
Bizi görünmezce kuşatan, bizim için susanı işitmemişiz.
O kadar çok ışık boşaltmalıymış tin dünyalara
Aydınlığımızın büründüğü karanlığı keşfedene dek.
Hayır, yalnızca güneş göstermez bize nereye aitiz:
Köklerini karanlığın derinliklerine kadar salar varlık!
Ey aydınlık gün, sen öğret yeniden esrarın haklarını!
Sen ver, ey gelecek gün, bize geri ver saygıyı.

EK-2: GÖRSELLER

Resim-1: 1800'lü Yıllarda Berlin-1, <http://blog.visitberlin.de/en/7374-11-berlin-highlights-for-2016.html>, Erişim: 04.10.2016

Resim-2: 1800'lü Yıllarda Berlin-2, <http://blog.visitberlin.de/en/7374-11-berlin-highlights-for-2016.html>, Erişim, 04.10.2016

Resim-3: Günümüzde Berlin-1

<http://canergz.com/kategoriler/yazilar/seyahat/almanya/berlin/>, Erişim: 15.10.2016

Resim-4: Günümüzde Berlin-2

[\(http://canergz.com/kategoriler/yazilar/seyahat/almanya/berlin/](http://canergz.com/kategoriler/yazilar/seyahat/almanya/berlin/), Erişim: 15.10.2016

Resim-5: Georg Simmel'in Portresi

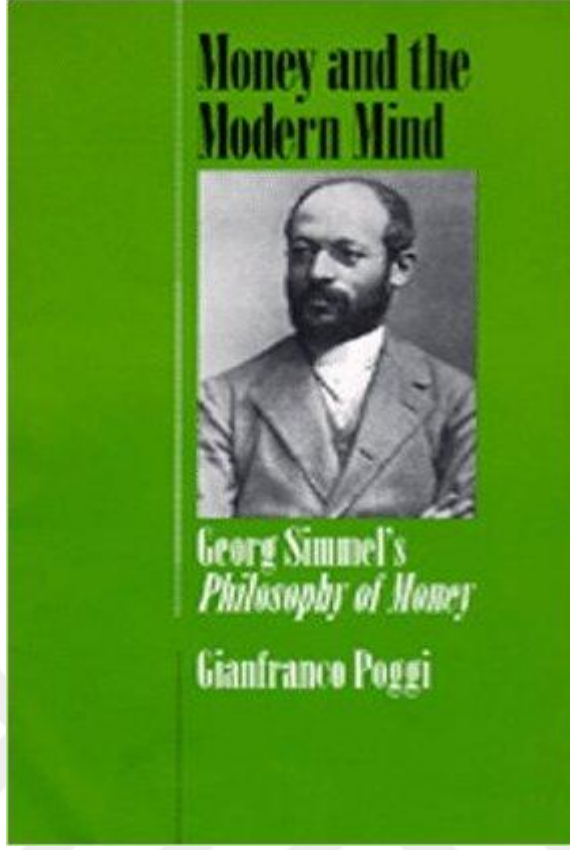
Resim-6: Simmel'in Eserleri ve Onunla İlgili Çalışmalar

Resim-7: Simmel'in Kendi Eserleri

Resim-8: Gabriel de Tarde'nin Eserleri

Resim-9: Simmel'in En Hacimli Eseri (Paranın Felsefesi)

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Bingöl'ün Solhan İlçesi'nde doğdum. İlkokula 1982 yılında Solhan Yatılı İlköğretim Bölge Okulu'nda başladım. Burada altı aylık öğrenim hayatımdan sonra Solhan İlçesi Murat Köyü İlkokulu'nda üç aylık öğrenim hayatımla beraber ilkokulun birinci sınıfını bittirdim. 1983 yılında Adana'ya göç etmemizden dolayı İlkokul ikinci sınıfa Adana Ömer Refika Halıcılar İlköğretim Okulu'nda başladım. 1990 yılında bu okuldan mezun oldum. Aynı yıl Adana Erkek Lisesi'ne kayıt oldum. 1993 yılında buradan mezun olarak, aynı yıl İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nü kazandım. 1997 yılında buradan mezun oldum.

1996 Yılında MÜSAİD (Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği)'da Basın ve Halkla İlişkiler Komisyonu Sekreteri olarak işe başladım. Daha sonra Basın ve Halkla İlişkiler sorumluluğuna getirildim. Aynı zamanda MÜSİAD'ın aylık çıkan "Haber Bülteni"nde haber sorumlusu olarak çalıştım. 1998 yılında askerlik görevim nedeniyle buradan ayrıldım. Askerliğimi yedek subay olarak yaptım. Askerlik sonrası Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda öğretmenlik yaptım.

Solhan Haber Gazetesi'nin kuruluşunda yer alarak bir süre bu gazetede köşe yazarlığı yaptım. Eş zamanlı olarak İstanbul'da basılan Haberci 12 Gazetesi'nde ve Bingöl Kent Haber Gazetesi'nde de değişik zamanlarda yazılar yazdım. 2006 yılında Bingölonline Haber Sitesi ve aynı ismi taşıyan gazetenin sırasıyla Haber Müdürlüğünü, yazı işleri müdürlüğü ve genel yayın yönetmenliği yaptım. Bunların yanısıra çok sayıda görüntülü ve yazılı röportajlar yaptım. Çeşitli TV programlarında açkötürüm programlarına katıldım. Ayrıca çeşitli Avrupa Birliği Projelerinde görev aldım. Bu bağlamda İtalya'da 2010 yılında "Article Art" projesine katıldım. Burada bir haftalık tiyatro eğitimi aldım.

2012 yılından itibaren Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Medya ve İletişim Programında öğretim görevlisi olarak çalışmaktayım. Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Başkanlığının yanısıra Rektör Basın Danışmanlığı ve Bingöl Üniversitesi Haber Bülteni'nin editörlüğünü yapmaktayım.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

GÜNDELİK YAŞAMIN SOSYOLOĞU: GEORG SİMMEL

Hazırlayan
İlhan BİNGÖL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Mahmut Kubilay AKMAN

Bingöl – 2016